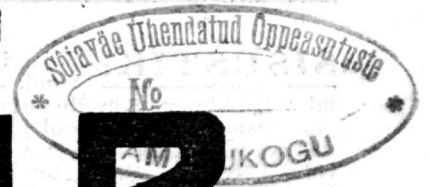

Sõjaasjanduse ajakiri

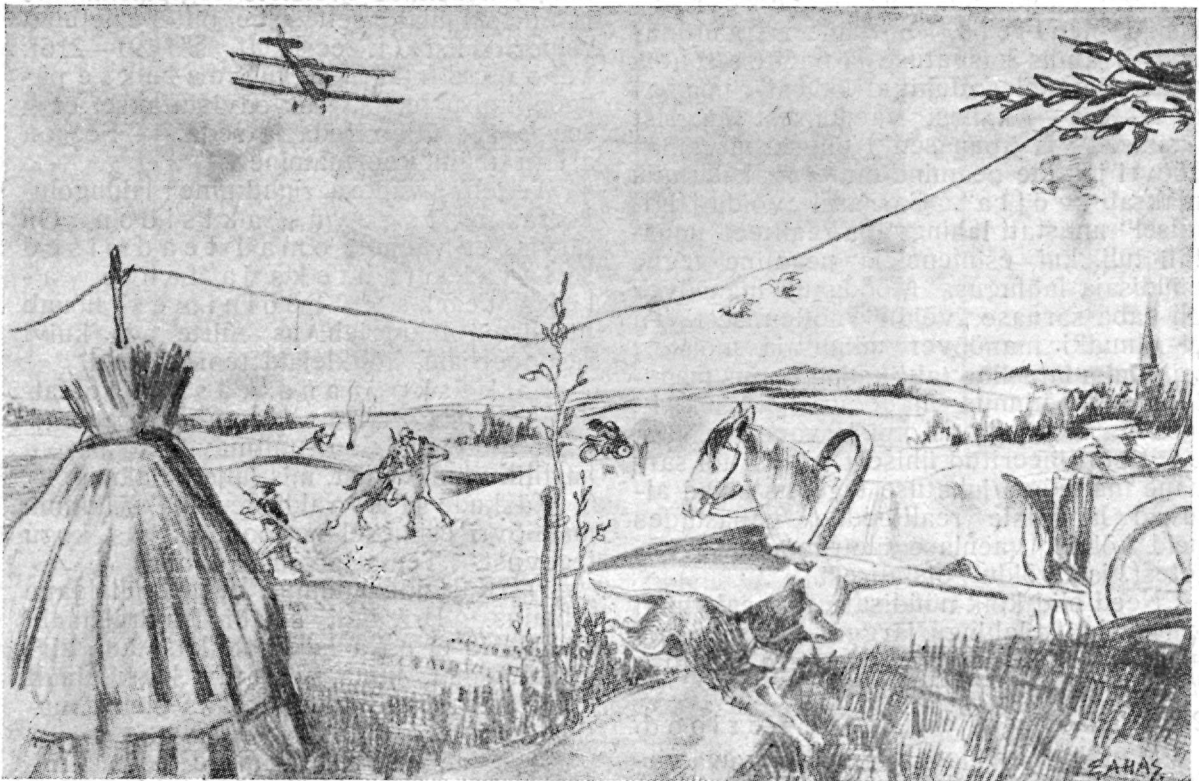
SÕDUR

№ 36/37/38.

Laupäeval, 24. septembril 1927.

IX aastakäik.

SIDE VAHENDEID JUHTIMISE JA SIDE MANÖÖVRITEL 5.—12. SEPT. 1927.

Kunstnik E. AHAS'e pliiatsviske „Sõdurile“ sept. 1927.

Hind 40 mk.

SISUSTIK: Sõjainistri üldmärkeid juhtimise ja side manöövritelt 5.—12. sept 1927. — J. Tõrvand. Järeldusi ja õpiseid juhtimise ja side manöövritelt. — R. Tomberg. Juhtimise ja side manöövrite organiseerimisest. — Juhtimise ja side manöövrid 5.—12. sept. 1927. a. — A. Traksmann. Roheline pool juhtimise ja side manöövritelt. — J. Järver. Aluseid ja abinõusid noorte jaotamisel väeliikidesse ja väeosadesse. — Ülendused kaitseväes. — hg — Ühe prantslase mälestusi langesvehri päevilt. — H. G. Meetodi ja initsiatiivi vajadusest sõjaväes. — D. Buxhoevden. Dr. Rudolf Hanslian „Der chemische Krieg“. — A. W. Soome vabadusvõitlus. — Sõjakirjandust. — Sõjainistri käsukiri № 405. — Kaitseväe elu. — Sport kaitseväes — Sõjaväelisi teateid. — Karikatuurid. — Kuulutused.

Sõjainistri üldmärkeid juhtimise ja side manöövritelt.

5.—12. sept. 1927. a.

1. Uudsus manöövri mõistes.

Möödunud manööver erines põhjalikult endisaja manöövritest. Ta oli rajatud uutele põhimõtetele: kõrvaldada manöövertegevusest endisaja demonstratiivne külg, kus paraad-manöövri püüti kõigi lubatud ja lubamatu võtetega pealtvaatajale pakkuda efektiivikaid muljeid. Sarnane paraad-manööver andis kasvatuse ja õpetuse suhtes vähe sõjaväele. Juhitud kahest rippumata tahtest — kahest vaenulisest laagrist („sinised“ ja „punased“) oli sarnase manöövri juhtide peamine mure, maksu mis maksab „võita“. Sarnasel „võidu jälgimisel“ unustati lahingvälja realiteet, unustati tuli, kui esimene ja peamine tegur nüüdisaja lahingus. Möödunud manööver oli vaba sarnase „võidu“ taotlemisest. Ta ei olnudki manööver nüüdisaja mõistes, vaid laiaulatusline taktikaline õppus maastikul. Möödunud manöövris juhtis siniste ülemjuhatus omi ja vaenlase väeosi. Koordineeritud ühisest tahtest tõi sarnane manöövri juhatus tegevus omad alluvad lähemale realiteedile, vabastades neid kõigist vaenlase ületrumpamise võtetest, ja „võidu“ otsimisest.

Need olid kõik nüüdisaja, nii pealetungi kui ka kaitselahingu järgud (faasid), mis maastikul läbi mängiti, vastava juhatus ja side tehnika täitmisega.

2. Manöövri esimene periood.

Manöövri esimene periood oli väga vaheldusrikas oma lahingjärkude (faaside) kompositsiooni poolest. Siin oli terve seeria lahingjärke, mis ühel päeval tuli läbida: lähenemine väljaspool vaenlase suurtükiväe tule piirkonda, lähenemine vaenlase suurtükiväe tule piirkonnas vastavalt taganemiseõrna lähenemiskorda ühes varjumise ja moondamisega; siis kontakti loomine, lähtealusele asumine ja kallale tung. Tegelikult lahingolukorras oleks vast mainitud lahingjärkude täitmine roh-

kem aega nõudnud kui see manööver-olukorras aja kokkuhoidmise mõttes oli lubatud. Tuli kiirelt otsustada, kask anda ja tegutseda. Kogu manööver-tegevuse esimesel perioodil selgus üks üldine oluline puudus, s.o. määrustiku (jalaväe eesk. II.) mitte küllaldane tundmine. Sellest siis tuligi lähenemise mõistete segipaiskamine ja mitte küllaldaselt selge pilt pealetungi eelperioodist (J. eesk. II. §§ 191—216). Vähe on, et määrustikku teatakse päheõppimise teel ja siis edvistatakse, et § see ja see ütleb seda ja seda. — See on asjatu mälu koormamine.

Tegeelik väeosa juhtimine lahingolukorras on tegevus, aktsioon. On tarvis, et väejuht omad teadmised sulataks tahteks ja tahtevalaks teoks. — Tööinimesi nõuab nüüdisaja lahingjuhatus, mitte aga kuivi resoneerijaid, kõhklejaid teoreetikuid.

Ka keskparaane käsk ja korraldus, mis õigeaegselt antud ja energiliselt läbiviidud, on mitmevõrra parem hästilihtitud käsust, mis hiljaks jäänud.

Käskude ja korralduste hiljaksjäämine manöövri esimesel perioodil segas kogu tegevust. Tema põhjuseks olid:

1) Käskude andmise mitte küllaldane vilumus. Brigaadi staabi kindralstaabi ohvitserid ei oska isiklikult kasutada kirjutusmasinat, kuna operatiiv käsk ainult kindralstaabi ohvitserilt peaks olema masinal kirjutatud.

2) Side vahendite mitte regulaarne jaotus, kuhjates neid ühte kohta, kuna teisel oli neist puudus.

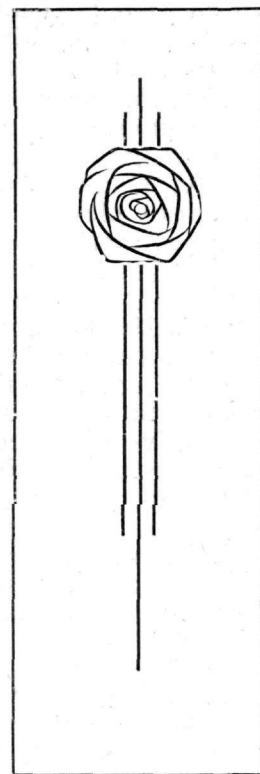
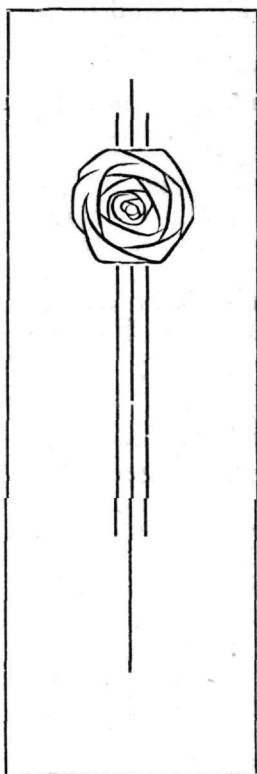
Telefoni side on peamine side, kuid ta ei ole ainukene. Staabid ei oska veel kasutada küllaldaselt raadiot, vahel koguni seda voori paigutades.

Vastavalt väeosa paigutusele ja kasutada olevale ajale peab väeosa ülem kombineerima käskude edasiandmise sarnaselt, et käsu edasiandmiseks kuluks miinimum ajast, mis täitjal väejuhil kasutada

enne tegevust. Vastavalt oludele, annab vanem juht käsku: a) kirjaliku käsu, b) suusõnalise käsu, kui alluv on juhi juures, d) telefoni-teel ja e) suusõnalise, sõites selleks alluva juurde, kui selle asukoht on vanema juhi staabist eemal. Neid käsutamise viise võib kombineerida vastavalt oludele. Kogu manöövri tegevusel patus-tati käsu edasiandmises sageli.

ja suurtükiväevahel. Tuleb teravalt vahet teha, mis on antud jalaväe üksuse ülema käsutusse, kas tuli või grupp.

Jalavägi läheb otsustavale löögile ära ootamata laskeandmete valmimist ja ilma et täpne tulekava oleks väljatöötatud. See on kuritegu ja jalaväe hävitamine. Olgugi meie suurtükivägi nii nõrk kui tahes, on tema maksimaalne ära kasutamine peale-

Kindral N. REEK, sõjaminister.

Väeüksuste tegevus baseerub luurelt saadud andmeil, kuid neid andmeid tuleb alati võtta kritiseerivalt ja filtreerida neid läbi mitme ja mitme kontrolli. On vähe ainult lennuki-teatest, et kaitseks X küla rajoonis asub vaenlase patareid ja anda suurtükiväele käsk selle hävitamiseks. Suurtükivägi vajab sarnase ülesande täitmiseks täpsemaid andmeid, vastasel korral on see asjatu laskemoona kulu.

Manöövrитеgevuse teise päeva (6. 9) ülesandeks oli kallaletung.

Ka siin valitses mõistete virr-varr ja määrustiku §§ 209—222 mitte küllaldane tundmine.

Kuid kogu kallaletungi suurim puudus pesitses koostöö puuduses jala-

tungil ja rünnakul vanema jalaväe juhi peamine mure.

Rünnak on pealetungi otsustav järk. Temast oleneb võit või kaotus. Pealöögi suuna valik, jõudude suurus ja asetus on vanema juhi (brigül.) kohus.

Koondades selleks löögiks maksimaalse arvu omi jõude, peab brigülise seda otsustavat lööki juhtima. 2. brigüli löögi suun oli valitud õieti, sest rindelt pealetungivate pataljonide arv oli väheldane. Lööki teostavate pataljonide otsustav löök ei olnud koordineeritud: (J. m. II osa §§ 223 kuni 232). Rindelt pealetungiva pataljoni rünnak jääb mitme tunni võrra hiljaks. — Rünnaku kava täpne väljatöötamine on vanema juhi (brigüli) hool ja mure. Ta

olgu kella mehhanismi täpsusega reguleeritud, kõik arvestatud, kõik ette nähtud. Sellesse otsustavasse lööki peab vanem juht kogu oma energia ja kogu oma hinge panema. Ainult siis võib oodata rünnaku kordaminekut.

Manöövri II periood.

Manöövri teine periood oli pühendatud kaitsetegevusele, kusjuures üksikajaliselt tulid läbimängimisele niihästi kaitsele asumise ja kaitse organiseerimise tegevused, kui ka kaitse läbiviimine.

11. septembril Kolotseva külas leidis aset manöövri II perioodi tegevuse arutus vanemate juhtidega, kus ühtlasi sõjaminister puudutas rida kaitsetegevusega ühenduses olevaid küsimusi, mis üldse ja eriti meil omavad olulise tähtsuse.

II brigaadi ülem kaitseülesande lahendamisel oli asetanud võitlusjärku 2 rügementi ja jätnud varru kolmanda rügementi (kahe pataljonilise).

Kuna aga iga taktikaline olukord võimaldab mitu lahendust, mis õiged sedavõrt, kuivõrt on peetud silmas maastiku iseäraldused kooskõlas vaenlase ja oma jõududega ning saadud ülesandega, siis ei näi olevat ülearune tuua siinkohal ülesande lahenduse teine variant, mis võib olla kujukamalt illustreerib meie uue J. E. II-ses osas väljendatud taktikalisi põhimõtteid ja ühtlasi äratav mõttevahetusi ühe või teise ülesande lahenduse paremuste kohta.

Lahenduse II variant näeb ette kolme jalaväe rügementi paigutamist võitlusjärku, jättes neist rügementidest 2 pataljoni brigaadi varru.

Kolme rügementi paigutamisel võitlusjärku on mindud välja järgmistest põhimõtetest:

1) Et igasse taktikaliselt tähtsasse punkti oleks paigutatud üks suurem vastutav üksus, rügement.

Seesuguseid taktikaliselt tähtsaid punkte brigaadi lõigus oli kolm: Kirova, Koteleva ja Usvada kõrgustikud ja seepärast ka kolme rügementi asetuse võitlusjärku.

2) Brigaadil oli kaitsta võrdlemisi la lõige, umbes 12—13 klm. Vaenlase sissimurdel ühte või teise positsiooni ossa erilise tähtsuse omavad seega kiired ja hoogsad vasturünnakud. Vastukallaletungid, ette võetud suuremate jõududega, mis asetatud seljataguses, enam kaugemale, jäävad otsustavaks momendiks harilikult hiljaks ja nõuavad siis õige pikka ja põh-

jalikku ettevalmistust, kui nad tahavad arvestada eduga.

Tugevad kohalikud varud aga võimaldavad kiiret vasturünnakut. Kohalikkude varude suurenemist aga saavutame, kui paigutame võitlusjärku kolm rügementi.

Kohalikkude varude suurenemisega ühtlasi suureneb ka nende automaatrelvade arv, kellel on võimalik suunida oma tuld vastupanu positsiooni eelserva ette, sinna, kus peab saama valmistatud pidev, paenduv ja täpne tulitõke, nagu seda nõuab meie J. E. II § 446, 1.

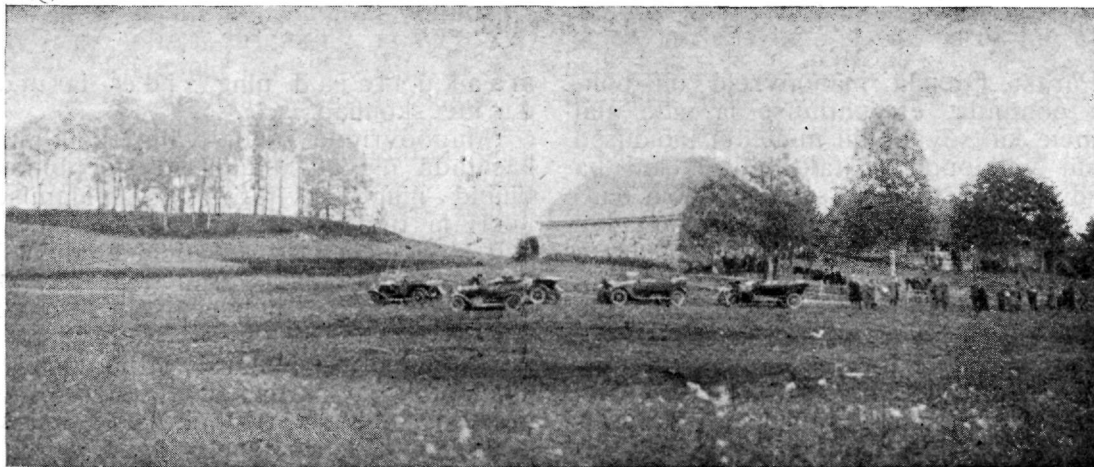
Raskeks osutus ülesande lahenduse II variandi juures jalaväe rügementidele otsese toetuse suurtükiväe määramise küsimus. Kolme rügementi määramisega võitlusjärku tekkis vajadus igale neist rügementidest määrata teatav arv otsese toetuse suurtükiväge. Kuna brigaadil oli käsutada ainult kolm suurtükiväe gruppi, millest brig. ülem ühe, raske-, pidi jätma omale üldtegevuse suurtükiväena, siis jäi tal üle ainult kaks kerget gruppi, milliseid ta määras otsese toetuse suurtükiväena kahele võitlusjärgus asuval rügementile. Kolmandale rügementile määrati soomusrongide tuli, mis üldise olukorra järele korpuse poolt brigaadi toetuseks oli määratud, lahenduse esimese variandi juures aga tulejõuna üldse mitte arvesse ei olnud võetud.

Edasi ülesande lahenduse II variandist selgusid reljeefselt „eelpositsiooni“ ja „julgestuspositsiooni“ mõisted.

Need kaks positsiooni meie J. E. II järele kui oma ülesannete nii ka neil olevate üksuste koosseisu ja tegevuse poolest on täitsa erinevad.

Kuna julgestuspositsioonil asuvate vägede ülesandeks on toimetada vaatlust, alarmeerida vastupanu positsiooni, pidada kinni vastase luuret ja ainult erijuhustel visalt kaitsta neile määratud maa-alasid (J. E. II § 461), on eelpositsioonid taktikaliselt tähtsad punktid, kaugemal kaitsepositsiooni ees, milliseid võetakse oma alla selleks, et raskendada vaenlase lähenemist ja sundida teda hargnema vale suunas (J. E. II § 474).

Lahenduse teise variandi järgi eelpositsiooni, mille garnisoni pidid moodustama jalgratturitest, ratsanikkudest ja soomusautodest moodustatud segasalgad, pidi kujunema Panikovitsi, Aristova joonel, julgestuspositsioon aga Shumilova, Lapteva, Belska, Tailova joonel.

Juhtimise- ja sidemanöövritel 6. 9. 27.

5. rüg. staabis Tsorona asunduses.

Ülesande lahenduse I variandi juures need kaks mõistet olid aetud segi.

Teise põhipaneva tähtsusega küsimusena peale kaitse organiseerimise, sõjamineister käsitas veel vastulööki de küsimust, minnes välja seejuures sellest, et

1) vastulöök on eestkätt tulelööki ja vastukallaletung on löök toetatud tulega ning

2) et vastulöögi andmine nõuab õigeaegse hetke tabamist. Liig vara ettevõetud vastulöök osutub sageli asjatuks jõukuluks, kuid veel väiksem on edu, kui teda teostatakse liig hilja, ajal, mil vastasel on juba korda läinud end organiseerida võidetud maaalal.

Manöövri II perioodi teise päeva keskpaiku tegevus arenes nii, et rohelised kella 14.00-ks vallutasid Koteleva ja Usvada kõrgustikud, sundides taanduma 7. j. rügementi ja 2. k. gruppi ning ähvardades rullida üles terve II brigaadi rinnet.

Seesuguses olukorras II brigaadi ülemaal tuli teha terve korpuse tegevuse peale mõjuavaldav suure tähtsusega otsus: kas minna oma varu rügemendiga vastukallaletungile Koteleva kõrgustikule, või tõmmates tagasi oma brigaadi vasak tiiv Ostrovki, Merina Gora kõrgustiku joonele, parem tiiv jättes Kirova kõrgustikule, jätkata kaitset seni, kui jõuab päralt V brigaad, et siis ühes temaga üle minna üldi-

sele vastupealetungile (üldolukorra andmed). Brigaadi ülem otsustas minna vastukallaletungile.

Edu otsekohesel vastukallaletungil võis olla:

1) kui roheline pool end veel Koteleva ja Usvada kõrg. ei olnud suutnud organiseerida, s.o. järele tõmmata oma suurtükiväe side ja organiseerida suurtükiväe vaatlus ja

2) kui kallaletung teostus oma tugeva suurtükiväe toetusel.

Tegelikult aga II brigaad ei võinud arvestada ei ühe ega teise loetletud edu eeltingimusega. Kuna vaenlane vallutas Koteleva kõrg. kell 1400 ja vastukallaletung algas k. 1800, siis oli vaenlasel aega tervelt 4 tundi selleks, et korraldada oma vaatlust Koteleva kõrgustikul. Vaenlane suutis end seega vastukallaletungi momendiks juba organiseerida. Vastukallaletungile minevat jalaväge aga said toetada ainult 4. r. grupp ja 2 patareid 5. k. gruppist. 2. grupp ei olnud suutnud luua selleks ajaks veel brigaadi suurtükiväe ülemaga sidet ja tema tuletoetusega brigaadi ülem arvestada ei saanud.

Kõik eeltingimused seega juba näitasid, et kell 1800 algava vastukallaletungi edu on enam kui küsitav ja sellega üldse kerikib küsimus, kas vastukallaletung selle olukorras oli õigustatud või mitte.

Järeldusi ja õpiseid juhtimise ja side manöövritelt.

J. Tõrvand.

Pärast Otepää manöövreid oli põhjusi toonitada, et juhtimise ja side alal on meie kaitseväes nii mõnedki puudused — nii väljaõppe ja taktikalisel, kui ka tehnilisel alal. Ajajooksul püüti neid puudusi kõrvaldada. Et saada ülevaadet, kui kaugele oleme selles jõudnud, oli vaja jälle korraldada kas üldisi manöövreid, sarnaselt Otepää manöövritele, või jälle manöövrid eriülesandega, luues selleks vastav poolte organisatsioon. Et üldised manöövrid, kui neid hästi läbi viia, nõuavad palju raha, siis kindralstaap jäi peatuma eriülesannetega manöövritel. See eriülesanne — side ja juhtimise kontroll — seadis üles ka erilised nõudmised manöövrite ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Et kontrollida sidet ja juhtimist oludes, mis võimalikult rohkem sarnanevad sõja omadele, oli vaja väeosad manöövritele viia sarnastes formatsioonides, mis vastavad meie väljakujunenud taktikalistele vaadetele ning varustatult sarnaste side abinõudega (arvuliselt ja tüübilt), mis ligikaudselt vastavad meie võimalustele sõjakorral. Nii näeme manöövritel tegevuses ühe väekorpuse, mis koosneb kolmest jalaväe brigaadist à 2—3 rügementi, 2—3 kerge- ja 1 raske surtükiväe gruppidega. Sellejuures üks brigaad oli vormeeritud tegelikult, teised olid fiktiivsed. Korpuse ja tegeva brigaadi staabid saivad moodustatud nii, et nende staapide operatiiv osa ligines sõja-aegsele. Korpuse ja brigaadi juhatuses käsutada olid ka tarvilikud side- ja luure osad ning mitmesugused tehnilised üksused — kas tegelikult (nagu lennudivisjon, soomusautode rühm, või jälle fiktiivsed, nagu pioneer osad, tankide kompanii). Jalaväe osad moodustati nii, et neis oli tegevuses ainult juhtiv koosseis kuni rühmadeni inklusiv. Rühma ülemateks olid allohvitserid ja neile abiks lihtsa tööjõuna jagude markeerimiseks lipukestega ainult üks sõdur. Samal ajal oli aga kompaniides sidevaatlejaid täiel arvul ning rügemendi side kompanii organisatsioonilt ja koosseisult lähedane sõja-aegsele. Samadel põhimõtetel olid organiseeritud ka suurtükiväe üksused: patareides ja gruppides meie viisime manöövritele juhtivast koosseisust kuni rühmaülemateni — ohvitserideni ja kõik

maakuulajad ning side- ja mõõdu meeskonnad.

Manöövritele viidi välja kõik meie kasutada olevad tehnilised sideabinõude tüübid ning tarvitati side pidamiseks koeri ja tuvisid. Et rakendada tööle ainult staapidele ja väeosadele kuuluv side varustus, oli manöövrite ajal keelatud pidada ühendust kohapealsete traatside liinide (juhede) kaudu.

Strateegiline olukord manöövritel oli kombineeritud sarnaselt, et tegevus arenes Võru-Petseri rajoonis, kus maastik hästi õpetlik taktikalisel. Manöövritel lavastati tähtsamad lahingjärgud (faasid) pealetungil ja kaitsele: pealetungil — luure osade tegevus, lähenemine, kontakti loomine, kallaletungi lähteala sissevõtmine, kallaletungi läbiviimine; kaitsele — kergete osade tegevus kontakti loomisel, vastupanu positsiooni sissevõtmine ja kaitseks organiseerimine, vastukallaletung positsioonist läbimurdnud vaenlasele. Erilise hoolega sai uuritud sidet ja juhtimist kallaletungi ja vastukallaletungi organiseerimisel ja läbiviimisel.

Et manöövrid omas arenemises looks just sarnased taktikalised olukorrad, milistes oli vaja kontrollida sidet ja juhtimist, tegutsesid mõlemad pooled ühe üldise juhatuses all ja nimelt — „sinise“ poole korpuse ülem juhatas ka „rohelist“ (vaenulist) poolt (vastavalt ülesandele loodud juhtimise aparaadi kaudu). Sarnane manöövrite juhtimine võimaldas panna „sinisel“ poolel tegelikult tegutsenud brigaadi just sarnasesse operatiiv-olukorda, mis manöövrite ettevalmistamisel mõeldud oli. Ilma sarnase organisatsioonita oleks manöövrid kergesti võinud ettenähtud kavast kõrvale kalduda ja seega palju kaotada õpetlikkuse mõttes.

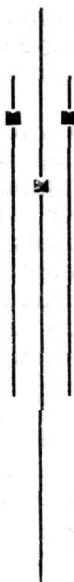
Poleks huvituseta vähe peatuda manöövrite käigu kirjeldamisel. Kuid käesoleval juhusel viiks see meid väga kaugele meie eesmärgist — lühidalt kokkuvõtta manöövrite tulemusi järelduste ja õpiste näol. Selle eesmärgi kohaselt võiks äratähendada järgmist:

Organisatsiooni küsimusi. Suurte üksuste organisatsiooni kohta andsid manöövrid kinnitust, et tähtsa otstarbekohane on võtta tarvitusele brigaad, mis koosneks alalisest brigaadi juhatuses ja staabist

ühes side- ja luureosadega ning mõningate asutustega. Jala- ja suurtükiväe osade ning teiste juurdeantud tehniliste osade arv oleks brigaadis muutlik, olenedes olukorrast teatud rindel ja tema üksikutes lõikudes (sektorites).

Teatud arv brigaadid moodustaks kas väekorpuse rinde funktsioonidega, või jälle vastava koonduse mõne muu nime all. Diviis, mis meil senini eksisteerib suurema üksusena, on meie olude kohaselt väga raske ja paendumata.

tagavara, et juure vormeerida patareisid praeguse organisatsiooni kohaselt. Kuid eelarve vast seda lähemal ajal ei luba. Tuleb kaaluda, kas ei saa patareide arvu suurendada selle läbi, et vähendada patareides torude arvu. Arusaadav, et 3-toruline patareid on nõrgem kui 4-toruline. Aga teiselt poolt on raske esheloneerimist läbi viia patareide jaotamisega rühmadena — on ju võimata mõlemale rühmale juurde anda tarvilisel määral vaatlus- ja side abinõusid, et tuld

Kindral J. TÕRVAND,
manöövri juhataja ja II „sinise“ korpuse ülem.

Pealegi, meie väiksearvuline sõjavägi ei suudaks liinile saata diviise sarnasel arvul, mis annaks väejuhatusele kombinatsioonirikka operatiivse vabaduse.

Jalaväe organisatsioon osutus manöövritel üldjoontes vastuvõetavaks. Samuti ka side-, lennu-, soomus- ja ratsaosad. Neis väeliikides tuleb organisatsioon vaid üksikasjades täiendada. Mis puutub suurtükiväge, siis siin võib tähendada, et meie peame leidma tee, kuidas suurendada patareide arvu. Praegusaja taktika nõuab patareide esheloneerimist sügavusse. Vähesed patareide arvu juures ning meie laiade rindete tõttu muutub selle tähtsa nõudmise täitmine mõnikord väga raskeks.

Loomulik oleks, kui meie õige pea suudaks suurendada suurtükiväe materjaal-osa

juhtida ja sidet pidada. Küsimust tuleb valgustada. Olgu siin tähendatud, et meie idanaaber läinud aastal läks ka üle 3-toruliste patareide peale eelpooltoodud motiividel. Seal praegu on igas jalaväe rügemendis organisatsiooniliselt juurde antud üks kerge divisjon à 2 patareid, à 3 kahurit. Diviisi suurtükivägi koosneb seal rügemendist, mille koosseisus 2 kerge divisjoni à 3 patareid, à 3 kahurit ja üks kerge haubitsa divisjon, à 4 patareid, à 3 haubitsat. Üleminek 3-torulistele patareidele on ka seotud mitmesuguste lisaväljaminekutega ja sellepärast raskelt teostatav.

Kuid valgustada seda küsimust oleks vaja kõigepealt meie suurtükiväelaste poolt.

Wäeliikide taktika. Jala-

väe taktika on rajatud nüüd uuele eeskirjale — J. E. II osa. Paistab, et selles eeskirjas väljendatud põhimõtted ja üksikasjad vastavad meie olukorrale. Kui manöövritel tuli ette viperusi ja arusaamatusi puht jalaväe tegevuse alal, siis vist selle tõttu, et J. E. II osa oma rikkaliku sisuga ei ole veel suutnud meie juhtidele küllalt tuttavaks saada. Peab tungivalt soovitama igale kaitseväelasele, kes tahab meie oma taktikast aru saada, tõsiselt ja alati uurida J. E. II osa.

Ratsa-, lennu- ja soomusvägede taktika on ka enam-vähem vastav meie olukorrale ja siin on näha terveid, arenemisevõimelisi idusid. Ratsaväe kohta võib veel eriti äramärkida, et tema on suutnud läbiimbuda arusaamisega jalaväe taktikast, mis kindlustab meie ratsaväele küllalt osava tegutsemise ka jalastatult.

Suurtükiväe taktika alal tõstsid manöövrid üles väga tähtsa küsimuse, nimelt — kuivõrra kiirelt ja täpselt suudavad meie mõõdukomandod valmistada planshette. Sellel alal on manöövrite tulemused negatiivsemad, kui senised praktilised saavutused poligoni olukorras. Osutub mõõdapeasematuks võimalikult pea selgusele jõuda, mis meie võime ja mis ei või nõuda meie mõõdukomandodelt. Vastavalt eelseisva täiendava kontrolli tulemuste järele peame objektiivselt ja kainelt kaaluma kogu meie suurtükiväe taktikat, et meie jalavägi ja üldine väejuhatuse teaks, mis, millal ja kuidas võib meie suurtükivägi ja mis temalt nõuda ei saa. Paistab, nagu peaks suurtükivägi tulevikus end rohkem harjutama laskmises liikuva sõja oludes, s. o. — vaatlemise abil.

Üldiselt aga peab tähendama, et ka suurtükiväes on taktikalise arenemise suun õige. Eriti silma paistis kiiduväärt aktiivsus oma „silmade“ väljasaatmisel jalaväe kõige eelmistesse osadesse. Juhtus, et mitmes lahingulõiguis just suurtükiväe vaatlejad kõige pealt informeerisid pataljoni- ja rügemendi ülemaid olukorlast rindel.

Sidetaktika paistab ka rajatud olevat õigetele põhimõtetele. Kui siiski side mitmel korral töötas pahandavate viivitamisega ja takistustega, siis seda tuleb panna rohkem asjaosaliste isikute tehnilise ja taktikalise arenematusse arvele. Sidetaktika alal sagedasti väga ja väga patustasid kõige pealt juhid ja nende

staabid. Arusaadav, et see ei soodusta sidet, vaid mõjuvalt lõhub seda.

Eriti rõõmustavaks nähtuseks oli manöövritel sideosade aktiivsus. Seda õiget suuna tuleb kindlasti pidada ka edaspidi.

Üldtaktika ja väeliikide koostöö alal võis manöövritel märgata kaunis palju negatiivset. Raske on täpselt leida selle nähtuse põhjusi, kuid võib oletada, et suuremaks põhjuseks siin on, et senini õige vähe on suudetud korraldada väeliikide ühiseid õppusi. Tulevikus peame leidma tee, kuidas üles saada sellest pahest. Mõõdapeasemata vajalikuks osutub eeskirja väljaandmine ühendatud väeliikide tegevuseks. (See eeskiri on kindralstaabis väljatöötamisel).

Õppustega laagrites saab väeliike üksteisele lähemale tuua. Sellepärast oleks vajalik, et ka I diviisi rajoonis varsti tekkiks samasugune laager, nagu on Värskla laager II div. rajoonis. Omal ajal on palju kõneldud suuremast üldlaagrist kuskil Tapa—Tartu vahel, kuhu oleks võinud koondada suvel kogu meie kaitseväe osad. Selles laagris oleks avanenud võimalus kõiki väeliike pikema aja jooksul koos harjutada. Nüüd on üldlaagri küsimus vist lõpulikult maha maetud, sest majanduslistel põhjustel on võimata leida vastavat maaala.

Juhtimise alal andsid möödunud manöövrid vast kõige rohkem huvitavat.

Meie teame, et juhtimises on kaks osa: otsuse tegemine, mis alati kuulub juhile, ning otsuse elluviimine vastavate korralduste näol, missuguste väljatöötamiseks on juhil staap ja eriteenistuste ülemad. Samuti peab staap (kus seda ei ole, siis adjutant või mõni teine vastav isik) väljatöötatud käsud ja korraldused õigel ajal käsutäitjatele kätte toimetama. Möödunud manöövrid näitasid, et nii mitmedki meie juhtidest ja nende staabid ja teised tehnilised abilised ei saanud korraldusi hakkama oma ülesannetega.

Kui juht teeb otsuse — peab ta sellest vankumata kinni pidama. Ilma tungiva nõudmiseta muutunud olukorra poolt ei tohiks juht ilalgi kerge käega kord tehtud otsust muuta või jälle teda tähtsusetu üksikasjadega ainult teise variatsioonina alluvatele edasi anda. Juht peab mees pidama, et alluvad on kohustatud kiirelt ja täpselt täitma, mis juht tahab; kui juhi otsus ja vastavad käsud muudetud, on seda raske teostada. Näiteks, asudes kaitsele muudeti vastupanu positsiooni

Juhtimise- ja side manöövritel 6. 9. 27.

Manöövri juhataja ja II siniste väekorpuse ülem kindral J. Tõrvand Holsta külas (II brigaadi staabi asukoht 5. 9. 27). Moment käsutamisest.

eelserv mõne tunni jooksul mitu korda (ja veel olukorras, kus aega polnud palju). Sarnasel juhusel kompanii ja pataljoni ülemad sattusid äärmiselt raskesse seisukorda ja pole siis ime kui määratud tähtjaks ei suudetud positsiooni korralikult kaitseks organiseerida, (luues vastav tuleplaan, ja veel koos suurtükiväega).

Käskude andmise tehnikas (staabi töös) tuli ilmsiks negatiivseid ootamatusi. Näiteks, operatiivkäsk jääb 3 tundi hiljaks ainult sellepärast, et masinakirjutaja ei ole küllalt osav. Siin peavad kõik ohvitserid, kes staapides teenivad, kavakindlalt enesele ettevalmistama alamat tehnilist personaali või jälle ise ära õppima keskmise kiirusega masinakirja ja töötamise mitmesuguste paljundamise abinõudega.

Vähe kasu on käsust, kui tema andmisel on valitud aegakulutav meetod ja viis. Igakord nii juht kui tema staap peavad tõsiselt kaaluma, kuidas alluvatele kõige kiiremalt ja selgemalt käsk edasi anda. Manöövritel olid mitmed juhused, kus, näit., kutsutakse väeosade ülemad brigaadi staapi käsusaamisele. Selle peale läks kord aega ligi 2½ tundi. Tagajärg — rügemendid ei jõua alata liikumist-õigel ajal. Samal ajal lühikesed

eelkorraldused telefoniteel ning lühikene kirjalik eelkäsk oleks palju kiirem kõigidele kätte jõudnud.

Käskude ja korralduste keeleline külg oli sagedasti väga nõrk. Puudus selgus ja täpsus. Käskudes toodi ära pea alati kõik, mis kirjutatud kõrgema ülemal käsus, kuna seda vaja ei olnud. Käskude redaktsioon ei olnud kategooriline. Lühidalt — käskude andmises ja nende kättetoimetamises oli palju vigu. Nende kõrvaldamiseks on vaja nüüd palju ning tõsist kavakindlat tööd. Ja kõige pealt — alalist praktikat. Ei tohiks mööduda ükski taktikaline õppus, kus käsud pole antud, nagu neid oleks antud tegelikult. Samuti peab püüdma käskke edasi anda abinõudega, mis tegelikult teatud juhusel saaks tarvitatud.

Manöövrite II periood näitas, et defektid juhtimise alal on kergesti kõrvaldatavad — teisel perioodil ei tulnud enam ette vigu sarnasel pahandaval määral ja kujul, nagu esimesel perioodil. Sellejuures peame aga ka leidma meie olude kohaselt kõige otstarbekohasema staapide sisemise organisatsiooni ning tööjaotuse. Manöövrite kogemused lasevad oletada, et organisatsiooni leidmine raskusi ei tekita. Küll aga tulevad raskused tööjaotuse juures, sest siin pörkame kokku

juhtide individuaalsete arusaamistega ja harjumustega, mis meil veel väga mitmekesised. Üheks mõjuvaks abinõuks selle küsimuse lahendamisel osutuks, kui tulevasi brigaadiülemaid ning nende staapidesse määratavaid kindralstaabi ohvitseri ja erialade ülemaid alaliselt harjutada koostöötama vastavalt organiseeritud õppustel — kaartidel ja iseäranis maastikul. Peame tunnustama, et suuremal arvul üksuste ja osade ülematel on nagu mingisugune meile arusaamata kartus maastiku ja juhtimise tegeliku praktika vastu konkreetsetes olukorras. Siin on vaja radikaalne muudatus. Loodame, et see sünnib. Ja kui sellejuures kõik meie väejuhid alatasa süvenevad J. E. II osa nõuetesse ja näpunäidetesse, siis ei ole kahtlust, et kogu meie ohvitserkonna arenemine juhtimise töös saab kiirelt edenema õiges suunas.

Side tehniline täitmine oleneb side personaali erialalisest väljaõppest ja tehnilise varustuse seisukorrast. Manöövrile kogemused näitavad, et kui tahame saada täiesti häid side kompaniisid ja komandosid, siis peame neid komplekteerima vastavalt ettevalmistatud inimestest. Erialaline oskus omatakse praktikaga. Rahu ajal on meie koosseisud väga piiratud ja meie teenistuse aeg kujuneb ka väga lühikeseks. Peame leidma tee, kuidas koguda edaspidi tagavaraväkke küllaldaselt tegelikke sidemehi, et rahuldada mobilisatsiooni nõudeid.

Side tehniline varustus osutus üldiselt korralikuna. Suuremaid puudusi on kodumaal valmistatud kommutaatoritel ja foonilistel telefoniaparatuuridel. Niiske ilmaga ei või nende peale kindel olla. Halvavalt mõjub side peale ka varustuse mitmekesisus ning mõnede abinõude arvuline puudulikkus. Ka side voori ei ole küllaldaselt määratud. Tehnilise varustuse puudusi saab igal ajal kõrvaldada, kui aga selleks raha antakse.

Side pidamiseks sai manöövril katsetatud kõik selleks kõlbulikud abinõud. Kogu side aluseks on traatside. Kuid ka raadio, helkside, ning side mitmesuguste

signalisatsiooni abinõude varal andis rahuldavaid tagajärgi. Võib toonitada, et meie laiade rinnete juures just raadio-, helk- ja signalisatsioonide omavad erilise tähtsuse. Sellel alal tuleb rohkem tööd teha meeskonna väljaõpetamise mõttes. Samuti osutusid headeks side abinõudeks autod ja mootorrattad. Kahjuks, meie teed ei ole selleks kõige soodsamad.

Hea eduga töötasid side alal koerad. Neid kasulikke loomi tuleb soetada suuremal arvul. Korrapärase harjutamise juures võib koerte abil sidet pidada nii mõneski kohas, kus inimesel see raskeks osutuks.

Postitivid ei täitnud täiel määral nende peale pandud lootusi. Kuid siin pole süüdi tuvid ise, vaid nende puudulik treening. Sellel alal tuleb veel teha suur hulk tõsist tööd. Tuvipost iseenesest on vastuvaidlemata tarvilik ja kasulik.

Nii oleks umbkaudselt ja esialgu möödunud manöövrile tulemused. Liialdusteta võime tõendada, et need tulemused annavad meile selgeid näpunäiteid, mis suunas tegutseda, et kõrvaldada puudusi meie kaitseväge organisatsioonis ja tema juhtivas koosseisus ning juhtimise ja side erialades. Kui juhtimine ja side igalpool omab ääretu tähtsuse, siis seda rohkem meil, kus alati tuleb rehkendada arvuliselt ülekaalus oleva vaenlasega ja tegevusega laiadel rinnetel. Juhtimise ja side aparaat peab töötama meil ülesütlemata ja kõigiti otstarbekohaselt. Ja sellel alal iga edusamm on tervitatav. Edu tuleb aga siis, kui meie saadud kogemuste najal püüame oma puudustest aru saada, kui leiame puuduste põhjused. Sellepärast tahaks loota, et kogu meie juhtiv koosseis, kes manöövrile osa võttis, oma kogemusi mitte vaka alla ei peida. Seda ei tohi iust sellepärast, et rahuaja töö on suur ja vastutusrikas organiseerimise ja õpetöö, millest igaüks juht peab oma parema arusaamise järele osa võtma, eesmärgiga — sõja korral olla valmis andma maksimum oskust ja energiat kodumaa piiride kaitsmiseks vähese verega ja kergema vaevaga.

Tallinn, 15. 9. 27.

Juhtimise ja side manöövrite organiseerimisest.

R. Tomberg.

Idee side manöövrideid toime panna pesitses mõnda aega kindralstaabis, kuid mõningail põhjusil polnud kuni käesoleva aastani võimalus seda isegi väiksemas ulatuses teostada. Ka 1926. a. lõpul esitatud eelarve 1927./1928. a. peale nägi ette suurte manöövrite toimepanemist, nagu olid 1925. a. Otepää manöövrid.

Kui käesoleva aasta aprilli kuus eelarve lõpulikul kujul kinnitati, asus kindralstaap seisukohale käesoleval aastal manöövrideid endisel kujul mitte ette võtta, vaid asuda põlevama tähtsusega praktiliste küsimuste lahendamisele.

Esimese eesmärgina seati üles kontroolerida nooremate ja vanemate juhtide ning side väeosade ettevalmistust tegevuseks manööversõja olukorras. Selle eesmärgi saavutamiseks organiseeritigi äsja möödunud „Juhtimise ja side manöövrid.“

Manöövri eesmärk olles kahesugune, kontroolerida juhtide ja samal ajal side väeosade ettevalmistust, nõudis manöövri juhatusele ühelt poolt:

— anda juhtide käsutada täielik juhtimise ja side aparaat;

— asetada juhte mitmekesisesse lahingolukorda, mis nõuaks mitmekesisust juhtimisel ja side abinõude kasutamisel; teiselt poolt:

— asetada side üksused raskemasse olukordadesse, nõudes neilt maksimum jõupingutust ja oskust;

— kasutada kõiki olemasolevaid side vahendeid.

Et võimalikult laiaulatuslisemalt ära kasutada manöövrite kogemusi, otsustati tegevusse panna kõik juhtimise astmed, millel nõutakse liikuvust ja mille tõttu neil juhtimise astmetel eriti raske on niilada sidet. Kõrgemana juhtimise astmena, millel meie oludes nõutakse liikuvust, osutub väekorpus, seepärast manöövri kõrgemana üksusena võeti väekorpus. Väekorpuse koosseisu kuulus tegelikult 1 brigaad koosseisus: 3 jalaväerügementi ja 3 suurtükiväe gruppi, kuna teised brigaadid olid fiktiivsed.

Vähemate juhtimise instantside moodustamisel peeti kinni põhimõttest — manöövritele tuua kõik juhtimise astmed, kus kasutatakse eriti selleks määratud side vahendeid. Väiksemana üksusena, kus veel juhi käsutada on erilised sidevahendid, osutus rühm. Rühma ülema käsu-

tada on sidevaatlejad ühes tehniliste side vahenditega.

Eeltoodud põhjustel kujunes manöövritel juhtimise redel rühma ülemast korpuse ülemani. Korpuse ülema otsus, mis väljenduse leidis tema käsus, pidi läbis-tama kõik allpoolseisvad juhtimise instantsid ja välja tungima rühma ülemani, ja ümberpöörduvalt — teated ja muljed rindelt, mis edasi andis rühma ülem, pidid jõudma korpuse ülemani.

Kindralstaabi kol.-lt. R. TOMBERG, manöövri juhatuse ja II sinise korpuse staabi ülem.

Põhimõtteliselt osavõtavad juhtimise instantsid kindlaks määratud, tuli väljatöötada üksikasjalised koosseisud. Sõja-aegseid koosseise täies ulatuses kasutusele võtta ei olnud otstarbekohane, vaid koosseise tuli nii mõneski suhtes kohandada manöövri erilistele tingimustele. Täiesti uutal alustel tuli organiseerida toitlustamine, luua erilised toitlustamise üksused jne.

Kui olid kindlaks määratud osavõtjad väeosad ja nende koosseisud, tuli otsustada — kuidas see organism elama ja tegutsema panna? Kas organiseerida kahepoolsed, või ühepoolsed manöövrid,

Kahepoolsete manöövrite, milliseid ka meil seni on peetud, nõrgemaks küljeks tuleb lugeda asjaolu, et manöövri juhatu-

sel puudub võimalus igakülgselt ära kasutada õpetlikke taktikalisi momente ja maastiku iseäraldusi, sest lahing võib tekkida teisel ja kujuneda teisiti, kui see juhatuselt kavatsetud. Manöövri juhtimine kahepoolseil manöövritel libiseb suuremalt jaolt juhatuse käest vahekohtunikkude kätte, kes oma äranägemise järele („Juhtnööride“ piirides muidugi) aja ja ruumi suhtes võivad mõista ühele või teisele poolele edu.

Vastandina ühepoolsed manöövrid, kus vastase poole tegevus on üksikasjadeni juhitud manöövri üldjuhatuselt, võimaldavad peensusteni ettenäha ja ettevalmistada manöövri tegevuse käiku, arendada tegevust soovitavas suunas ja ärakasutada kõigekülgselt maastikku.

*Kaitseliidu esitajad manöövritel.
Keskul major J. Maide, K.-L. Staabi ülem.*

Ka võimaldavad ühepoolsed manöövrid suurt jõudude kokkuhoidu, sest vastane pool, tegutsedes juhatuse näpunäidete järele, ei vaja suuri jõude: on küllalt, kui võitlusjoon on markeeritud.

Kõike eelpooltoodut arvesse võttes, otsustati „Juhtimise ja side manöövrid“ pida ühepoolsed. See otsus oli veel enam õigustatud sellepärast, et manööver peale kontrolli, (katse) juhtidele ja side väeosadele, samal ajal pidi kujunema laiaulatuslikeks õppuseks.

Vastane pool (roheline) sai moodustatud ratsa- ja suurtükiväe osadest.

Vastase markeerimiseks osutus ratsavägi palju soodsamaks, sest tegutsedes

teatud olukorras ratsarivis ratsaväena, võisid ratsaväe osad jalastatult sama hästi teises olukorras tegutseda jalaväena, mis võimaldas jõudude säästmist.

Manöövri tegevuse aluseks sai valitud kaks põhiolukorda, üks pealetungiks, teine kaitsetegevuseks.

Pealetungil võeti vaatluse alla:

- lähenemine,
- kontakti loomine,
- kallaletungi ettevalmistus ja
- kallaletungi läbiviimine.

Nende pealetungilahingu järkude (faaside) uurimine moodustas manöövritegevuse 1-se perioodi, milleks kulutati kaks päeva.

Manöövri II perioodi moodustas kaitselahingu ettevalmistus ja läbiviimine, kusjuures kaitselahingu läbiviimises tähtsam osa langes vastukallaletungi organiseerimisele.

Et võimaldada vahekohtu aparaadil fikseerida ja koondada tarvilikke materjale, kuid peaaesjalikult, et värskelt saadud andmeid ja muljeid ära kasutada, et manöövrist teha õppus, — määrati kummagi perioodi järele 2-päevane arutus.

Arutus, mida toimiti vanematelt vahekohtunikkudelt, oli kahesugune — kabinetis ja maastikul; viimasel uuriti üksikasjalikult sündmuste käiku, tuues ette tegevuse häid kui ka nõrku külgi ja märkides põhjusi, millest puudused tekkinud. Siin otsiti ka abinõusid, kuidas puudusi tulevikus kõrvaldada. Eriti manöövri arutuse päevad kujunesid laiaulatuslikeks õppuseks.

Manöövri arutuse läbiviimine nõudis eriti hoolsat vahekohtunikkude valikut ja vahekohtu aparaadi organiseerimist. Sest juhtimise ja side manöövritel tuli vahekohtunikkudel toimida mitte üksi kui erapooletul otsustajal, kohtumõistjal, vaid ka kui õpetajal, instruktorigil.

Lõpuks olgu tähendatud, et juhtimise ja side manöövrid olid meil esimesed sellesarnased.

Esimene katse õnnestas ja julgustab edaspidisele tööle selles suunas. Manöövri tegevus on lõppenud, kuid tema tulemuste hindamine ja korraldamine alles algamas. Omalt poolt sooviks, et kõik manöövritest osavõtjad omi väärtuslikke vaatlusi ja tähelepanekuid nii manöövri üldorganisatsiooni kui ka üksikute episoodide kohta vaka alla ei paneks, vaid „Sõduri“ veergudel valgustaks laiaulatuslikumalt: See tooks tulu nii manöövri organiseerijatele kui ka manöövrist osavõtjatele.

Juhtimise ja side manöövrid 5.—12. sept. 1927. a.

Olukord

(kaardid 1:126000 ja 1:42000).

Üldolukord.

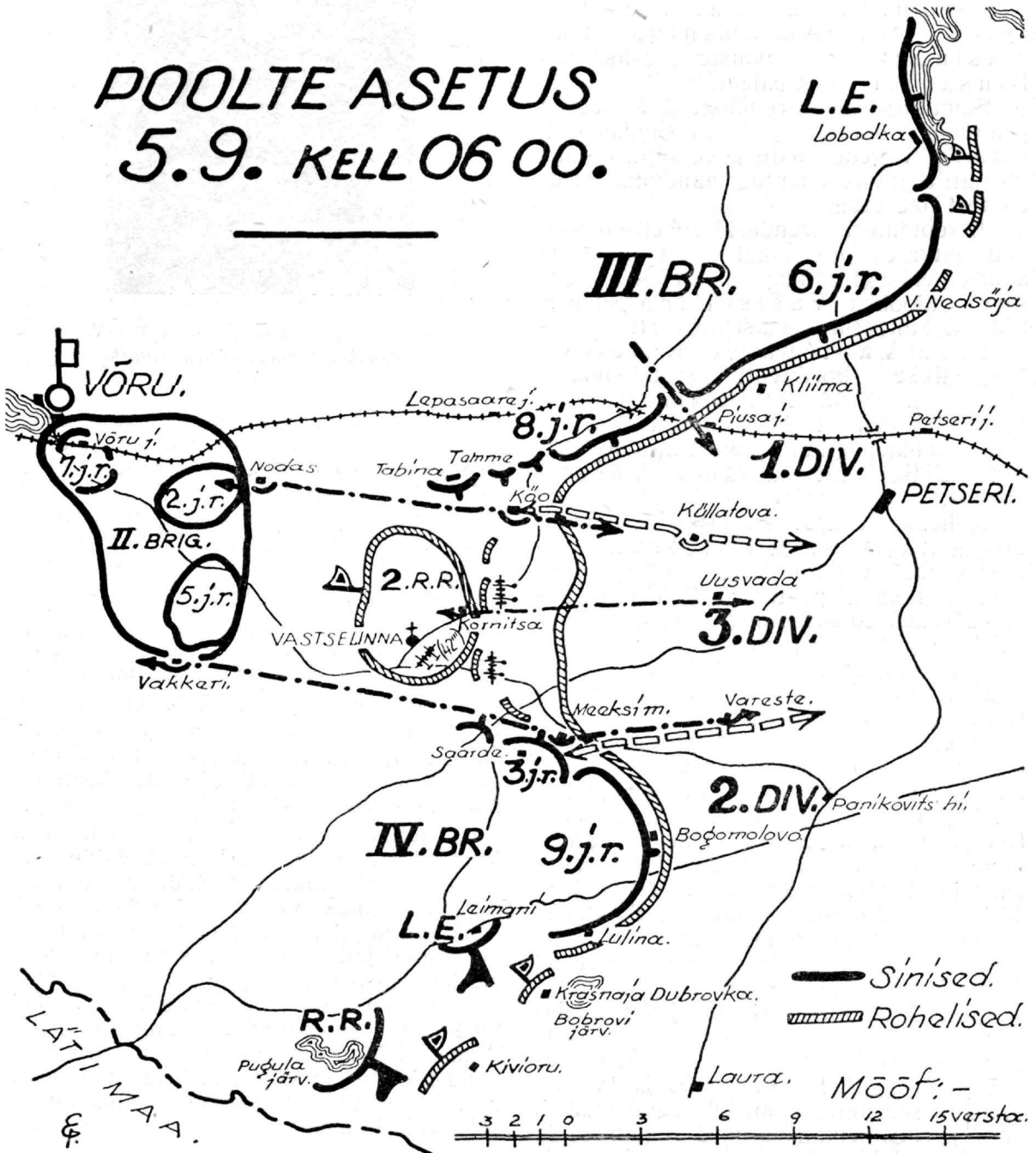
Pärast ägedaid võitlusi augusti kuu teisel poolel panid siniste II väekorpuse osad idast pealetungiva 2. roheliste armee pealetungi 28. augustil seisma Kostomare — Laura ms. — Zhalt-

sana — Lõkovo — Potalovo — Borkanova — Pitalova — S. Puravitsa — Piusajõe joonel.

Järgnevate päevade jooksul koondasid rohelistel uusi jõude, et pealetungi jätkata.

3. septembri vara hommikul, pärast kahetunnist ägedat suurtükiväe ettevalmistust, algasid rohelistel uuesti pea-

POOLTE ASETUS 5.9. KELL 06 00.

— Sinised.
- - - Rohelised.

Mõõt: —
3 2 1 0 3 6 9 12 15 verstaa.

tungi Laurale, Panikovitshile ja Petserile. Sinised panid kogu rindel visalt vastu. Sellest hoolimata saavutasid rohelised edu. Päevase lahingu tulemuseks oli Panikovitshi ja Petseri teedesõlmede vallutamine roheliste poolt ja siniste ratsa rügemendi väljatõrjumine Laura alevist. Öhtuks kujunes siniste rinne järgmiselt: Skatshki — Gribushi — Tetereva — Labkova küla — Zhaltšana — Breshdeleva — Podsošenje — Borok — Sõromäätina — Zalesje — Gorelõi Rei — Abramihina — Kunitsina Gora. Siniste vasak tiib Piusajõel püsis paigal.

Samal ajal algas roheliste 3. armee ka pealetungi Marienburgi suunas Läti vabariigi vägede vastu ja 3. sept. õhtuks oli Läti 3. diviis sunnitud taanduma Pedetsijõe taha.

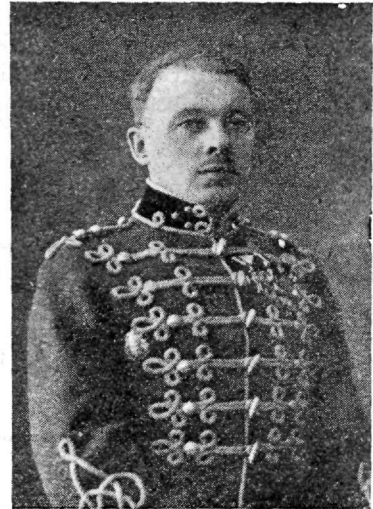
4. septembril arendasid rohelised oma edu, jätkates pealetungi kogu rindel ja andes pealöögi Panikovitshi, Petseri raioonist Vastseliina suunas. Sinised kaitsesid ennastalgavalt Shumilova, Lapteva ja Koteleva kõrgustikke, korduvalt vastulöökidele ülemines. Siiski olid nad sunnitud taanduma. Rohelistel läks korda Rogosina kohal tungida ka üle Piusajõe, sundides siniseid siit taanduma Värskas suunas.

Roheliste suured kaotused Shumilova, Lapteva ja Koteleva kõrgustikkude vallutamisel sundisid neid paariks tunniks peatuma. Kell 1400 jätkasid rohelised pealetungi, paisates varusid lahingusse ja tarvitades gaasimürske. Eriti ägedad lahingud vahelduva eduga olid Kirova, Vareste, Merina Gora ja Ulaskova raioonides. Kell 1800 panid sinised vastu joonel: Bobrovo järve — Bogomolovo — Moona — Urpuse — Kolatsheva — Tsiirku — Martihino — Kõõru. Siniste ratsa osad taandusid Pugula järve raiooni. Rohelised forsseerisid Piusajõe ka Nõmmoski juures ja sundisid siniste vasaku tiiva taanduma Sr-Net-saevo — Värka joonele.

3. Läti diviis taandus tugeva surve all Marienburgi raiooni.

Kell 2400 forsseerisid roheliste jala- ja ratsaväe eelosad pärast lühikest võitlust Piusajõe Kõõ ja Vastseliina ms. vahel. Siniste III ja IV brigaadide seesmistel tiibadel tegutsevad 3. ja 8. j. rügemendid sattusid segadusse ja taandusid lahkumisevates suunades, pal-

jastades Vastseliina ms. — Võru suuna. Rindes tekkinud lõhesse paisatud roheliste ratsa osad leidsid oma ees ainult vähemad siniste salgad, kes kokku puutumisel kohe taandusid.

Kindralstaabi kolonel G. JONSON, manöövri vanem vahekohtunik.

5. sept. kella 0300 ajal olid kokkupõrked Kliima, Tamme, Ravanurme ja Natalkino juures, kus roheliste eel- osad tagasi löödi.

Poolte asetused 5. sept. kell 0600 — vaata skeem.

Eriolukord siniste pooltel.

II brigaad algas 3. septembril maha- laadimist Võru jaamas, kusjuures 5. sept. kell 0400 tema osi oli päralt jõudnud ja asetatud nagu skeemil näidatud. II brig. koondamine lõpeb 5. sept. kell 0630.

4. sept. kell 1800 andis II väekorpuse ülem Võrus II brigaadi ülemale järgmise informatsiooni ja käsu:

Roheliste 2. armee osad algasid eila Vastseliina suunas pealetungi, mida nad ka on senini eduga jatkanud. Nendes lahingutes kandis vastane suuri kaotusi. Kõik tunnused lasevad oletada, et tema pealetungi jätkamiseks on sunnitud jõudsid juurde tooma, mis nõuab aega. Ot- sustasin olukorda kasutada ja 5. või hiljem 6. septembril vastupealetungile asuda. Käsen brigaadi ülemal kõik abi- nõud tarvitusele võtta, et brigaad 5. sept. pärast koondamist otsekohe väljaastumi- seks valmis oleks.

Käsud manöövri tegevuseks.)*

II VÄEKORPUSE STAAP Võru jaam, 5. sept.
I. jaoskond. kell 0300.
Nr. 7-s.

KÄSK Nr. 15.
II Brigaadile.
(Kaart 1:42.000).

4. septembril pärast kella 1800 jätkasid rohelised pealetungi Vastseliina suunas, sundides ägedate rünnakutega väekorpuse osad lahkuma Merina Gora kõrgustikkudelt ja vallutasid kella 2200 Plessi k.-m. ja Treiali küla. Meie taanduvate osade kannul forsseerisid nad ilma suurema vaevata kella 2400 Piusa jõe, Vastseliina m., Möldri ja Kõo juures. .

Öine pimedas taandumine tekitas segaduse väekorpuse osades, mille järeltulijatel IV ja III brigaadide vahe kohal Vastseliina ja Kõo jõe vahelises rindes löhe — IV brigaad taandus Moona — Vitka raiooni ja III brigaadi parem tiib Lepasaare suunas.

Käsen seda käsku saades tugevate luureosadega võtta oma alla Vastseliina kir.-m. — Palakese — Kamara jõe, selgitada, missugused vaenlase osad ja kui kaugele on tunginud üle Piusa jõe Vastseliina ja Kõo rajoonis ja luua ühendus IV brigaadi vasaku ja III brigaadi parema tiivaga.

Annan Teie käsutusse täna kella 0300 Uue-Kasaritsa mõisas 2. soomusautode rühma. Brigaadil valmisolla väljaastumiseks täna kella 0700.

Operatiiv käsk järgneb.

J. TÖRVAND,
Kindralstaabi kindral-majoor,
Väekorpuse ülem.

R. TOMBERG,
Kindralstaabi kolonel-leitnant,
Staabi ülem.

II VÄEKORPUSE STAAP. Võru jaam, 5. sept.
I. jaoskond. kell 0500.
Nr. 8-s.

OPERATIIV KÄSK Nr. 16.
(1. osa.)
(Kaart 1:42.000.)

1. 4. septembril, pärast Merina Gora kõrgustikkude vallutamist, läks vaenlasele korda Vastseliina mõisa, Möldri ja Kõo külade juures forsseerida Piusa jõge, mille järeltulijatel tekkis IV ja III brigaadide vahele löhe. Vaenlane paiskas sinna ratsaväe osad, toetades neid jalaväega.

Kindlad andmed lubavad oletada, et vaenlane kestvate ägedate lahingute järeltulijatel on väsinud ja enne uute varude kohale jõudmist, mida võib oodata 6. ehk 7. septembril, pealetungi jätkata ei suuda.

2. Väekorpuse ülesanne: praegused seisukohad mõlemal tiival kindlasti oma käes hoida ja vaenlast Vastseliina mõisa ja Kõo küla jõe Piusa jõe taha paisata.

Pärast seda asub väekorpuse üldisele vastupealetungile.

3. Selle täitmiseks käsen:

a) IV brigaadil, ühes ratsa rügemendiga,

*) Käesolevas numbris on toodud sinise II korpuse ja rohelise poole käske manöövri I perioodiks, kavatsusega avaldada sarnaseid ka edaspidi. Toim.

vaenlase pealetung seisma panna ja kindlasti oma käes hoida Bobrovo järve Bogomolovo — Lapteva — Saarde jõe.

b) II brigaadil täna välja astuda, möödudes kell 0800 avangardidega Holsta — Nodase jõe, ja vaenlane Vastseliina Kõo jõe Piusa jõe ida kaldale tagasi paisata, sulgedes IV ja III brigaadide vahele tekkinud löhe.

c) III brigaadil vaenlase pealetung seisma panna ja kindlasti oma käes hoida Tamme — Tahna — Sr-Netsaevõ Värskä jõe. Samal ajal brigaadil oma parema tiivaga toetada II brigaadi, vallutades Kõo küla.

Kolonel A. KRUUS, manöövri II brigaadi ülem.

4. Tegevusribade vahejooned:

a) IV ja II brigaadide vahel — Vakkeri Valdhof — Meeksi k.-m. — Vareste (kõik s. a. II brigaadile).

b) II ja III brigaadide vahel — Nodase järve lõuna ots — Kõo küla — Lintsi — Rookina (kõik s. a. III brigaadile).

5. Väekorpuse varu määratud:

a) 6. jalaväe rügemendist ühe pataljoni; pataljonil koonduda täna kella 0900 Hellekondi rajooni.

b) Tankide kompanii — Võru jaamas.

6. Suurtükiväe vastu võitlus ja jalaväe toetamine jäävad brigaadide suurtükivägede ülesanneteks.

7. Luuret läänepool Piusa jõge toimetab II brigaad, milleks tema käsutusse määratud ühe luurelennuki täna kella 0630 Nõnova aerodroomil. Luuret idapool Piusa jõge toimetab väekorpuse lennuvägi.

Väekorpuse suurtükiväe ülema käsutusesse määrän ühe luurelennuki täna kell 0700 Nõnova aerodroomil.

Hävitatjate eskadrillil valmis olla kella 0800 ja 1100 vahel, II brigaadi ülema nõudmisel, katma II brigaadi lähenemise korda üleminekut 1,5 tunni jooksul.

8. Väekorpuse inseneril —

- anda II brigaadi ülema käsutusesse üks pioneer kompanii, U. Kasaritsa mõisas kell 0600;
- tagada Võru — Vastseliina tee korrashoid kõigi relvliikide liikumiseks ja korraldada materjalid teede ja sildade parandamiseks väekorpuse osade edasiliikumisel ja Piusa jõe forsseerimisel.

9. Side.

Väekorpuse staap ja komandopunkt — Võru jaamas.

Brigaadide staabid:

IV brigaadil — Telvas.

II „ — U. Kasaritsa mõisas; brigaadi edasiliikudes brig. ülema korraldusel.

III „ — Jantras.

Sidetelg — Võru — Vastseliina kir. m.

Side eeljaamad:

IV brigaadile — Talva.

II „ — kella 0800 Holsta; Piusa jõe jonele jõudmisel Vastseliina mõis.

III „ — Jantra.

J. TÖRVAND,

Kinralstaabi kindral-majoor,
Väekorpuse ülem.

R. TOMBERG,

Kindralstaabi kolonel-leitnant,
Staabi ülem.

II VÄEKORPUSE STAAP. Võru jaam, 5. sept.
I. jaoskond. kell 0500.
Nr. 41.

KÄSK KORPUSE LENNUVÄELE Nr. 20.
(Kaart 1:42.000.)

§ 1. Olukord ja väekorpuse ülesanne
v. oper. käsk Nr. 16, 5. sept. kell 0500.

§ 2. Väekorpuse lennuväe ülesanne:

Hävituslennuvägi:

1) Tagada 1½ tunni jooksul II brigaadi ülema sellekohase nõudmise järgi brigaadi üleminekut lähenemiskorda, milleks hävitajatel olla aerodroomil lennuvalmis kell 0630.

Luurelennuvägi:

1) Kella 0630 aerodroomil lennuvalmis seada

väekorpuse suurtükiväe ja II brigaadi ülemate käsutuseks kumbagile 1 luurelennuk.

2) Kella 1000-ks läbiluurata Piusa jõe idakallas Ravanurme ja raudtee vahel, pühendades erilist tähelepanu Vastseliina m. — Möldre (lõunap.) — Telasti — Treiali — Rautu — Puista — kõrg. 88,4 — Kuksino raioonile, kus pildistada ülekäigud Vastseliina m., mõlema Möldri ja Jekshina juures ning tähtsamad vastase kogumiskohad, liikumised ja kindlustustööd. Teated visata väekorpuse staapi Võru jaamas ja II brigaadi ülema komando punkti Võru—Vastseliina maanteel.

3) Kella 0930 — 1200 toimetada vastase luuret kuni Irboska — Irboska jaama jooneni Vastseliina m. — Panikovitshi m. — Irboska ja Vastseliina m. — Petseri — Irboska teede suunas ja pildistada kõik tähtsamad liikumised ja koondumiskohad.

Teated maha visata II. brigaadi ülema komandopunkti Võru-Vastseliina m. teel ja korpuse staapi Võru jaamas.

Märkus: p. 3 tähendatud ülesannet tegelikult mitte täita.

R. TOMBERG,

Kindralstaabi kolonel-leitnant,
Staabi ülem.

M. TUIISK,

majoor,

I jaoskonna ülem.

Lisa operatiivkäsule nr. 16.

II VÄEKORPUSE STAAP. Võru jaam, 5. sept.
I. jaoskond. 1927 a. kell 0500.

SIDE ERIKÄSK.

(Kaardid 1:42000 ja 1:126000).

1. Sidetelg:

Võru — Holsta — Vastseliina kiriku m.

2. Eeljaamad:

a) IV brigaadile — Telva.

b) kell 0800 II brigaadile Holsta; Piusa jõe jonele jõudmisel Vastseliina k. m.

d) III brigaadile Jantra.

3. Sidepost:

kell 0900 korpuse varu 6. rüg. pataljonile

Hellekondi.

4. Kontrollpost:

II brigaadile — Holstas, peale Vastseliina

k. m. eeljaama avamist.

5. Raadioside:

Ülemjuhataja raadiojaam Tallinnas nr. 1, erimärk LAR, väljakutse 4L4, laine 1150, tonaliteet madal, meteoroloogilised andmed ja täpne kellaeg igapäev kell 0100 ja kell 1500. Sidetunnid: 0830, 1330, 1730. 0200, ja valve iga tunni algul. Agentauretead lainel 1150 kell 0730 ja 1830.

Jaama nimetus.	Erikäsk.	Väljakutse.	Laine.	Töötab.
Nr. 2 Korpuse „A“ jaam	LAM	OR	1225	Vahetpidamata
Nr. 3 „ „ „A“ „	LBZ	KL	1175	„
Nr. 4 IV brig. „B“ „	—	—	—	„
Nr. 5 „ „ „ „	—	—	—	„
Nr. 6 „ „ „ „	—	—	—	„
Nr. 7 „ „ „ „	—	—	—	„
Nr. 8 II brig. „B“ jaam	LBQ	RX	1150	Vahetpidamata
Nr. 9 „ „ „ „	LBU	MU	1200	„
Nr. 10 „ „ „ „	LBJ	RS	1250	„
Nr. 11 „ „ „ „	LBP	PA	1275	„
Nr. 12 III brig. „B“ jaam	—	—	—	„

7. Shiffrid ja koodid:
 a) kell 0700 raadiosideks shiffr — Chi Lembit.
 b) kell 0700 telegrafisideks shiffr nr. 1.
 c) kell 0700 helksideks kood nr. 13.
8. Side lennukitega:
 Raadiojaama väljakutse EK, laine 900 mtr., shiffr — Chi Lembit kood — nr. 12.
 Pannooide kood — tabel nr. 2.
 Jalaväe linade asetamiseks täna kella 0700-st roheline rakett.
 Staapide asukohtade näitamiseks valge rakett, staapide linade ära korjamiseks punane rakett.
9. Jalgratturite side:
 kell 0700 Võru — Uue-Kasaritsa — Holsta vahejaamadega nimetatud punktides.
10. Post:
 a) kell 2000 Võru jaamas korpuse staabis.
 b) kell 2000 aruanded ja tähtajalised teated saata korpuse staapi.
11. Sidepark: Võru jaamas, rongil.

R. TOMBERG,
 Kindralstaabi kolonel-leitnant,
 Staabi ülem.

F. KAPSI,
 major,
 side ülem.

II VÄEKORPUSE STAAP. Võru jaam, 5. sept.
 III. jaoskond. kell 0500.
 Nr. 37.

OPERATIIVKÄSK Nr. 16.

II osa.

5. septembri peale.
 (Kaart 1:42.000 ja 1:300.000).

§ 1. Toidu- ja hobusemoonaga varustamine.

VÄEOSAD.	Väljaandm. punktid.	Väljaand. aeg.	Korra- pidaja.
III brigaad	Virude	2300	
II „	Lüsi	2100	
IV „	Mera	2400	

Korpuse staabile

alluvad osad. Võru jaamas. 1800
 Heinad, liha, keedu- ja juurevili ning rasva-
 ained väeosadel muretseda kohapeal.

Tapakari — Kubja veski juures. Tape-
 tud loomade nahad saata väljaandmise punkti-
 desse.

Liikuv leivakupsetus — Võrus.

Korpuse eelrinde ladu Võru jaamas.

§ 2. Evakuatsioon.

Välilaatsaret Võrus.
 Sanitaarsalk, apteegi liikuv jaoskond ja
 vangide karantiin — Antsla alevis.

IV brigaadi sidumise salk — Lasva ms.

III „ „ „ — Kivestu.

Väekorpuse arstil avada II brigaadile sidu-
 mise punkt Holsta's 5. sept. kell 0900.

Evakuatsiooni punkti ülema korraldusel ava-
 da 5. sept. kell 0800 Võru, Husari ja Vastse-
 liina jaamades haavatute kogumispunktid.

§ 3. Hobuste ravitsemine.

Hobuste laatsaret — Võrus.

§ 4. Laskemoonaga varustamine.

Korpuse liikuv park 5. sept. kell 0600 Võ-
 ru jaamas, eelpark Otsa teeristi kohal kell 0800.
 Laskemoona väljaandmise punktid:
 IV brigaadil — Telva külas kell 0800.

III brigaadil — Otsa teeristil, raudteel kell
 0800. Laskemoona väljaandmise punktides —
 ½ tuleüksust.

II brigaadi ülema käsutusse antakse Uue-
 Kasaritsa ms. kell 0800 ½ tuleüksust au-
 todel.

Laskemoona autod jäävad brigaadi ülema kä-
 sutusse kuni laskemoona väljaandmiseni.

§ 5. Suurtükiväe varustamine materjalidega
 ja parandus.

Suurtükiväe tagavara osi ja määrdeaineid
 antakse välja laskemoona väljaandmise punkti-
 des.

Bensiini ladu — Võrus.

Liikuv töökoda — Võru linavabrikus.

§ 6. Varustamine pioneer ja side varustu-
 sega.

Korpuse pioneer-park ja materjali ladu —
 Võru jaamas.

Eelladud brigaadidele:

a) IV brigaadile — Pütsepa.

b) III „ — Virude külas.

II brigaadile — korpuse pargis.

Pioneer varustus brigaadi jõudes Piusa
 jõe jooneni — Vastseliina alevis (kis-
 torat).

§ 7. Varustamine gaasi vastu võitlemise
 abinõudega.

Gaasi vastu võitlemise abinõud antakse väl-
 ja Võru kasarmutest.

§ 8. Vooi remonteerimine.

Remonttöökodad voorivahendite ja autode
 parandamiseks Võru linavabrikus.

§ 9. Post ja välirentid.

Välirentei — Võrus.

Postivahetus toiduainete väljaandmise punk-
 tides.

§ 10. Teede korrashoid.

Teede kordaseadmine korpuse piirkonnas kuni
 jooneni Rogosi — Nodase — Jantra —
 Võõbsu alev korpuse inseneri hoolet. Nime-
 tatud joonest idapool brigaadide lõigetes — bri-
 gaadide hoolet.

§ 11. Korpuse korralduse piirjooned ja
 juurdeveo teed.

Korpuse korralduse piirjooned: Pressi-
 Holsta-Nodase m. — Bendenhof-Ve-
 riora. Brigaadide korralduses — idapool ni-
 metatud joont.

Auto juurdeveo teed:

IV brigaad: a) Võru-Haanja-Rogosi.

b) Võru-Jaanimäe-Saa-
 luse.

II brigaad: a) Võru-Holsta-Vastse-
 liina.

b) Võru-Nodase.

III brigaad: a) Võru-Nõnova-Otsa.

b) Võru-Käapa-Virude.

§ 12. Korpuse varustamine kraamivarustu-
 sega.

Korpuse kraamivarustuse ladu ja paranduse
 töökoda — Tartus.

§ 13. Transpordi asukoht.

Korpuse auto-transpordi divisjon — Võru
 kasarmutes.

Korpuse hobusetranspordi divisjon — Nõ-
 novas.

§ 14. Korpuse lisa veoabinõude jaotus:

Autotranspordi divisjoni laskemoona rüh-
 mad antakse korpuse suurtükiväe ülema käsu-
 tusse.

Hobusetranspordi divisjoni — intendandi kä-
 sutusse, peale 6 kahehobuse veovankri, mis kor-
 puse inseneri käsutusse määrän.

II väekorpuse luurekava 5. septembriks.

Luure eesmärk	Ülesanded täitjatele	Kes täidab	Täitmise aeg	Kellele ja kuhu saata teated	Teadete saatmise kind	Märkused
1. Vastase jõud. koosseis, asetuse ja tegevus IV brigaadi lõigus. 2. Sama II brig. lõigus.	1) Missugused vastase osad tegutsevad läänepool Piusa jõge, kuhu nad on väljajõudnud ja mida teevad. 2) Vastase jõudude koosseis, asetuse ja tegevus Piusa jõe joonel. ja sellest idapool, Meeksi k. m. — kõrg. 99,6 ja 88,4 — Luutja—Trelali — Härma raioonis.	IV brigaad. II brigaad.	5. septembril kella 1500 5. septembril kella 2200	Korp. staabi ülemale ja Korp. srktv. ülemale (II jsk. kaudu) Võru jaamas. IV brig. ül. — Telvas. III brig. ül. — Jantras.	Telefoni, telegr. teel	1) Saadud andmed esitada ajaviitmata, viiendas lahtris märgitud isikutele. 2) Luure kokkuvõtted esitada kell 1500 ja 2200.
3. Sama III brig. lõigus. 4. Vastase suurühtkiväe koosseis, asetuse ja tegevus väekorpuse rindel. 5. Vastase asetuse Piusa jõe läänekaldal ja seljapärgane. 6. Vastase raadiojaamade asetuse. Raadio teadete kinnipüüdmine. 7. Mitmesuguste teadete kogumine vastasest.	Eriti II brigaadi lõigus: Piusa jõe läänekaldal asuva vastase suurühtkiväe koosseis, asetuse ja laske- moona tüübid. Ülesanded käsus lennuväele Nr. 20. 1) Raadiojaamade asukohad, asukoha vahetused, laine pikkus, väljakutsed ja kuuluvus, töötamise aeg ja teadete sisu. 2) Korraldada teadete kogumist vastase telefoni võrgu kohta kõnede pealtkuulamisest. Toimetada Võru jaama vangide ülekuulamise punkti kõik vangistatud juhid (ohvitserid ja allohvitserid) ja sidemehed.	III brigaad. Korp. srktv. ülem. Väekorpuse lennuvägi. Korpuse side ülem.	Pealetungi üldkäigust olenevalt. — Vahetpidamata.	Korpuse staabi ülemale (II jaoskonna kaudu). — Korpuse II jaoskonna ülemale.	Vahetult. — —	Kokkuvõtted esitada kell 1400 ja 2200. — 1) Saadud andmed esitada ajaviitmata. 2) Kokkuvõtted esitada kell 1100 ja 2200.

R. TOMBERG,

Kindralstaabi kol.-leitnant,
II Väekorpuse staabi ülem.

R. TONURIST,

Leitnant,
II jaoskonna ülem.

§ 15. Nõudmised lisa veoabinõude saamiseks esitada 5. sept. kella 0800 väekorpuse staapi.

R. TOMBERG,

Kindralstaabi kolonel-leitnant,
II väekorpuse staabi ülem.

K. KRIKMANN,
kapten,

III jaoskonna ülema aj. k. t.

II VÄEKORPUSE STAAP. Võru jaam, 5. sept.
II. jaoskond. kell 0400.
Nr. 35.

LUURE KOKKUVÕTE Nr. 16.

5. sept. kella 0300-ni.
(kaart 1:4200).

I. Vastase üldasetus ja jõud.

Vastase üldasetus ja jõud endised. Saadud teadete põhjal ei ole nähtud Irboska ja Petseri sõlmpunktides kuni kella 2400-ni ühtki uut väeosa. Teated II väekorpuse juhatuse saabumisest Irboskasse 4. sept. kell 1000, leidsid vangide poolt kinnitust.

II. Vastase tegevus 4. sept. õhtul ja 4./5. sept. ööl kuni kella 0300-ni.

Vastase poolt 4. sept. kell 1400 alatud uus kallaletung jatkus kogu väekorpuse rindel hilja õhtuni. Vastase jalaväe kallaletungi esialgne energia vähenes kella 1900-ks väsimuse ja kohati raskete kaotuste tagajärjel õige tunduvalt; pärast kella 1900 suutis vastane jätkata kallaletungi veel ainult värskete osade juuretoomise abil.

Riia-Pihkva kivitee rajoonis oli pärast kella 1900 märgata puudust suurtükiväe laskemoonas.

Kell 2100 vallutas vastane lõpulikult kõrgustikud Meeksi ja Kuksino külade rajoonis ja kell 2200 — Plessi k. m., kõrg. 73,4 ja Treiali. Vastane jälitas meie taanduvaid osi kuni Piusa jõeni ja võttis ühtlasi ägeda suurtükitule alla kõik teed Piusa jõe läänepoolsel kaldal Ravanurme ja Kõrve talude vahel.

Kell 2400 forsseeris vaenlane ratsaosadega, mida toetas jalavägi Vastseliina m. ja Kõo küla vahel Piusa jõe ja jatkas ettevaatlikult meie taanduvate osade jälitamist.

Kuni täna kella 0230-ni rindel vähemad eel- osade kokkupõrked Natalkino, Ravanurme, Vastseliina alevi (Kistorat), Tamme ja Klõima juures.

Ratsarügemendi rindelt ja V. Nedsaja- Värska rajoonist teated puuduvad.

III. Vastase osade jaotus.

Lisaks eelmises kokkuvõttes nr. 15 märgitud osadele tehti 4. sept. pärast kella 1800 rindel kindlaks järgmised osad:

Jalavägi:

II/5. rüg. osad — Solova;
II/9. rüg. — Meremäe — kõrg. 99,6;
I/3. rüg. — Plessi k.m.;
II/3. rüg. — kõrg. 99,6;
II/9. rüg. — Lutja — Hargi.

Suurtükivägi:

2. raske haub. ptr. — Voronkina rajoonis;
Kerged ptr.: 1) Krantsova, 2) Sirkova, 3) Ulaskova, 4) Tobrova, 5) Karamsina.

Soomusvägi:

Soomusautod — Vastseliina m.

IV. Vastase lennuväe tegevus.

Vastseliina-Kõo rajoonis püsis vastase lennuvägi ülekaalus kuni õhtuni.

Kella 1830 ja 1930 vahel õnnestus vastase lennukitel kuni Võruni välja tungida, kaotades seejuures 1 luurelennuki. Erilist tähelepanu näisid lennukid pühendavat Võru — Vastseliina m. teele ja Võru jaamale.

Meie lennukite katse Irboskani välja tungida, aeti vastase poolt kell 1900 Panikovitsi m. rajoonis nurja.

V. Vastase kaotused.

Vastane kandis suuri kaotusi kõrg. 99,6 ning 88,4 ja Lutja küla vallutamisel. Vangisid on senini registreeritud Vastseliina m. ja raudtee rajoonides 90; teistest rajoonidest puuduvad teated kaotustest.

VI. Järeldused.

1) Vastane on oma kallaletungi esialgse eesmärgi saavutanud ja forsseerinud Piusa jõe Vastseliina m. ja Kõo vahel. Seal juures kandis tema raskeid kaotusi ja on väsinud.

2) On selgunud, et vastasel oli pärast keskpäeva üldvarus 1. diviisist võetud 2—3 pataljoni (3. rügemendist), missugused õhtuks Vastseliina m. suunas lahingusse visati ja, võib olla, veel 1—2 pataljoni 2. ja 3. diviisist, missugused samuti õhtuks ära kulutati.

3) Üle Piusa jõe Vastseliina ja Kõo vahel on vaenlasel tulnud ratsaväe osad, mida toetavad jalaväe osad.

4) II laskurkorpuse juhatuse saabumise põhjal 2. armee rajooni võib lähemal ajal kindlasti oodata uute jõudude päralejõudmist rindele.

5) Peab oletama, et 4. sept. kell 1900 Võru rajooni ilmunud vastase õhuluure märkas meie II brigaadi osade koondumist.

R. TOMBERG,

Kindralstaabi kolonel-leitnant,
II väekorpuse staabi ülem.

R. TÖNURIST,

leitnant,
II jaoskonna ülem.

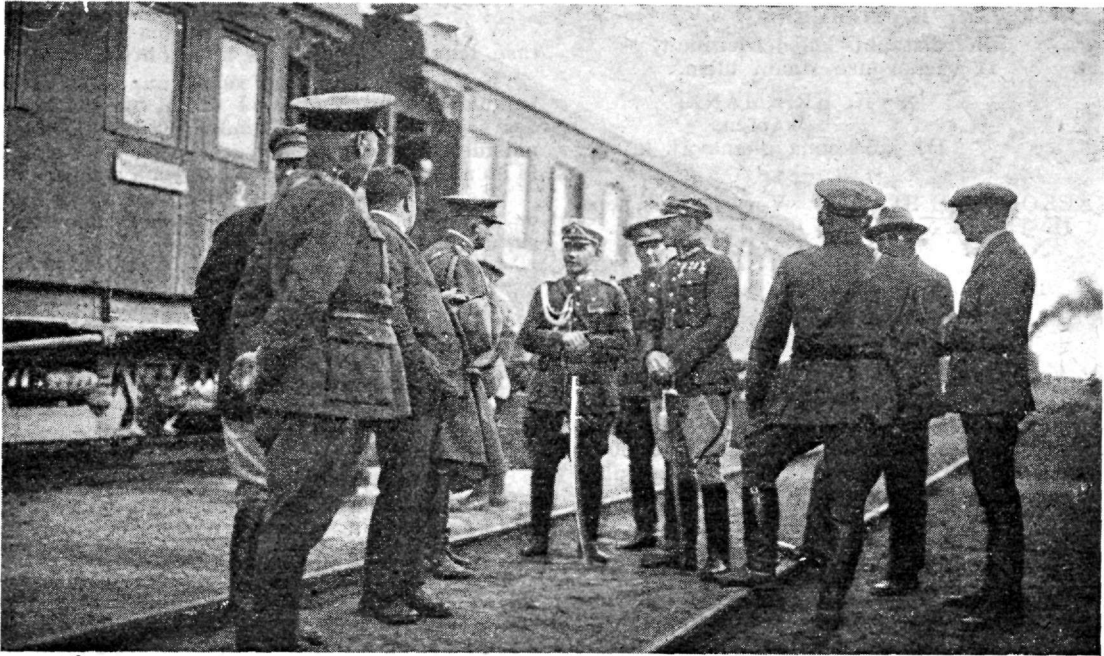
Jaotustabel.

Kellele saadatud	Mitu eksemplari	Millal laiali saadatud	Laiali saatmise viis
Ülemjuhatajale	1	1500,5,9	Postiga
2. Brigaadi ülemale	2	0500,5,9	Mootorrat.
3. " "	2	"	"
4. " "	2	"	"
1. Korpuse ülemale	1	"	Lennukiga
Läti 3. diviisi ülemale	1	"	"
Korp. suurt. ülemale	1	"	Isiklikult
" Inseneerile	1	"	"
" Lennuv. ülemale	1	"	"

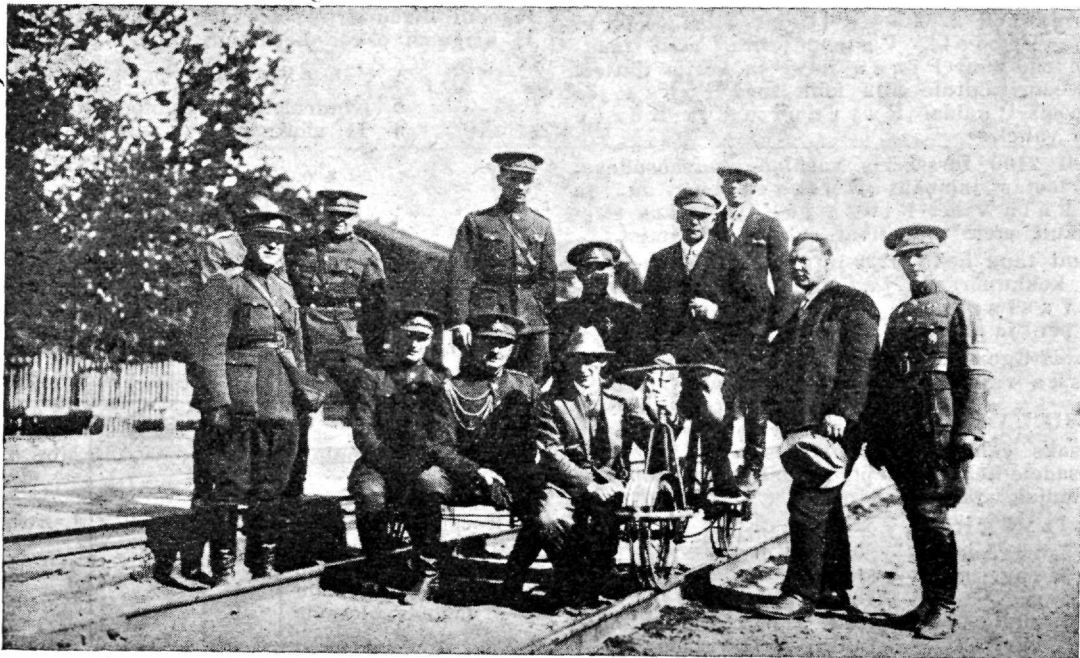
KOKKU | 12

M. TUISK,
major,
I. jaoskonna ülem

Juhtimise ja sidemanöövritel 6. 9. 27.

*Manöövri juhatuse ja sinise väekorpuse staap 5. 9. 27. Võru jaamas.
Kindral J. Tõrvand ja kol.-lt. R. Tomberg külalistega, keskel Poola sõjaväe esitaja kapten Drymmer,
ja Läti sõjaväe esitaja kapten Plesums.*

*Manöövrijuhatuse staabi ülem kindralstaabi kol.-lt. R. Tomberg külalistega ja staabi kuuluvate
ohvitseridega Võru jaamas.
Istub (keskel): Kol.-lt. Tomberg, rattal riigikontrolli sõjaväe osak. juhataja h-ra Kelder.*

Juhtimise ja sidemanöövritel. 6. 9. 27.

Külalised ja ajakirjanikud Vastseliina lossi varemotel (manöövrigegevuse piirkonnas).

Alates paremalt: Hra Anderson, Läti sõjaväe esitaja kpt. Plesums, ltn. Reinhold, Kindral Tõnisson, Poola sõjaväe esitaja kpt. Drymmer, Kolonel Kubbo, h-ra Kesä, h-ra Ingel, h-ra Toim, h-ra Tõllasepp ja Kindral Unt.

II brigaadi staabis 5. 9. 27., Holsta külas. Tutvunemine olukorraga.

II VÄEKORPUSE STAAP.

I. jaoskond.

Nr. 9.

Võru jaamas, 5 sept. kell 2030.

OPERATIIV KÄSK Nr. 17.

(I-ne osa)

(kaart 1 : 42.000).

1. Vaenlane on katkestanud pealetungi ja asunud kaitsele. Läänepool Piusa jõge tegutsesid vaenlase ratsaväe osad, mida toetasid jala- ja suurtükivägi.

IV brigaad vallutas täna kella 1130, ühe pataljoni äkilise löögiga Moona kõrgustikud. II brigaadil läks korda vaenlast tõrjuda Piusa jõe ida kaldale, seega sulgedes rindesse tekkinud lõhe. III brigaad vallutas Kõo küla.

2. Väekorpuse ülesanne on enne vaenlase II korpuse lõpulikku kohale jõudmist asuda üldisele vastupealetungile ja vallutada eestkätk Kirova — Merina-Gora ja Koteleva kõrgustikud.

3. Pealetung algab 6. sept. hommikul.

Pealöögi annab II brigaad Vastseliina — Merina-Gora — Koteleva suunas. Teda toetavad: IV brigaad, pealetungides Moona — Kirova suunas ja haarates Merina-Gora kõrgustikke lõunast, ja III brigaad, tungides energiliselt edasi Tamme — Abinitza suunas.

4. Märgid:

M₁ — kõrg. 86,1 (1 km. Bogomolovost kirdes) — Voronkina — Sulbi — mets (0,5 km. Kalatsevast edelas) — kõrg. 75,2 (Lutja juures) — Väike Härma — kõrg. 50,6 (1 km. Lintsist idas) — Takla.

M₂ — Uiksmäe — Kirova m. — Vareste — Kerbina — Palante — Ostrovki idapoolsed talud (1 km. Tobrovast läänes) — Rookina — Kiksova.

5. Pealetungi ribade vahejooned:

a) IV ja II brigaadide vahel — Meeksi k. m. — Urpuse — Kuige — Aristova (kõik s. a. II brigaadile);

b) II ja III brigaadide vahel — Kõo küla — Härma — Küllatova — Triigina (kõik s. a. III brigaadile).

6. II brigaadi ülema käsutusse annan ühe kompanii tanke.

Tankid jõuavad täna kell 2200 Vastseliina kirikumõisa.

7. Väekorpuse varu:

IV brigaadist üks pataljon Vitka rajoonis 6. sept. kella 0500;

6. jal. rüg. pataljon asub samaks ajaks Vastseliina kir. m.

8. Vaenlase suurtükiväe vastu võitlus ja jalaväe toetamine pealetungil jäävad brigaadide suurtükivägede ülesanneteks.

IV brigaad peab suutma toetada II brigaadi ühe raske suurtükiväe grupi tulega kuni Meeksi k. m. — Merina-Gora jooneni.

Kogu suurtükivägi peab suutma toetada jalaväge pealetungil ilma ümberpaigutamiseteta, kuni M₁ vallutamiseni.

Pärast M₁ vallutamist suurtükiväe ümberpaigutamine pealetungi jätkamiseks läbi viia kahe tunni jooksul.

9. Lennuväel toimetada luuret vastavalt antud erikavale.

Väekorpuse lennukite ülemal anda:

a) väekorpuse suurtükiväe ülema käsutusse üks lennuk suurtükiväe tule juhtimiseks 6. septembril kell H — 1.

b) II brigaadi ülema käsutusse üks saatja lennuk 6. sept. kella H kuni H + 2.

Kell H + 3 teha kindlaks oma jalaväe asetus. Hävitus lennukid kell H kuni H + 1,5 saatada II brigaadi pealetungi ribas täielik ülekaal vaenlase õhujõudude üle, tõrjudes tagasi tema luurelennukid ja sundides maanduma vaatlus-balloonid.

10. Väekorpuse inseneril esimeses järjekorras korda seada Vastseliina kir. m. — Ravaturme — Vastseliina m. — Kalatseva ja Kaspera — Möldre — Plessi k. m. teed.

2. pioneer kompanii jääb II brigaadi ülema käsutusse.

11. Pealetungi läbiviimine:

Brigaadidel kallaletungi lähteala võtta sisse 6. sept. kella 0500.

Suurtükitulega ettevalmistuse algus kell H — 1.

M₁ vallutamine: Kallaletung algab kogu rindel ühekorraga kell H ja M₁ peab olema vallutatud kell H + 3.

Pärast M₁ vallutamist toimetab suurtükivägi ümberpaigutamist kahe tunni jooksul.

M₂ vallutamine: Kallaletung jätkub pärast 15 minutit suurtükitulega ettevalmistamist kell H₁ (H + 5 t. 15 m.), M₂ peab olema vallutatud kell H₁ + 2.

Pärast M₂ vallutamist brigaadidel edu arendada iseseisvalt — IV brigaadil Panikovitshi, II brigaadil — Koteleva ja III brigaadil — Petseri suunades.

12. K. P.

Väekorpuse — Võru jaam.

IV brigaadil — Vitka.

II „ — Vastseliina kir. m. ja pärast M₂ vallutamist Vastseliina m.

III „ — Jantra.

13. Side.

Sidetelg — Vastseliina kir. m. — Kalatseva — Kerbina.

Eeljaamad:

IV brigaadile — Vitka.

II „ — Vastseliina mõis kell H + 3.

III „ — Jantra.

J. TÖRVAND,

Kindralstaabi kindral-majoor,
Väekorpuse Ülem.

R. TOMBERG,

Kindralstaabi kolonel-leitn.
Staabi Ülem.

Lisa operatiiv käsule nr. 17.

II VÄEKORPUSE STAAP.

I. jaoskond.

Võru jaam. 5. sept. 1927. a.

SIDE ERIKÄSK.

(Kaardid 1:42000 ja 1:126000).

1. Sidetelg:

Vastseliina kiriku mõis — Vastseliina mõis — Kalatseva — Kerbina.

2. Eeljaamad:
IV brigaadile — Vitka.

II brigaadile:

a) Vastseliina kiriku mõis.

b) pärast märk 2 vallutamist Vastseliina mõis.

III brigaadile — Jantra.

a) 5. IX kell 0500 9. rüg. pataljonile — Vitka.

b) 6. IX kell 0500 6. rüg. pataljonile — Vastseliina k. m.

3. Sidepost: korpuse varule.
4. Kontrollpostid:
 - a) IV Brig. — Telva.
 - b) II Brig. — Holsta — pärast Vastseliina mõisa.
 - c) II Brig. — Husari eeljaama avamist Vasts. k. m.
5. Raadioside:
 Ülemjuhataja raadiojaam nr. 1 Tallinnas, erimärk LAR, väljakutse 4L4, laine 1150, tonaliteet madal, meteoroloogilised andmed ja täpne kellaaeg igapäev kella 0100 ja kell 1500. Sidetunnid: 0830, 1330, 1730, 0200 ja valve iga tunni algul. Agentuurteated lainel 1150 kell 0730 ja 1830.

II VÄEKORPUSE STAAP.
II. jaoskond.
Nr. 40.

Võru jaam, 5. sept., kell 2030.

LUUREKOKKUVÕTE Nr. 17.
5. septembril kella 1900-ni.
(Kaart 1:42.000).

I. — Vastase üldasetus ja jõud.

Läinud ööl Vastseliina m. rajoonis üle Piusa jõe tulnud vastase eelosad on Piusa idapoolsele kaldale tagasi visatud. Raadioluure andmetel ilmus täna kell 1600 Irboskasse 4. laskurdiviisi staap.

Jaama nimetus.	Erimärk.	Väljakutse.	Laine	Töötab.
Nr. 2 Korpuse „A“ jaam	LAM	R X	1400	Vahetpidamata
Nr. 3 „B“ „	LBZ	M U	1150	„
Nr. 4 IV brig. „B“ „	—	—	—	„
Nr. 5 „ „	—	—	—	„
Nr. 6 „ „	—	—	—	„
Nr. 7 „ „	—	—	—	„
Nr. 8 II brig. „B“ jaam	LBQ	O K	1225	„
Nr. 9 „ „	LBU	K W	1175	„
Nr. 10 „ „	LBJ	O A	1275	„
Nr. 11 „ „	LBP	K D	1300	„
Nr. 12 Lennuv. „B“ jaam	—	CP	1000	„
Nr. 13 III brig. „B“ jaam	—	—	—	„
Nr. 14 „ „	—	—	—	„
Nr. 15 „ „	—	—	—	„

6. Side III Läti diviisiga:
 - a) otseside — raadioga,
 - b) kaudne side — traatside Valga keskjaama kaudu.
7. Shiffrid ja goodid:
 - a) raadiosideks shiffr — Chi Lembit. kood — Nr. 12.
 - b) telegrafisideks shiffr nr. 1.
 - c) helksideks kood nr. 13.
8. Side lennukitega:
 Pannooide kood — tabel nr. 2. Jalaväe linade asetamiseks — punane. Staapide asukoht. näitamiseks — roheline. Staapide linade ärakorjamiseks — valge.
9. Jalgratturite side:
 kella 6. IX. 0400-st Võru jaam — Holsta — Vastseliina kirikumõis, vahejaamadega nimetatud punktides.
10. Mootorratta side:
 - a) kell 5. IX. kell 2200 Võru jaam — Vastseliina kirikumõis;
 - b) pärast Vastseliina mõisa eeljaama avamist — Võru jaam — Vastseliina k. m. — Vastseliina mõis, mootorratta asukohaga Võru jaamas.
11. Post:
 - a) kell 1800 Võru jaamas korpuse staabis,
 - b) kell 1800 aruanded ja tähtajalised teated saata korpuse staapi.
12. Sidepark:
 Võru jaamas, rongil.

II. — Vastase tegevus kella 1900-ni.

Vastase ratsaosad ühes mõne patareiga ja soomusautodega jätkasid läinud ööl liikumist Võru suunas; täna kella 0800 ajal olid nad Juraski (lõunap.) — Julga — kõrg. 105,2 — Puutli üldjoonel.

Kella 0800—0845 tulistas vastane üksikutest suurtükkidest gaasilaskemoonaga 1 klm. Hirmust idapool ning Holsta juures olevaid teedesõlmi ja ülekäiku Nodase orus.

II brigaadi eelosade survele taandusid vastase ratsaosad kella 0830-ks Juraski (lõunap.) — Vastseliina kirikumõisa — Kagu — Kamara jõeale, kust nad kell 1300 välja löödi.

Vastase jalavägi, kokku 3—4 kompaniid, olid end kindlustanud üksikute gruppidega Ravanurme — Möldre (Meldre) — Kapera — kõrg. 58,1 joonel. Kell 1900 taandus vastane eelnimetatud joonelt Piusa jõe idapoolsele kaldale. Eelosade võitlused Piusa jõe ülekäikude pärast Vastseliina m. — Jekshina rajoonis kestavad edasi; ülekäigud on vastase poolt purustatud.

Ohuluure andmetel organiseeris vastane päeva jooksul positsioone Piusa jõe idapoolsele kaldal Solova — Plessi k. m. — kõrg. 73,4 — Paklova — kõrg. 95,6 — Ulaskova joonel

IV ja III brigaadide rindel püsis vastane päeva jooksul paigal, väljaarvatud Moona ja Kõo külad, missugused vallutati — esimene kell 1130 ja teine — kell 1430.

III. — Vastase osade asetus:

Jalavägi:

3. diviis. 8. rüg. osad — Vasts. — Puista rajoonis.
9. rüg. osad — Jekshina — kõrg. 30,7 — 49,7 rajoonis.

R. TOMBERG,
Kindralstaabi kolonel-leitnant,
Staabi ülem..

M. TUISK,
major,
sideülema eest.

1. diviis. 2. rüg. osad — Ignase — Luuska. joonel.

Ratsavägi:

2. ratsarügemendi osad taandusid pärast kella 1300 Vastseliina kirikumõisa — Kamara joonelt Piusa jõe idapoolsele kaldale.

Suurtükivägi.

Vastase kerge suurtükivägi hoiab elava tule all ülekaäke Piusa jõel ja tulistab aegajalt gaasilaskemoonaga meie seisukohti läänepool jõge; patareide jaotuse kohta senini selgust ei ole muretsetud, kuid näib, et suurem osa patareid asub Vastseliina m. — Petseri tee rajoonis Sulbi — Tsirku vahel.

Raske suurtükiväe tuli on juhitud Saarde — Vastseliina m. — Hinnala rajooni.

Senini on kindlaks tehtud 10 patareid, v. tabel nr. 1.

IV. Vastase lennuväe tegevus.

Võrreldes eelmise päeva tegevusega, oli vastase lennuväe tegevus täna märksa nõrgem, mis avaldus loius vastutöötamises meie õhuluurele ja samasugustes katsetes uurata meie kauges seljataguses, mis meie lennuväe poolt nurja aeti.

Kell 1200 õnnestus vastase pommilennukitel kuni Võru jaamani välja tungida, kuid löödi meie hävitajate poolt tagasi, kusjuures vastane kaotas 2 lennukit.

V. Vastase kaotused.

Vastase kaotused on üldiselt väikesed.

Päeva jooksul saadi 7 vangi.

VI. Järeldused.

1) Vastane on pealetungist loobunud ja organiseerib kaitset; tema peapositsioon on kindlaks tehtud joonel: kõrgustikud, mis 1 km. Moonast põhjapool, *Solova* — *Plessi* k. m. — kõrg. 73,4 — Piusa jõe idakallas — Naviki.

Näib, et varupositsiooni organiseeritakse Meremäe — kõrg. 95,6 — Ulaskova joonel.

2) Saadud andmetel on paljudes vaenlase väeosades moraal langenud.

3) 3. laskurdiviisist on rindel kindlaks tehtud 2 rügementi; 3. rügemendi asukoht on teadmata.

4) Võib oletada, et 4. laskurdiviis on koondatud Irboska rajooni.

R. TOMBERG,

Kindralstaabi kolonel-leitnant,

II väekorpuse staabi ülem.

R. TÖNURIST,

Leitnant.

II jaoskonna ülem.

II VÄEKORPUSE STAAP.

III. jaoskond.

Nr. 38.

Võru jaam, 5. sept. kell 2030.

OPERATIIV KÄSK Nr. 17.

II osa.

6. septembri peale.

(Kaart 1:42000 ja 1:300000).

§ 1. Toidu- ja hobusemoonaga varustamine.

Väeosad	Väljaandmise punktid	Väljaandmise aeg
IV brigaad	Illi.	Kell 2000
II "	Vast. kir. m	" "
III "	Virude	" "
Korp. alluv. väeos.	Võru jaamas	" 1800

Heinad, liha, keedu- ja juurevili ning rasvaained väeosadel muretseda kohapeal

Tapakari — U. Kasaritsa ms. Tapetud loomade nahad saata väljaandmise punktidesse

Korpuse leivaküpsetus ja eelrinde ladu endistel kohtadel.

§ 2. Evakuatsioon.

Korpuse ja brigaadide sanitaarasutuste paigutus — muutmata.

Haigete, kergete haavatute ja mürgistute evakueerimiseks Võrru kasutada tühjalt tagasiminevaid toidu- ja laskemoona veoriistu.

(Toidu- ja laskemoona punktide asukohad ning väljaandmise aeg vaata op. ksk. II osa §§ 1 ja 3).

§ 3. Laskemoonaga varustamine.

Korpuse liikuv park endiselt Võru jaamas.

Laskemoona väljaandmise punktid:

IV brigaadil — Ruusamäe 6.9. kell 0330.

II brigaadil: — Nr. 1 — Palakeses 6.9. kell 0100. Nr. 2 — metsas, mis 1 km. Kasuka'st kagu pool 5.9. kell 2200.

III brigaadil — Otsa teeristil, raudteel 6.9. kell 0030.

Väljaandmise punktides 42" suurtk. 1 tuleüksus, kõige teiste kaliibritele 1½ tuleüksust.

Jalaväe laskemoona ½ tuleüksust suurtükiväe laskemoona väljaandmise punktides.

§ 4. Varustamine pioneer ja side varustusega.

Korpuse pioneer park ja materjali ladu — Võru jaamas.

Lisa luurekokkuvõtetele nr. 17.

Vastase suurtükiväe asetuse ja tegevuse tabel nr. 1.

(5. sept kella 1600-ni. — Kaart 1:42.000).

Järjek. Nr. Nr.	Patarei kaliiber.	Asukoht (koordin.)	Tegevuse aeg.	Tulistamise rajoon.	Kelle poolt kindlaks tehtud.	Märkeid.
1.	3"	Kirova m. (Viin.)	1500—1530 1550—1600	Ravanurm.	Kõlam. jaam	
2.	48"	Urpuse	1500—1520	Kõrg. 70,0	" "	
3.	3"	Sulbi	—	—	Vangide seletus.	
4.	48"	Kõrg. 95,6 (Merina Gora)	1400—1440 1520—1600	Vastseliina m.	Kõlam. jaam	
5.	6"	Kalatseva	1450—1520	Saarde	" "	
6.	"	Kerbina	—	—	Õhuluure	
7.	"	Tsirku	—	—	" "	
8.	48"	Leppa	1510—1525	Jeksino	Kõlam. jaam	
9.	"	Kosakova	—	—	Õhuluure	
10.	3" õhuk.	Voronkina	1440	—	" "	

Eelladud brigaadidele:

- a) IV brigaadile — Kurrikivi.
 b) II — Vastseliina alev (kistorat).
 c) III brigaadile — Jantra.
 § 5. Post ja välirentei.
 Välirentei — Võrus.

Postivahetus toiduainete väljaandmise punktides.

§ 6. Teede korrashoid.

Teede korrashoidmine korpuse piirkonnas kuni Piusa jõe jooneni korpuse inseneri hoolel.

Brigaadide edasilükkudes nimetud joonest ida poole — brigaadide hoolel.

§ 7. Nõudmised lisa veoabinõude saamiseks esitada 5. sept. kell 2400 väekorpuse staapi.

§ 8. Kõikide teiste ainetega varustamine ja asutuste asukohad muutmata (vaata op. ksk. Nr. 16 II osa 5. sept. s. a.

R. TOMBERG.

Kindralstaabi kolonel-leitnant,
 II väekorpuse staabi ülem.

K. KRIKMANN,
 kapten,

III jaoskonna ül. aj. k. t.

II VÄEKORPUSE STAAP.

1 jaoskond.
 Nr. 9.

Võru jaamas, 5. sept. kell 2035

KÄSK VÄEKORPUSE LENNUVÄELE Nr. 21.
 (Kaart 1:42.000).

§ 1. Olukord ja väekorpuse ülesanne
 v. oper. käsk Nr. 17 — 5. sept. kell 2030.

§ 2. Väekorpuse lennuväe ülesanded:

H ä v i t u s l e n n u v ä g i:

1) Kella H kuni H + 1,5 t. saavutada II brigaadi pealetungi ribas täielik ülekaal vaen-

lase õhujõudude üle, tõrjudes tagasi tema luurelennukid ja sundides maanduma vaatlusballonid.

2) Kella H + 3 t. — H + 5 t. katta suurtükiväe lennukite tegevust.

L u u r e l e n n u v ä g i:

1) Kella H — 1,5 t. aerodroomil lennuvalmis seada väekorpuse suurtükiväe ja II brigaadi ülemate käsutuseks kumbagile 1 luurelennuk; lennuk jääb II brigaadi ülema käsutusse kuni kell H + 2 t.

2) Kella H + 3 t. — H + 5 t. anda väekorpuse suurtükiväe ülema käsutusse 2 luurelennukit.

3) Kella H + 2 t. väljaselgitada vastase varude positsioonid Palovere — Leppa — Veretino — Laasarevo m. raionis ja kindlaks teha, kas vastase varupositsioon Meremäe — kõrg. 95,6 — Ulaskova joonel on väeosade poolt sisse võetud.

4) Kella H + 3 t. teha kindlaks oma jala väe esijoon ja staapide asukohad ¹⁾.

5) Kella H + 5 t. luurata vastase seljatangust Vastseliina m. — Panikovitshi m. — Irboska ja Vastseliina m. — Petseri — Irboska teede suunades, kindlaks tehes liikumised eelnimetatud teedel ja koondamised Irboska raionis.

Teated maha visata II brigaadi komandopunkti Vastseliina kir.-m. ja väekorpuse staapi Võru jaamas.

R. TOMBERG.

Kindralstaabi kol.-leitnant,
 II väekorpuse staabi ülem.

M. TUISK.

Major,

I jaoskonna ülem.

¹⁾ Täita ainult II. brig. lõigus.

Roheline pool juhtimise ja side manöövritel.

A. T r a k s m a n n.

Rohelise poole ülesandeks juhtimise ja side manöövritel oli: kujutada „v a e n l a s e“ tegevust sarnaselt, et see sinise l poolel kutsuks esile neid otsusi ja tegevusi, mida vajab üldjuhatus manöövrite läbiviimiseks. Seega manöövrite üldjuhatus juhtis tegevust manöövritel kahel teel:

— otsekoheste käskude abil, mida anti sinisele poolele,

— roheline poole tegevusega.

Väga arusaadavatel põhjustel manöövrite üldjuhatus ei võinud juhtida roheline poole tegevust vahetult, vaid selleks tuli moodustada eriline aparaat — roheline poole juhatus, kuigi selle koosseis oli määratud minimaalne.

Rohelise poole juhataja sai manöövrite üldjuhatuselt kindlad ja täpsed operatiivsed ülesanded ühes täpse informatsioo-

niga üldjuhatusel poolt loodud olukorra kohta ja tema kavatsuste kohta ajas ja ruumis.

Nende andmete põhjal roheline poole juhatusel tuli valmistada ette ja läbi viia poole tegevus sarnaselt, et see vastaks täiesti manöövrite üldjuhatusel kavatsustele, kujunedes sealjuures taktikaliselt kõigiti tõenäoliseks ja loomutruuks.

Roheline pool tegutses manöövrite esimesel poolel — laskurdiviisi, teisel poolel — laskurkorpuse koosseisus, kusjuures mõlematel juhtumistel seda tegevust tuli kujutada ratsa rügemendiga, kellele oli juure antud üks kerge kahurpatari. Siit on päevaselge, et roheline poole taktikaline jõud ei vastanud ligilähedaltki kujutatavale, vaid et terve tegevus, välja arvatud vast ainult

ratsaluure, oli tõepoolest ainult lahingtegevuse kujutamine ehk äratähendamine maastikul. Tegevuse edukus niisuguses olukorras baseerus:

— tegevuse täpsele ettevalmistusele kaardil ja maastikul,

— täpsele kokkuleppele vastaspoole vahekohtunikudega selle kohta, kuidas tegevust arendada.

Juhtimise ja side alal tegevuse aluseks oli otstarbekohaselt loodud vahekohtunik-

Kol.-lt. A. TRAKSMANN, rohelise poole juhataja.

kude traatsidevõrk, mis võimaldas hõlpsat kõnelemist igas punktis, kus see tekkinud olukorras kujunes tarvilikuks.

Tegevuse ettevalmistus rohelisel poolel algas ammu enne manöövrите algust, arenedes sedamööda, kuidas ettevalmistustööd edenesid manöövrите üldjuhatuses staabis. 1. septembriks oli jõutud niikaugele, et võis alata üksikasjalisi ettevalmistusi kohapeal — manöövrите rajoonis, milleks terve rohelise poole juhatus sõitis Vastseliina rajooni, kuhu selleks ajaks oli koondatud ka ratsa rügement. Kohapeal ettevalmistus sündis perioodide kaupa, milleks manöövr_i kummagi poolaja eel oli reserveeritud 3 päeva.

Selle aja jooksul rohelise poole juhatus:

— töötas läbi taktikaliselt manöövrите käigu kõigis üksikasjus ratsa rügemendi

juhtidega, kes esinesid manöövritel täitjatena;

— koos ratsa rügemendi juhtidega kõigis astmeis toimetas täpse ja üksikasjaliku maastiku luure kohapeal — iga juht oma tegevuspiirkonnas. Maastikul aegsasti asetati kohale kõik relvad ja üksused ning valiti üksikasjaliselt need suunad ja lähised, mida mööda tegevus pidi arenema.

Taktikaliste arutuste ja luure tulemusena seati kokku üksikasjalised tegevuskavad, käsud ja skeemid, mida toimetasid — kõrgemas instantsis — poole juhatus, madalamas (rügement, pataljon, kompanii jne.) — ratsa rügemendi juhid. Kõik materjalid esitati manöövrите üldjuhatusse ja peavahekohtunikule manöövrите alguse eelnäeval, mis pärast rohelise poole tegevus oli täpselt teada kõigile, kellele see oli tarvilik.

Tegevuse põhjalik ettevalmistus hõlbus selle läbiviimist, võimaldas kõrvalekaldumatult teostada seda, mida vajab manöövrите juhatus. Kuigi tuli kujutada suuri üksusi vähese koosseisuga, kusjuures ratsa rügemendi noorematel juhtidel tuli täita sageli jalaväe vanemate juhtide — rügemendi- ja pataljoniülema — kohuseid, saadi üle kõigist raskustest. Ühise töö ja hoolsa püüdmise tulemuseks oli täiesti rahuldavalt kordaläänud tegevus, mis peale oma otsekohe ülesande — kujutada „vaenlast“, — oli veel heaks treeninguks ratsa rügemendile tegutsemiseks jalarivis uue eeskirja alusel.

ROHELINE POOL

I LASKURKORPUS.

I. osakond.

Nr.....

4. sept. kell 2330

Irboskas.

OPERATIIVKÄSK Nr. 1

kaitseks.

(I osa).

(Kaart 1:42.000 ja 1:126.000).

1. Peale ägedaid lahinguid ja korduvaid jõupingutusi 2. armee osad 4. sept. õhtuks jõudsid välja üldjoonele Ersava — Mustoja — Helbi — Tsumpa — Piusa jõe lääne kallas kuni Vastseliina ms. — Meeksi k.-ms. — Moona — Bogomolovo — Bobrovo järv.

3. armee on välja jõudnud oma parema tiivaga Marienburgi ette.

Vastane koondab kiirelt uusi jõude Võru-Vastseliina suunale.

Tema lähem ülesanne näib olevat vastulöögiga likvideerida läbimurret Vastseliina ms. — Kõo vahelises rajoonis. Vastulööki võib oodata 5. sept. hommikul.

2. 2. armee peatub ajutiselt pealetungil ja

Juhtimise- ja sidemanöövritel 6. 9. 27.

Piusa idakalda kõrgustikel. Kol.-lt. A. Traksmann (X) selgitab olukorda.

asub kaitsele, et korraldada juurevedu ja läbi viia jõudude koondamist uueks pealetungiks.

3. I väekorpuse ülesanne on organiseerida ja visalt kaitsta Petseri teedesõlm, kõrgustikkude grupp Treiali — Plessi k. m. — Urpuse — Merina-Gora rajoonis, Moona kõrgustikud ja Panikovitshi teedesõlm. Kaitse raskuspunkt lasub Petseri kaitsemisel.

4. Selleks käsen:

- a) 1. diviis (ilma 3. j. r.) + 1. soomr. divisjon — visalt kaitsta ja organiseerida Petseri teedesõlm ja tagada korpuse parem tiib.
- b) 3. diviis + 2. ratsa rüg. (3 eskadr.) + 2 rühma soom.-autosid (6 s./a.) — kindlalt oma käes hoida ja organiseerida Treiali — Plessi k. m. — Urpuse — Merina-Gora kõrgustikkude rajoon. Kergete osadega jälitades vastast Vastseliina — Võru maantee ja Kapera — Palakese — Loosi ms. (Lobenstein) suunades, oma alla võtta: kõrg. 75,3 (Puutlist 1,5 kl. lõunas) — 84,7 (Palakese) — 105,2 (Kutsa) — Julga — Juraski (lõunapoolne) joon.
- c) 2. diviis + 1 rühm soomusautosid (3 s/a) — organiseerida ja kaitsta Moona kõrgustikkude rajoon ja Riia — Pihkva kivitee suund.

Korpuse vasakul tiival — I ratsa brigaad ülesandega kaitsta Laura teedesõlme ja tagada armee vasak tiib.

5. Korpuse vastupanupositsiooni eelserv: Vedernika — Võmmoski — Piusa jõe lõuna kallas — Miku — Andrikovo — Naviki — Treiali — 73,4 — Plessi k.

m. — Solova — Moona — 91,3 (Bogomolovost 1 km. läänes) — Turavino.

Julgestusosadega kaitsta: 40,6 (Võmmoski 2 km. loodes) — Piusa jaama — Piusa jõe org kuni Vastseliina ms. — Meeksi k. m. joont.

Diviisidel eelpositsioonina organiseerida ja kaitsta järgmist joont: Luuska — kõrg. 58,1 — Kapera — Möldre (läänepoolne). kõrgustik, Vastseliina — Võru maantee 3 km. Vastseliina ms. läänepool — Ravanurme.

Korpuse tagavarapositsioon: 46,6 (Gorelõi Rei) — Golino — Verepkovo — Roosimäe — 73,8 joonel.

6. Vahejooned:

- a) 1. ja 3. div. vahel: Loosi (Lobenstein) (põhjapoolne) — Kõo — Lintsi — Rookina — Veretino (kõik s. a. 1. div.);
- b) 3. ja 2. div. vahel: Valdhofi ms. — Illi (Ravanurme juures) — Meeksi k. ms. — Urpuse — Vareste — Lapteva (kõik s. a. 3. div.);
- c) I laskurkorpuse ja I ratsa brigaadi vahel: Bobrovo järv — Kostogova — Bakis (kõik s. a. I R. br.). Kaitsepositsioon oma alla võtta 5. IX. k. 1000.

7. Korpuse varu — 3. j. rüg. Golino — Verepkova — Sõromäätina — Zalesje rajoonis ülesandega organiseerida krp. tagavarapositsioon p. 5 tähendatud joonel. Luurata vastalöögi alad Verepkova — Petseri, Verenkova — Uusvada, Sõromäätina — Lapteva — Kirova ms. ja Sõromäärina — Panikovitshi ms. suunad.

8. A. Suurtükiväe jaotus:

- a) 3. diviisile annan juure: ühe kerge kahurdivisjoni 1. diviisist, ühe kerge haubitsi divisjoni 2. diviisist.
- b) Korpuse üldtegevuse suurtükivägi: üks grupement (1 r. kahur- ja 1 r. haubitsi patareid) — Voronkino rajoonis; vastutav sektor Vitka — Kapera; teine grupement (1 r. kahur- ja 1 r. haub. patareid) — Korushki rajoonis; vastutav sektor Kliima — Tamme.

B. Ülesanded.

Diviiside suurtükidel ette valmistada tugevad tulitõkked Piusa jõe ülekäikude kaitseks, koondades srt.-tule peamassi Vastseliina kir. ms., Kõo, Lintsi, Meeksi ms., Vastseliina ms. vahelisse rajooni.

Tähtsamad tulikoondused: Kliima, Tuderna, Tamme, Kõo, Kapera, Vastseliina kiriku ms., Jlli, Vitka, Vastseliina ms. ja Jeksina.

Suurtükiväe vastase võitluse ja seljataguse tulistamise teen korpuse üldtegevuse grupementide ülesandeks.

9. Lahingside.

1. ja 3. div. vahel 1 komp. 3. div. Lintsi rajoonis. 3. ja 2. div. vahel 1 komp. 2. diviisist Solovas. II korpuse ja I ratsa brigadi vahel 1 eskadron Kapkovo s.

10. Lennuväe tegevus — erikava järele.

Korpuse lennುವäe ülemal määrata 3. diviisi

srtvæe ülema käsutusse kaks luurelennukit (kumbki kaks lendu à 2 tundi) Irboska aerodroomil 5. sept. kell 0430.

11. Side.

Korpuse sidekeskjaam — Irboskas.

Eeljaamad: Pitalova, Laasarevo ms., Panikovitshi — kell 0100 5. sept.

Staabid:

Korpuse staap — Irboskas.

1. div. staap — Pitalovas.

3. div. staap — Laasarevo ms.

2. div. staap — Panikovitshis.

X.

I väekorpuse ülem.

J.

Väekorpuse staabi ülem.

Käsk on laiali saadetud mootorrattaga kell 2340 järgmiselt:

2. armee juhatajale — Nr. 1.

1. diviisi ülemale — Nr. 2.

2. diviisi ülemale — Nr. 3.

3. diviisi ülemale — Nr. 4.

Laskurkorpuse srtkv. ülemale — Nr. 5.

Väljavõtted:

2. ratsa rüg. ülemale, korpuse lennುವäe ülemale ja sideülemale.

Z.

Leitnant,
operatiiv adjutant.

Aluseid ja abinõusid noorte jaotamisel väeliikidesse ja väeosadesse.

J. Järver.

Järjekorraline sügisene noorte kaitsevæetenistusse kutsumine on käes. Septembrikuul töötavad kaitsevæetenistuse komisjonid, kelle ülesanne kutsealuste tervisline järeelvaatus ja ajapikenduste andmine. Komisjonide poolt kaitsevæetenistusse vastuvõetute kodanikkude teenistusse ilmumine on esimesel oktoobril. Sel päeval ilmuvad sõjaväkke vastuvõetud noored vasta va kaitsevæeringkonna ülema juurde.

Kaitsevæeringkonna ülem jaotab mehed Kindralstaabi poolt antud juhtnõõride põhjal väeosadesse ja saadab neid kohale.

Kaitsevæeringkonna ülem määrab sellega kindlaks väeliigi, millesse noor oma füüsiliste võimete kohaselt kuulub. Arvesse saab jaotamisel võetud peale füüsiliste omaduste ka noorte üld- ja eriharidus ning elukutse.

Væosa, saades täienduseks noored, peab neid oma allüksuste vahel ära jaotama. Noorte otstarbekohane jaotamine allüksustesse on raske ülesanne. Suuremal väeosal on allüksusi palju ning need allüksused ei ole mitte kõik ühesugused, vaid oma ülesannete ja ettevalmistuse poolest üksteisest erinevad.

Samuti on väeosasse saadetud noorte

täiendus mitmekesine oma füüsiliste ja vaimliste võimete poolest.

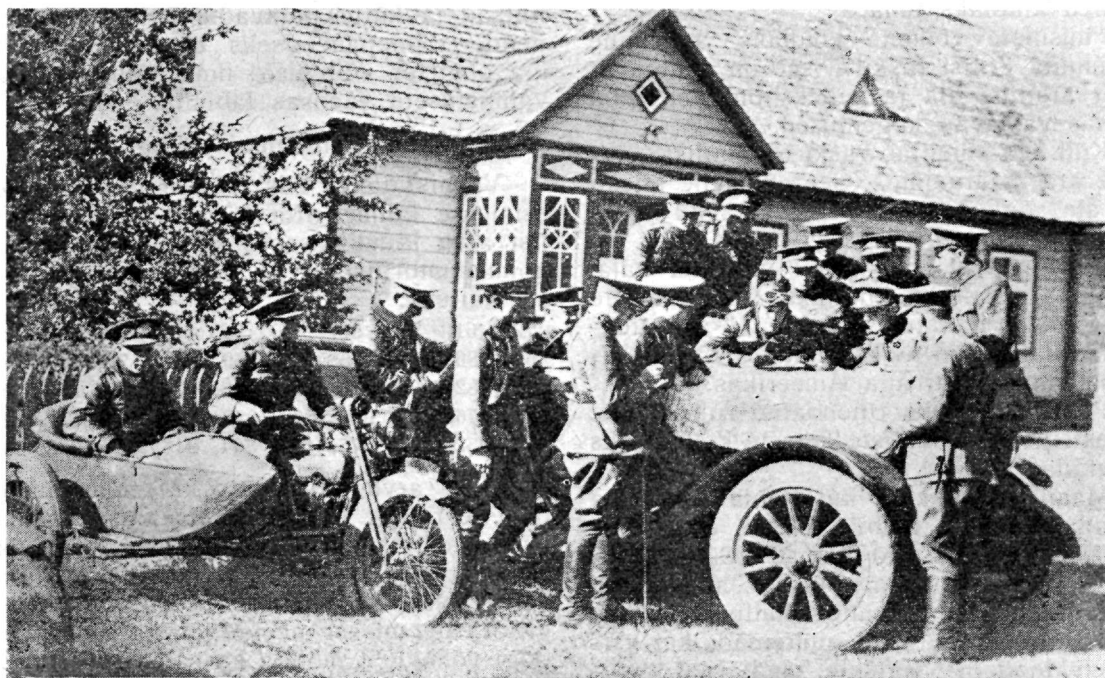
Praegune lühikene kaitsevæetenistuse kestvus, mis väljaarvatud mõned üksikud tehnilised osad ainult ühe aasta pikune saab olema, nõuab aga, et iga mees väeosas sellele alale saaks määratud, mis tema füüsilistele ja vaimlistele võimetele kõige rohkem vastab. Sellest otstarbekohasest meeste jaotamisest väeosas on täiel määral ärarippuv pärastine õppuste käigu edukus ja saavutatavad tagajärjed.

Sellepärast olgu väeosa suuremaks muureks selle eest hoolitseda, et noorte jagamisel allüksused saaksid mehi vastavalt allüksuste erialade nõuetele, ja et ühesuguste nõuetega allüksuste komplekteerimine oleks enam-vähem ühetaoline täiendavate meeste väärtuse poolest.

On noorte jaotamine väeosas vastavalt nendele nõuetele läbi viidud, siis võivad ka ühesugused allüksused anda väljaõppes ühetaolisi tagajärgi ja eriülesannetega üksused seista nõuete kõrgusel. Noorte otstarbekohane jaotamine peab kohe alguses vastavalt läbiviidud olema, et ei tuleks tardividust pärastpoole ümberpaigutada.

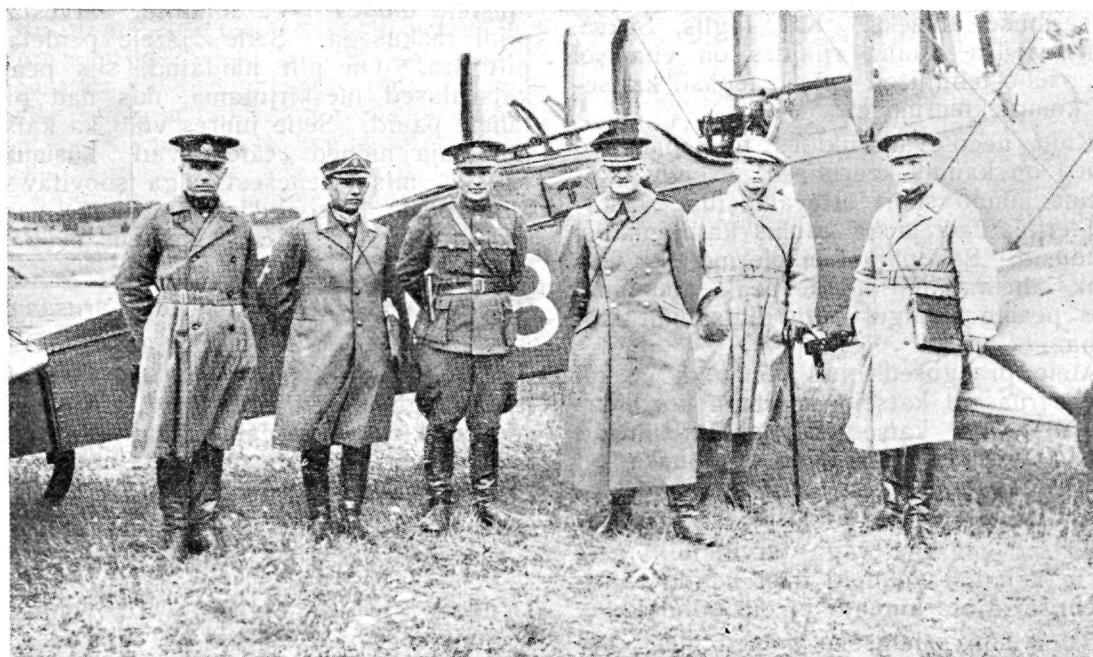
Et noor satuks sarnasele alale, kus te-

Juhtimise- ja sidemanöövritel 6. 9. 27.

Ülesanded lennuväele. Olukorraga tutvunemine Nõnova külas h-ra Vreemani talu õuel. 5. 9. 27.

Nõnova aerodroomil 8. 9. 27.

Inglise sõjaväe esitaja major Lloyd (X), temast vasakul major Muirhead, ltn. Reinhold, major Lloydist paremal major Vellerind, kpt. Plesums, major Küllaots.

ma kõige kasulikum kaitseväge võiks olla, on tarvilik tema füüsilised ja vaimlised võimed kindlaks teha.

Füüsiliste võimete kindlaks tegemine ei sünnita erilisi raskusi, see on suuremalt osalt arstline ala ja selleks on meil juba olemas vastavad kogemused.

Küll aga sünnitab raskusi vaimliste võimete ära määramine. See on meile täiesti uus ala, mille läbiviimiseks vastavad kogemused puuduvad.

Välismaadel on aga viimasel ajal vaimliste võimete kindlaks määramisele suurt rõhku hakatud panema. Psüho-tehnilised katsed on teoksil mitmes Lääne-Euroopa riigis, eriti aga Ameerikas.

Põhja Ameerika Ühendatud riike võime julgesti psüho-tehniliste katsete kodumaaks nimetada.

Maaailmasõja ajal, kui Põhja Ameerika Ühendatud riigid mobiliseerisid, et abistada liitlasi, toimetasid nemad kõikide mobiliseeritud meestega, millede arv ulatas ligi kahe miljonini, psüho-tehnilised katsed. Katsete tulemused olid suuremad, kui esialgselt loodeti. Katsete tagajärjed võimaldasid ameeriklastel edukalt jagada mobiliseeritud vastavatele erialadele ja suurest üldisest inimmassist välja eraldada juhtideks kõlbulikke isikuid. Mobiliseeritute püstine tegevus sõjaväljal kinnitas täiesti otstarbekohast jaotamist.

Ja praegu on psüho-tehnilised katsed Ameerika Ühendatud riikide sõjaväe komplekteerimise aluseks. Ka Inglis, Saksa, Prantsuse ja Itaalia riikides on viimasel ajal psüho-tehnilised katsed teoksil kaitseväge komplekteerimisel.

Kuid need välisriikides toimepandavad katsed on kaunis keerulised. Nende läbiviimine nõuab suurt ettevalmistust, vastavaid eriteadlasi ja ka kaunis kallihinnalisi abinõusid. Sellepärast ei ole meil ka võimalik lähemal ajal nende peale üleminna. Meie peame esialgul palju lihtsamalt läbi ajama.

Meie praegused olud nõuavad, et kui meie sarnaseid katseid noortega korraldame, siis need katsed võimalikult lihtsad oleksid, millede läbiviimine ei nõuaks ei erilise ettevalmistusega isikuid, ega ka kallihinnalisi keerulisi abinõusid.

Katsed on aga väga tarvilikud, sest noorte vaimlisi võimeid üksi nende väljanägemise järele hinnata ei ole võimalik.

Toon siin esialgseks mõned meie oludele vastavad liht psüho-tehniliste katsete proovid.

Alljärgnevad katsed on oma lihtsuse

poolest igal pool ja igas olukorras läbiviidavad; katsete abinõud on äärmiselt lihtsad ja kättesaadavad. Erilisi teadmisi nende toimepanemiseks tarvis ei ole ja iga ohvitser võib neid ilma suurema ettevalmistusega väeosas läbiviia.

I. Meelespidamise võime katse.

Valmistatakse viis rida arvusid, pannes esimesse kolme ritta kümme kahenumbrilist arvu ja viimasesse kahte ritta kümme kolmenumbrilist arvu:

Näiteks:

72,	61,	26,	93,	85,	38,	43,	54,	76,	15,
67,	86,	19,	35,	48,	59,	24,	73,	93,	81,
53,	82,	37,	25,	68,	46,	78,	29,	51,	96,
212,	176,	643,	936,	562,	389,	457,	534,	671,	123,
967,	952,	941,	575,	493,	864,	246,	738,	922,	816.

Need arvud üteldakse katsel aegamööda ette ridade kaupa. Katsealused kuulavad tähepanelikult etteütlemist. On üks rida tervelt ette loetud, siis alles kirjutavad katsealused paberile seda, mis kellegil ettelugemisest meelde jäi, katsudes muidugi võimalust mööda ka samat järjekorda pidada.

Selle katse kestvus 3—5 minutid.

II. Tähepanu katse.

Selleks katseks valitakse mingisugune kogupilt, mis mõttele väga keeruline ei ole, kuid millel siiski teataval määral tegevus ei puudu. Pilti näidatakse katsealustele umbes 1—2 minutid, arvestades pildi raskusega. Selle järele peidatakse pilt ära. On pilt näidatud, siis peavad katsealused üleskirjutama, mis nad pildil tähele panid. Selle juures võib ka katsete toimetaja mõned täiendavad küsimused esitada, mis iseenesest väga soovitatav ja mille peale katsealuste poolt kohe vastused kirjutatakse. Katse kestvus 5—6 minutid.

III. Vaimlise arengu ja kiire arusaamise võime katse.

Siin ütleb katsete toimetaja katsealustele mingisugused alussõnad. Kuid neid sõnu ei kirjuta katsealused mitte, vaid nemad peavad kohe ülesmärkima hoopis vastupidise mõistega sõnad.

Näiteks:

Katsete toimetaja dikteerib:

1. noor	8. algus	15. vapper
2. sugulane	9. sügav	16. koos
3. tark	10. õigus	17. õnn
4. terav	11. rõõm	18. vara
5. paks	12. hirmus	19. tugev

6. raske	13. külm	20. sile
7. õige	14. võit	21. soolane

Katsealune kirjutab:

1. vana	8. lõpp	15. arg
2. võeras	9. madal	16. lahti
3. rumal	10. ülekohtus	17. õnnetus
4. nüri	11. kurbtus	18. hilja
5. peenike	12. ilus	19. nõrk
6. kerge	13. soe	20. karvane
7. kõver	14. kaotus	21. mage

Katse kestvus 3—5 minutit.

IV. Üldarenemise katse.

Selleks esitatakse katsealustele mõned üldsisuga küsimused, millede peale nad kohe kiires korras vastuse peavad kirjutama. Vastused olgu lühikesed ja tabavad.

Näiteks:

1. Kes oli Kalevipoeg?
2. Mida andis meile Vabadussõda?
3. Kes oli Lembit ja kes oli kindral Laidoner?
4. Missugust kasu toob meile ajaloo õppimine?
5. Milleks on tarvilik sõjavägi?
6. Mis ülesanded on Kaitseliidul? jne.

Üle 2—3 küsimuse ei ole soovitav katsealustele esitada.

Katse kestvus 5—10 minutit.

Üldiselt oleks kogu eelpool toodud katsete kestvus umbes 20—30 minutit. Katsete lõpul tuleks nende hindamine. Soovitav, et kui olud seda lubavad, siis ühest ja samast katsekomisjonist kogu ühekordne täiendus grupide kaupa läbi käiks. Grupi suurus 25—30 inimest. Suuremates väeosades tuleb aga siiski mitu katsekomisjoni moodustada, kuna rohkearvuline noorte täiendus ühe komisjoni töö liiga pikale venitaks.

Katsealuste hindamine sünniks järgmistel põhialustel.

Meelespidamise võime hindamisel tehakse kõigepealt kindlaks, kui palju arvusi iga katsealune igast arvude reast meeles pidas ja selle järele arvatakse välja tema arvude meelespidamise keskmine suurus rea peale. Näiteks, kui keegi pidas

meeles arvusi esimesest reast — 3, teisest reast — 4, kolmandast — 3, neljandast — 2 ja viiendast — 1. See oleks kogusummas meelespeetud $3+4+3+2+1 = 13$ arvu, mis jagades viie peale (viis rida) välja teeb keskmise meelespidamise reast $13 : 5 = 2,6$ arvu.

On kõikide katsealuste keskmine arvude meelespidamine reast väljaarvestatud, siis määratakse nende põhjal kindlaks katsealuste suhteline edukus. Kui näiteks 1 arvu pidasid meeles 10% kogu katsealustest; 2 arvu 18%; 3 arvu 36%; 4 — 32%; 5 arvu 6% ja 7 arvu 2%, siis võib järeldada, et keskmine edukus on 3—4 arvu meelespidamine (68%). Selle järele võime siis lõpulikult hinnata meelespidamise võime nendele, kes meeles pidasid 3—4 arvu, rahuloldavaks; nendele, kes vähem, kui 3 arvu meelespidasid — nõrgaks ja nendele, kes rohkem kui 4 arvu meeles pidasid — heaks. See oleks nõnda kolmeastmelise hindamise järele.

Umbes samuti võime katsealuste edukuse hindamist toimetada ka teiste katsete tagajärgedega, jagades katsealused headeks, rahuloldavateks ja nõrkadeks.

Selle järele seatakse kokku üldine katsealuste nimekiri, juurde märkides iga katsealuse nimele tema edukus igas katses ja viies välja nende põhjal ka keskmise edukuse.

Sel teel oleme siis kindlaks määranud suhteliselt noorte vaimlised võimed, hinnates neid hea, rahuloldava ja nõrka.

Muidugi oleme meie eelpooltoodud katsetega veel õige kaugel täiusest. Nende arv on väikene ja nad ei suuda küllalt inimese vaimlise võimete sügavusse tungida.

Kuid tundub kasu on nendest siiski, ja kui meie nende katsete tagajärgedele lisaks võtame noorte koolihariduse, elukutse ja arstide poolt kindlaks tehtud noorte füüsilised võimed, siis võime juba enam-vähem otstarbekohaselt neid allüksuste vahel ära jagada.

Ülendused kaitseväes.

Vabariigi Valitsuse otsusega 24. augustist 1927. a. ülendatakse käesoleval aastal Sõjakooli õppekursuse lõpetajad kadetid noorem-leitnantideks:

A. Jalaväelased, vanusega 29. augustist 1926. a.

P. veltveebid: Artur Veborn, Hugo Siim. V. p. kadetid: Karl-Friedrich Hansson, Elmar-Johannes Kurs, Johannes Teras, Johannes Kant, Elmar-Vilhelm Raadik. N. p. kadetid: Otto Peterson, Meinhard Ninep, Volde-
mar Pärlin, Hugo Mõttus, Oskar Mõttus, Voldemar Palloson, Arnold-Philip Stein, Richard Ritzar, Karl-August Hauser, Rudolf Rõmmer, August Tiivel, August-Johannes Öunas, Jaan Napritson, Nikolai Viru, Voldemar Mikik, Arnold Moora. Kadetid: Viktor Sichver, Arnold-Albert

Jakustant, Eduard Vacker, August Kõdar.

Vanusega 29. augustist 1927. a.

V. p. kadett: Joosep Amor. N. p. kadetid: Arnold-Elmar Eckbaum, Martin Susi, Alfred Pitsi, Peet Lesdorf, Aleksander Prikman, Ernst Peetsolt. Kadetid: Ferdinand Veltmann, Georg Liidja, Mihail Tumma, Viktor Persidsky, Rudolf-Voldemar Alev, Leopold Valprett, Voldemar Eichelmann, August Madisson, Heino-Gustav Elken, Johannes Schvalbe, Karl-Eduard Leever, Georg-Viktor Levvet, Ernst Ots, Georg-Valfried Abbi,

B. Suurtükiväelased, vanusega 29. augustist 1926. a.

V. p. kadett: Verner Püss. N. p. kadetid: Heino Tikik, Martin Soots, Valdek Tartlan. Kadett: Rudolf-Johannes Martinson.

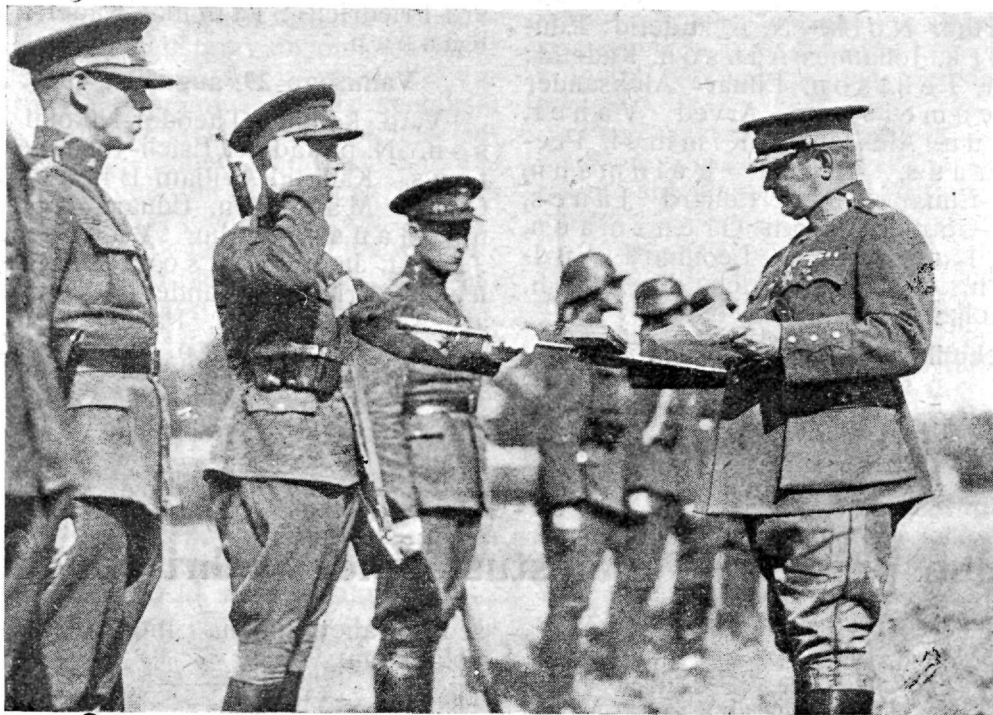
Kadettide ohvitserideks ülendamisel S.Ü.Õ. 4. aastapäeval 29. augustil.

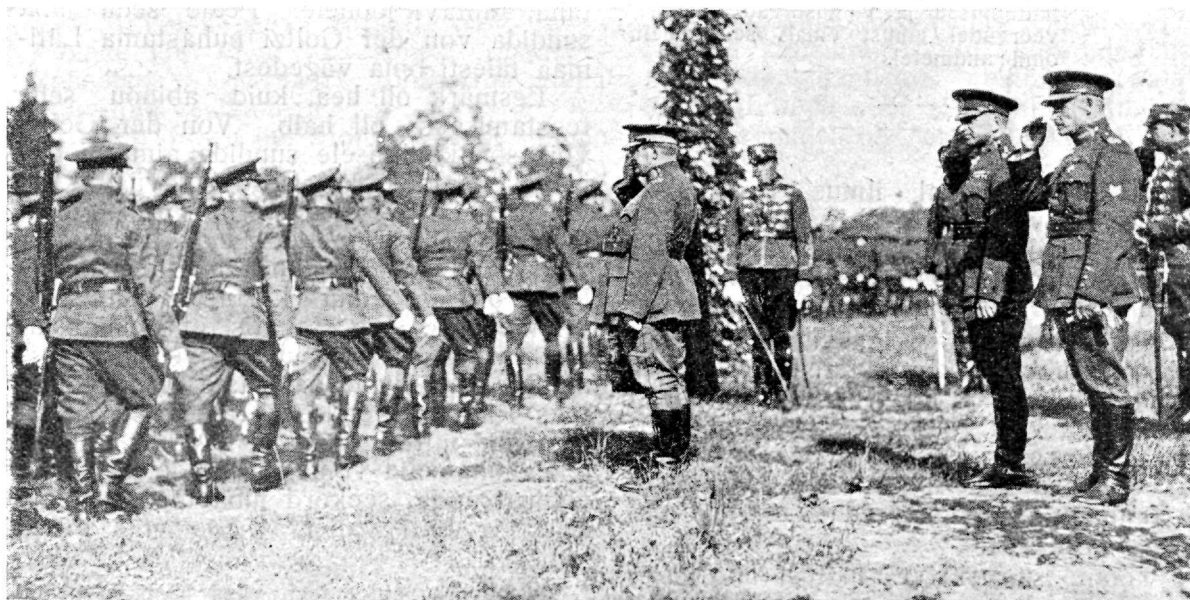
Riigivanema tervitus.

Pildil Riigivanem J. Teemant, sõjaminister kindral N. Reek, sõjaministri abi kindral P. Lill, Kindralstaabi ülem kindral J. Tõrvand, S. Ü. Õ. ülem kolonel G. Jonson — saatjatega.

Kadettide ohvitserideks ülendamisel S.Ü.Õ. 4. aastapäeval 29. augustil.

Sõjaminister kindral N. Reek jagab auhinde hästi lõpetanuile.

Moment lõpuparaadist.

Vanusega 29. augustist 1927. a.

P. veltv.: Matteus Rank. V. p. kadett: Arthur Nolk. N. p. kadetid: Eduard Mürk, Johannes Ainson. Kadetid: Vladimir Tentson, Elmar-Aleksander Stuttenmeister, Arved Vaher, Olev Öun, Aleksander Kimmel, Peeter Kraus, Eduard Reinmann, Richard-Elmar Sutt, Eduard Jänes, Herbert-Gottlieb-Villiam Grenzmann, Arthur Lossmann, Leonhard Andersson, Arthur-Heinrich Redlich, Feliks-Johan Kull.

C. Tehnilisvaelased, vanusega 29. augustist 1925. a.

P. veltv.: Robert-Aleksei Prinztal. V. p. kadett: Andrei Dreimann. N. p.

kadetid: Leo Rauberg, Anton-Eduard Normak, Voldemar Issako, Eduard-Friedrich Stamm. Kadett: Harald Künnap.

Vanusega 29. augustist 1926. a.

V. p. kadett: Theodor-Nikolai Tomson. N. p. kadett: Erich-Johannes Matheus. Kadetid: Viljam Birkenberg, Gustav Maripuu, Eduard Alt, Vladimir Janus, Arthur Väkräm, Otto Joost, Jaan Jaakson, Georgi Reinhaus, Erich-Aleksander Argus, Eduard-August Sirak, Paul Karu, Artur Mägi, Arnold Nero, Helmuth-Heinrich Springberg.

Ühe prantslase mälestusi landeswehri päivil.

Toimetuse märkus.

Kolonel du Parquet teose „L'aventure allemande en Lettonie“ puhul on ennem ilmunud lühikesi märkeid meie üldajakirjanduses. „Söduri“ Pariisi kaastööline, kellelt alljärgnevad read, on osavasti sõjamehe seisukohalt noppinud huvitavamaid mõtteid ja situatsioone kõne all olevast teosest ja siin esitanud. Võib olla, leiduvadki lugejate hulgas ka need „rahvusvahelisesse õigusesse vähe süvenenud, kuid tublid, noored ohvitserid“, kes nii või teisiti kaasa elasid kolonel du Parquet'i siin kirjeldatud juhtumused ja valgustavad „Söduri“ veergudel juhust omalt seisukohalt, omil andmetel.

Möödunud aastal ilmus Pariisis — Charles Lavauzelle & C-ie kirjastusel — kolonel du Parquet raamat: „L'aventure allemande en Lettonie“, ehk „Der Drang nach Osten“, nagu autor seda nimetab.

Raamatus on 346 leheküljel asjalikku käsitust leidnud kogu von der Goltzi ja Bermonti tegevus Lätis ja Eestis, millest meil kõigil veel värsked mälestused. Autoril, kui prantsuse sõjalise missiooni esitajal, on kasutada olnud hulk ametlikke dokumente, mis annavad raamatule ajaloolise väärtuse.

Toome siinkohal raamatust ühe huvitava episoodi, mis käsitab vahepeal sõlmimise küsimust Eesti sõjaväe ja landeswehri vahel, kus autoril endal tuli tegut-

seada vahetalitajana liitlaste missionite volinikuna.

30. juunil 1919, ajal mil Eesti sõjavägi juba pommitas Riia linna, liitlaste sõjaväeline mission — inglise kindral Burt'i eesistumisel — alustas oma istungit Liibavis.

Ameerika ja inglise missionid pooldasid ultimaatumi saatmist von der Goltzile eesmärgil: sundida teda evakueerima Riia ja koondama oma väed Düüna jõe taha, Miitavi joonele. Peale seda juba sundida von der Goltzi puhastama Lätimaa täiesti oma vägedest.

Eesmärk oli hea, kuid abinõu selle teostamiseks oli halb. Von der Goltzi võis sõnakuulmisele sundida ainult jõuga ja selleks jõuks oli Eesti sõjavägi. Kui von der Goltz evakueerib Riia — asub tema vägede asemele sinna Eesti sõjavägi, kuid selle võidurikka väe asumine Riiga oli just minu kartuse põhjuseks. Milline oleks see tagatis, et Eesti sõjavägi, väsinud kehvast võitlusest ja väimustatud võidust sakslaste üle, ei alustaks Riias vägivaldset tegevust? Sellega nad mitte üksi ei kaotaks lätlaste poolehoidu, vaid võiksid isegi uuele sõjale põhjust anda, seekord juba tõelise sõjale Eesti ja Läti vahel.*) Kes võis meile

*) Raamatu autor teab väga hästi, et senini mingisugust sõda eestlaste ja lätlaste vahel ei olnud, vaatamata Needra valitsuse vastupidiste tõenduspuüetele. hg.

garanteerida, et eestlased okupeerides Riia, sealt jälle lahkuvad ja mitte ei kasuta oma võitu Liivimaa täieliseks annekteerimiseks? Eelistatavam on juba sobitada vaheerahu eestlaste ja sakslaste vahel sarnastel tingimustel, mis keelaksid eestlaste edasitungi nende senistelt seisukohtadelt Jägeli jõel ja ühtlasi sundides sakslasi evakueerima Riia linna, üleviies oma rinde Miitavi joonele. Ühede paigalejäämine ja teiste tagasitõmbumine võimaldaks okupeerida neutraal maa-ala (Riia linn ja Düüna kaldad) kolonel Ballodi läti osadega ja prints Lieveni vene salgaga, s. o. vägedega, mis pole osa võtnud eestlastevastastest võitlustest.

Pakkusin ennast sarnase vaheerahu sobitajaks.

Minu ettepanek võeti vastu. Sain täielise volituse ameeriklastelt ja inglased tegutseda nende nimel, samuti ka prantsuse missiooni nimel. Riiga sõiduks ameeriklased andsid minu käsutusse auto. Otsustati, et asun teele veel sama päeva keskööl.

Riiga jõudsin 1. juulil kell 13.30.

Läksin kohe von der Goltzi staapi, kus sündis minu esimene kokkupuutumine sakslastega. Vastu võttis mind von der Goltzi staabiülem, kellele seletasin, et tulin 3 missiooni volinikuna läbirääkimistele praeguse olukorra kohta rindel. Päeval oli pommitatud Riia. Linn oli kannatanud pommitamise all, olid tulekahjud, ohvreid ja linna vallutamist eestlaste poolt võis oodata kõige lähemal ajal: 1 või 2 päeva pärast. Kas saksa vägede juht ei arvaks mitte otstarbekohasemaks sarnases olukorras teha vaheerahu eestlastega?

Kindral von der Goltz laskis minule vastata oma staabiülema läbi, et tema isiklikult oleks väga tänulik liitlaste missioonitele vaheerahu võimaldamise eest, sest tema saavat väga hästi aru käesoleva olukorra raskustest ja selle võimalikkudest tagajärgedest.

Von der Goltz palus mind alustada läbirääkimisi Eesti sõjaväe ülemjuhatajaga alustel:

1) Läti väed jäävad oma senistele seisukohtadele, alates Koivajõe (Liivimaa Aa) suust, üle Veisseri järvede, Kircholmi saareni Düüna jõel.

2) Eesti väed tõmbu tagasi jooneni: Hintzenberg, Jungfernhof.

Need tingimused olid täitsa vastuvõetavad. Von der Goltzi arvamise järele oli tema see, kes sundis eestlasi vaheerahu

vastu võtma, kuna see tegelikult vastu-pidi oli: von der Goltz just ihaldas vaheerahu. Sarnase arusaamise juures ei olnud minul ju midagi ära teha ja ma ei võtnudki vaevaks sellest teatada vastaspoolele.

Peale pikemat seletust ja kauplemist jõudsimme kokkuleppele vaheerahu läbirääkimiste alustamises järgmistel tingimustel:

Saksa väed evakueerivad täielikult ja ajaviimatult Düüna parema kalda. Riia linna ja rinde põhjapool linna võtavad oma alla ühiselt landeswehr, puhastatud Saksamaalt tulnud osadest, kolonel Ballodi läti- ja prints Lieveni vene väeosad. Riiga jääb vaid liitlaste missioonite järelevalve all tegutsev saksa töösalk, mis vajalik sõjavarustuse evakueerimiseks linnast. Sõjavarustuse evakueerimine tuleb lõpetada hiljemalt 2 nädala jooksul, arvates vaheerahu lepingu allakirjutamise päevast. Eesti väed jäävad oma senistele seisukohtadele, igasugune edasitung on keelatud.

Vaheerahu sõlmimise ootel kindral von der Goltz palus otsekohe „Waffenruhe“t, s. o. tulevahetuse ja igasuguse pealetungiva tegevuse lõpetamist. Ühtlasi ta andis minule täielised volitused tegutseda vahetalitajana tema nimel ülaltoodud tingimustel.

Von der Goltzi staabiülemaaga jõudsimme kokkuleppele minu läbilaske tingimustes sakslaste frondist. Selleks oli vajalik minna Strassenhofi juures üle Jägeli puusilla, mis asetab endist sõjaajal lõhutud kivisilda. Minu ülesande täitmise võimaldamiseks staabiülem andis käsu viivitada selle silla õhkulaskmisega, mis varemalt oli ette nähtud 1. juulil kell 15.00

Kell 15.30 sakslaste auto tuli minu järele Petrogradi hotelli. Asusime teele Strassenhofi sihis, koos ühe ohvitseriga saksa vägede staabist.

Jõudes Jägeli jõeni, selgus, et sild oli juba õhku lastud. Vastukorraldus selleks oli antud liig hilja. Tuli asuda paadi otsimisele. Vahepeal palusin kahte sõdurit, kes sooviksid mind vabatahtlikult saata ja kanda lippe: üks prantsuse trikoloor, teine valge. Üks allohvitser ja üks „Gefreite“ avaldasid selleks nõusolekut.

Kogu see silla purustamisele järgnev liikumine ja askeldamine oli äratanud Eesti vägedes tähelepanu ja meid võeti ägeda püssi- ja kuulipilduja tule alla. Pealegi oli ju meie salgake hästi nähtav jõe-

kalda längul. Jõest üleminek sündis tugeva kahurtule all; ükski mürisk õnneks meid ei tabanud, kuid neid sadas kaunis tihedalt silla lähedusse. Jõe parem kaldas varjas meid peagi vastase silmist, mis võimaldas randuda segamatult.

Eesti kaevikuteni jäi veel umbes 500 meetrit. Endast paremale asetasin saksa allohvitseri ühes Prantsuse lipuga, endast vasakule „gefreite“ — valge lipuga. Sarnaselt liikusime mööda kiviteed, 4 sammugaugusel üksteisest. Soovitasin oma kaaslastele tõsta lipud võimalikult kõrgele, nendega ühtlasi lehvitades. Vaatamata sellele (õigemini vist sellepärast) tervitati meid kogu rindelt püssi- ja kuulipilduja tulega; kõhklemine oli võimata ning jatkasime liikumist hariliku kiirusega. Umbes 300 meetrit käidud, lõppes tuli ja jõudsimme õnnelikult eestlaste kaevikuteni, ilma et keegi meist oleks saanud haavata. Pean tähendama, et minu kaks kaaslast end ülal pidasid väga vapralt.

Ähvardav ja sõimav sõdurite salk võttis meid vastu. Sarnase vastuvõtu põhjus selgus minule peagi. Tegin teatavaks ühele noorele, end esitama tulnud ohvitserile oma isiku ja ülesande, millest aga tema sõduritele tõlkis viimase. Sellele järgnes äge protesteerimine ja kisa valang: „Vaherahu! Meie ei soovi mingit vaherahu! Sõdime kuni lõpuni, vallutame Riia ning ei peatu enam kui on tapetud kõik sakslased. Lasku jalga, meie ei taha teda näha!“

Tõlgitsedes minule sarnase meelevalduse tähendust, ohvitser lisas juurde: „Näete, milline on eestlaste meelevõlu, tunded. Teil ei jää muud üle kui tagasi pöörata.“ Kordasin, et olen prantsuse ohvitser ja järelikult eestlaste sõber ning palusin end juhatada kaitselõigu juhi juurde.

„Teie ütlete, et olete prantsuse ohvitser, kuid mis on selle tõenduseks? Esiteks meie vastas ei asu prantslasi, teiseks näen teid saksa sõdurite seltsis ja pealegi tulete siia saksa lipuga.“

Selle kõigele vastu vaieldes tähendasin, et tema kui ohvitser tunneb halvasti rahvusvärve; ühtlasi tegin selgeks, mis vahe on minu kaasas oleva prantsuse lipu ja saksa must-valge-punase vahel. Ohvitser vabandas, öeldes, et ta eksinud nagu sõduridki.

Need olid siis meie külma vastuvõtu põhjused. Eestlased olid meid pidanud saksa parlamentöörideks. Nende meelevõlu oli kaugel vaherahu tahest ja nad

ihkasid vaid alata uut pealetungi.

Lõpuks minu energilisel pealekäimisel, lubati mind juhatada kaitselõigu juhi juurde, kuid tingimusel, et minu 2 kaaslast sakslast maha jäävad esijoonele. Loomulikult olin sellega nõus, kuid nõudsin oma kõnetajalt ohvitseri sõna, et neid jälle puutumata leian oma tagasitulekul.

Tubli eskordi saatel alustasin oma teekonda seljatagusesse, varustatult ainult kepiga. Liikusime kaua läbi metsa, üle heinamaade, soode; liikudes mööda raudteed, möödusime raskest kahurväest, vahetpidamata laskvatest soomusrongidest. Jõudes viimase rongini, öeldi minule: „Meie juht asub siin, astuge sisse.“

Mu kannatused polnud seega veel lõpul. Tuli ohvitseri, kes esitasid minule hulka küsimusi, milledele keeldusin vastamast, nagu: olukord sakslaste juures, positsioonid, kus nad asuvad. Lõpuks jäeti mind üksinda. Oodata tuli kaua. Viimaks ilmus üks prantsuskeelt rääkiv ohvitser, kes ütles end kaitselõigu juhi käsutusohvitseri olevat; viimane on saatnud teda minu juurde, et teada saada minu soove. Seletasin temale Lätis aset leidnud poliitilistest sündmustest ja Ulmanise valitsuse olemasolust, endise Needra valitsuse asemel. Toonitasin, et asjata on sarnastes tingimustes edasi pidada sõda, mida lätlased ise, kui see vajalik, võivad jätkata liitlaste toetusel. Minu kõnetaja arvas seda kõik olevat liig erakorralise, võimatu. Nõudsin siiski kokkusaamist kaitselõigu juhiga — koloneliga.

Viimane ilmus veidi aja pärast ja ütles ilma mingisuguse sissejuhatusega: „Teie tulite siia vaherahu asjus. Tubli. Võin teile selle kohta vastata: võtan vastu vaherahu, kuid ainult järgmistel tingimustel. Riia linn tuleb meile üle anda, samuti peavad sakslased ja baltlased meile üle andma kõik omad relvad. See on kõik, mis minul öelda.“

— „Väga kena. Ka see on juba midagi, et rääkisite minuga. Kuid nüüd lubage tähendada, et vaherahu tegemise küsimus ei olene sugugi teist. Palun teid nii lahke olla ja juhatada mind kindrali juurde; nimelt temaga pean kõnelema.“

— „Ei, see ei olene ka mitte kindralist. Teil tuleb minna läbirääkimistele Eesti valitsusega Tallinnas. Sinna on 250 km., kas soovite?“

— „Kordan teile, et soovin näha kindralit ja palun mind juhatada tema juurde. Asub ta kaugel siit?“

—„Sellest ei tea ma midagi, kuid kell on praegu ½9 (õhtul) ja minu rong peab liikuma seljatagusesse. Võite rongile jääda, kui soovite; ta viib teid kindralile lähemale.“

Jäin üksinda vagunisse. Pool tundi hiljem hakkas rong liikuma ja peatus kell ½10 Segevoldis. Peale 10-minutilist ootamist, kui keegi mind otsima ei tulnud ja kõikjal vaid sügav vaikus valitses, astusin vagunist välja, otsusega, ise ootamist lõpetada. Õnnekombel kohtasin kohe Tallinna missionist kindral Põdra juurde komandeeritud inglise ohvitseri. Pääsesin ka kohe kindral Põdra juure.

Selgitasin temale oma ülesannet. Vastustes ja vaielustes minuga, ilmutas ta äärmist viisakust.

Kindrali esimene lause ali: „Tundes omi väeosi ja arvestades teie ülesande iseloomuga, imestan väga, et suutsite jõuda minuni.“

Lõpuks teatas ta, et Eesti vägede ülemjuhatajalt kindral Laidonerilt*) vahe-
rahu kohta saadud instruksioonid ei võimalda mingisuguseid järelandmisi alljärgnevaist tingimustest:

1) Eestlased ei alusta läbirääkimisi ei kindral von der Goltziga, ega ka landeswehri juhiga, vaid ainult minister Ulmanisega, kes peab selleks saatma oma täielikult esitaja.

2) Sakslased ja landeswehr viigu omad osad lõunapoole endisest 1916. a. vene positsioonidest: Kaagern - Schlock-Dalbingen - Eckau. See tingimus tuleb täita 24 tunni jooksul, arvates vahe-
rahu allakirjutamise ajast. Sakslased võivad jätta Riiga oma varustuse evakueerimiseks tarvismineva töösalga. See evakueerimine tuleb lõpetada 2 nädala jooksul, arvates vahe-
rahu allakirjutamise päevast.

3) Riia linna okupeerivad Eestis ja Lätis asuvad läti osad, prints Lieveni vene väeosad ja üks eesti pataljon.

4) Ülejäänud Eesti sõjaväe osad jäävad oma senistele seisukohtadele, valmis olles tegevusse astuma juhusel, kui sakslased püüavad uuesti okupeerida Riia.

5) Eesti pataljon lahku Riist niipea, kui Ulmanise valitsus tunnistab end küllalt tugevaks korra alalhoidmiseks Riias, ilma ülalnimetatud väeosade abita.

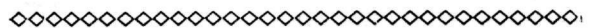
6) Eestlased lahkuvad Lätimaalt niipea, kui Ulmanise valitsus tunnistab end küllalt tugevaks korra alalhoidmiseks

*) Raamatus Leidener.

Juhtumise- ja sidemanöövritel 6. 9. 27.

Kalatsheva noored aitavad omal algatusel ratsameest, kes enesest kujutab r. k. tervet rühma.

Lätis ja Liivimaal, ilma Eesti sõjaväe abita. Selle paragrahvi alla ei kuulu Võndu koondatud eestlaste väeosad, mis moodustavad enamlastevastasel rindel asuvate vägede reservi.

7) See reserv pöördub tagasi Eestisse niipea, kui Ulmanise valitsus tunnistab end küllalt tugevaks, et kinni pidada enamlasti Seidenez-Jakobstadi rindel oma jõududega, ilma sakslaste ja baltlaste kaasabit.

8) Eesti komisjonile ühes ühe liitlaste ohvitseriga jääb järevalve õigus selle üle, kas Riia linn ja ülaltähendatud maa-ala on sakslaste poolt täielikult evakueeritud kindaksmääratud ajaks.

9) Venelased võivad jääda Riiga, kuid vastaval sooviavaldusel on neil vaba läbi-
käik Lätist ja Eestist, kogumiseks Petrogradi suunas.

Kindral Põdral olid volitused läbirääkimise alustamiseks neil tingimustel.

Tähendasin kindral Põdrale, et üles-
seatud tingimused ei kujuta endast vahe-
rahu, küll aga ilma lahinguta allaandmist

von der Goltzi vägedele. Pealegi ei pea liitlaste missioonid soovitavaks Eesti väeosade asumist Riiga.

Peale seda kui kindral Pöder oli korranud, et igasugused järeleandmised võimatud, palusin sellest ettekanda kindral Gough'ile, liitlaste missioonite juhile.

Kell oli juba umbes 11. Kindral arvas täitsa mõtetu olevat öösel läbi rinde tagasi minna ja pakkus minule lahkelt öömaja oma k-do punktis. Sain osa inglise ohvitseri õhtueinest ja asusin tema magadistuppa, mis koosnes kahest istepingist II klassi vaguni kupees.

Saadetuna relvastatud sõdurite grupist asusin järgmisel hommikul kell 4 uuesti teele. Esijoonle jõudmiseks tuli uuesti mööduda soomusrongide reast, kuni kõige eelmiseni, kust ees pidin leidma mind eelmisel päeval saatnud 2 sakslast.

Vastuvõtt selle rongi ohvitseride ja sõdurite poolt polnud kuigi lahke: nad ei teadnud kus asuvad need kaks sakslast ja pealegi olevat neil muud toimida, kui neid minule otsida.

Ajal, mil' sain selle, mind vähe rahuldava vastuse, avasid sakslased soomusrongile kahurtule. Nähtavasti oli see harilik päevane portsion. Eestlased läksid vagunitesse varjule, jättes mind üksinda raudteele, ilma et kellelgi mõtsete oleks tulnud pakkuda varjet ka minule. Teades, et mind tähele pannakse, toppisin piibu täis ja kepile toetudes alustasin rahulikult suitsetamist, ära oodates, mil torm raugab. Umbes 20 mürsku sadasid rongi ja minu asukoha lähedusse.

Kahurtule lõppedes tulid eestlased uuesti minu juure, kuid nende ülespidamises võis nüüd märgata muutust. Arvan, et katse, mida nad minul lasid sooritada, neid rahaldas. Seletasid vastutulelikult ja viisakalt, et kõik saavad teema minu kahe kaaslase leidmiseks. Kolm salka asusid ka tõega teele, igaüks erisuunas. Liitusin salgaga, kes liikus ühe talu suunas ja olin küllalt õnnelik, leides sealt otsitud. Ühiselt, 2 seotud-silmadega sakslasega ja väikese relvastatud salgaga — meie saatjatega — liikusime Petrogradi maantee suunas.

Jõudes maanteele, märkasid sakslased meie 10 mehelist salka ja avasid kahurtule. Soovitasin kõigile jääda võimalikult nähtavale ja palusin kaht eesti sõdurit hästi kõrgel hoida kaasasolevaid

lippe. Tuli vaikis peagi. Jõudsimetakiseta esijoone kaevikuteni. Sealt liikusime juba ainult kolmekesi segamatult edasi Jägeli jõe lõhutud silla sihis...

Pole mingit põhjust pahane olla eestlaste peale nende väikeste ebameeldivate sündmuste pärast, mis aset leidsid nende frontid küllastamisel. Pigemini olen neile tänulik, sest minu vähetänuilik ülesanne muutus selle läbi palju huvitavamaks.

Tuleb arvestada kõige pealt sellega, et Eesti sõjavägi oli veel täitsa noor ja tema sõjas sündinud noorematel juhtidel oli puudunud järelikult vaba aeg rahvusvahelise õiguse määrustesse süvenemiseks.

Teisalt, nende noorte väeosade vahvus, väimustus ja lahingteadvus väärivad seda, et nende kohta tarvitada järgmist Corneille värssi:

Je suis jeune, il est vrai, mais aux âmes bien nées Le valeur n'attend pas le nombre des années.*)

Eestlastel oli see täitsa arusaamata, et keegi võiks peatada neid nende võiduteel, olgu see ka liitlaste esitaja.

Nendel oli tegemist sakslastega, kuna mina end vahele segasin hüüdega: peatuge! Vastus, mis sarnasele tegevusele pidi järgnema oli ju loomulikult see mille osaliseks sain: „Mis teie enda asjata segate teiste tegevusse; meie vilistame rahu peale!“ Nad ei võinud ju teada neid põhiuseid, mis mind tegutsema sundisid. Oleksin olnud veel enam üllatatud, kui minule oleks vastatud: „Vaherahu! Seda me ju ainult ootame. Astuge sisse armuline härra!“

Eestlased olid omas osas, mina omas.

Pealegi, kindral Pöder, kes tundis rahvusvahelist õigust, oli minu vastu väga viisakas, ehkki minu teguviis temale kindlasti ei meeldinud.

Mõni päev hiljem lasi Eesti valitsus minule ühe kindralstaabi ohvitseri kaudu kahetsust avaldada, veidi külma vastuõtu pärast sõjaväe poolt.

Kui ma ülaltoodust jutustan, siis mitte selleks, et kedagi süüdistada, vaid lihtsalt ühe huvitava episoodi mälestuste värskendamiseks... —hg—

*) Olen noor, see on tõsi, kuid hingeliselt hästi võrsunute juures väärtus ei oota aastate arvu.

Meetodi ja initsiatiivi vajadusest sõjaväes.

Viimaste sõdade järelalusena on ümberhindamisele tulnud kogu sõjaväe mõiste omas tervikus. Kaasaegses sõdades ei sõdi mitte ainult sõjavägi, vaid kogu rahvas.

Sarnane sõjategevuse ümberhindamise mõiste on ka endaga kaasa toonud tervenemise vaadetes kogu sõjaasjandusele. Sõjaasjanduse populariseerimine kogu rahvas on saanud vajaduseks, millest ei taha loobuda ükski riik. Ühes populariseerimisega on sõjaasjandus üle elanud ka oma üldmõistete lihtsustamise: salapärase teaduste valdkonnast on ta saanud rahva hulka, teiste teaduste ja kunstiharude kõrvale.

Kaasajal ei vaadata enam sõjaasjandusele, ka tema kõrgemas astmes, nagu mõne müsteeriumi peale, mille valdkonda tungimine osaks saab ainult teatud „väljavalituile“. Ütelus: „kindraliks peab sündima, samuti kui poeediks“ — on iganenud. Sõjapidamine endast ei ole muutunud sugugi lihtsamaks, temale on isegi seltsinud hulk uusi, temaga lähedalt seotud kõrvalharusid, kuid tema tundmise vajadus on teda lähemale toonud kogu rahvale ja selle huvidele.

Raugenud, lakkanud on juurdlemised ka selle üle, kas strateegia ja taktika kuuluvad eksakt teaduste või kunsti kui ettekujutuse ja inspiratsiooni valda, mille kohta omal ajal mõlematel teooriatel olid omad pooldajad ja vastased. Niihästi strateegias kui ka taktikas nähtakse kaasajal peamiselt meetodi küsimust. Kõrge intelligents, tugev tahtejõud ja meetod on kolm peamist omadust, mis peavad olema juhil, et olla hea strateeg, samuti ka taktik. Sõjalised uurimused nõuavad samaugust mõistuse distsipliini, nagu seda nõuavad kõik teaduse harud*).

Meetodi mõiste on ajajooksul saanud palju laialisema tähenduse, kui seda määrab sõna puht etimoloogiline mõiste, s. o. abinõu jõuda teatud eesmärgile kõige soodsamal, õigemal teel. Temast on ajajooksul kujunenud intellektuaalse töö abinõu (vahend) mitmesuguste iseloomustavate omadussõnadega. Nii tuntakse dialektilist, induktiivset, deduktiivset, loogilist, eksperimentaalset jne. meetodi, millega ära määrati see suund, millest kinni peeti teatud uurimustel.

*) Kindla meetodi käsitlemine sõjaasjanduses asetab teda seega pigemini teaduse kui kunsti raamistikku. H. G.

Milist meetodi tuleb kasutada sõjaasjanduses, milline peab olema siin see intellektuaalse töö abinõu, mis viiks eesmärgile soovitavas suunas?

Möödunud sõdade tulemused on näidanud, et tuginedes ainult kogemustele ja kasutades omis uurimustes ainult eksperimentaalset meetodi on satunud vildakule teele, tehtud vale otsusi, millede lõputulemuseks on olnud sageli ebaedu. Eksperimentaal-meetod seob meid liialt minevikuga, eilse, üleilse päevaga; tema järeldused võivad veel õiged olla tänase päeva kohta, kuid on kõlbmatud tuleviku jaoks.

Näit. prantslased Champagne'i lahingutes 1915. kasutasid ära sama aasta kevade Artois lahingute kogemusi, parandasid oma endiseid vigu*), kuid lõputulemuseks oli siiski ebaedu. Pealetung rauges sakslaste teise positsiooni ees, mille olemasolu kas prantslased polnud ette näinud või mitte küllat sellega arvestanud; igatahes teise positsiooni läbimurre polnud vastavalt ettevalmistatud. Kogemused ei lasknud endid kasutada, sest vastane oli õieti arvestanud ühe positsiooni läbimurde hädaohuga.

Tegutseda tuleb tulevikus. Kogu tähelepanu tuleb pöörata sellele tegevusele, mis meile võib esitada täitsa uusi nõudeid, uusi võitlusvahendeid. Endistest kogemustest peab mõistma teha loogilisi järeldusi tulevikuks. Minevikul puhkamine viib rutiinile. Ainult vanad, elujõuetud elavad minevikule, kuid elujõuline sõjavägi peab koondama kogu oma mõttelennu, oma tegevuse tulevikku. Tuleb leida abinõu, mis teda vabastab mineviku eksisammudest, tuleb rajada selgeid, sirgjoonelisi ülesandeid tulevikuks, tuleb leida õige meetod.

Sõdade ajalugu tuleb tunda, kuid sealt ammutatud teadmised jäävad vildakuks, kui puudub arenenud ja paenduv mõistus järelduste tegemiseks tulevikuks. Juht peab omama oskuse ette näha ka tuleviku uudusi, peab omama inspiratsiooni ka tehnika alal. Minevikus võime leida, otsida puudusi meetodi alal.

Seepärast, meetod sõjaasjanduses ei või olla ainult eksperimentaalne, vaid peame kasutama eksperimentaal-loogilist meetodi. Eksperimentaal-meetod ilma loogiliste põhjen-

*) Koondasid omad varud pealetungivate osade otsekohesesse lähedusse. H. G.

dusteta, kaalutlemiseta muutub liig abso-luutseks.

Asjata oleks kartus, et loogiline meetod on liig keeruline ja aeglane kasutamiseks sõjas. Meetod ei ole sugugi kiire otsustamise aheldajaks; vastuoksa, juht, kes harjunud kindla meetodiga on alati otsusvõimeline ja kindel omas tahes. Kuid õige meetodi kiire ja otsustarbekohane kasutamine sõjalises olukorras nõuab tugevat, pinevat tööd rahuajal. Vastavatel kogemustel juht harjub põhjendama oma otsust ruttu ja õieti, tehes analüüsi äärmiselt kiirelt.

„Õelda, et juhil on kindel meetod ei tähenda sugugi et ta on pikaldaselt mõtleja, et ta eemaldub tegelikult elust ja mööda saadab oma aega liig keeruliste kavade kokkuseadmisega, mis näevad päevavalgust liig hilja selleks, et saada teostatud. Meetodi inimene on realist ja tema intellektuaalse töö tulemused on üldiselt nii lihtsad, et neis sageli nähtakse intuitsiooni (kaemust) ning sarnaste isikute kohta tähendatakse: temal tarvitses ainult selle peale mõelda!“

Meetod võib anda õige lahenduse sõja muutlikus olukorras ettetulevatele probleemidele, sest kasutades teatud kindlat meetodi arvestame täpselt kõigi olukorra elementidega.

Sõjalises tegevuses juhi otsusel on võr-ratu tähtsus. Mida enam kaalutletud on juhi otsus, seda enam on eeldusi ees-märgi saavutamiseks.

Juhi otsuse meetodilist kaalutlemist käsitleb väga selgelt kindral N. Reek oma töö: „Juhi otsus ja selle kujunemine.“ Alates kõige väiksemast retkest kuni laiaulatuslise üldpealetungi operatsioonini juhi otsuse kujundamine peab arenema kindla meetodi järele. Meetod nõuab mõistuse distsipliini, oskust siduda loogilises järjekorras kõiki olukorra elemente, et saada õiget ja lihtsat otsust.

„Vähe on ainult omada häid ideid, neid tuleb osata ka kasutada“ ütles juba Descartes.

Kõnelesime meetodi vajadusest sõjalises olukorras. Juhi peamiseks püüdeks tegutsemisel lahinguolukorras peab olema kõik ette näha, arvestada kõigi võimalustega, viies miinimumini juhuste mõju kavatsetud operatsioonil.

Kindla meetodi käsitlemine vaid piirab juhuste mõju, kuid täitsa ärahoida juhuseid on võimatu. Nad libisevad nägematult juhatuse kalkulasioonidest. Juba

see antagonism, mis valitseb juhi tahe ja vastase tahe vahel, on juhuste allikas. Vastase tahele seltsivad veel paljud teised olukorra muutlikud elemendid, nagu temperatuuri ja ilmastiku muutus, teede ja terrääni seisukord vastaspoole juures jne., mis oma mõju avaldanud esialgselt võetud otsusele.

Kui sündmuste käik omab teistsuguse kuju kui seda ette näinud juht oma esialgses kavas, siis tuleb viimast kooskõlastada muutunud olukorraga. Tuleb tegutseda õieti, tegutseda kiirelt. Järelikult, juhi algatuse täitmise eduks, tema elluviimine oleneb sageli alluvate tegutsemise võimest vastavalt muutunud olukorrale, nende initsiatiivist.

Initsiatiivist oleneb otsustusvõime ja otsustusvõime puudusest vastutuse kartusel kujuneb kõhklus, mis viib juhi autoriteedi kõigutamisele lahingus.

Kui kõnelede initsiatiivist-algatusvõimest sõjaväes, siis tuleb selle all mõista kõigepealt teadlikku initsiatiivi, s. o. initsiatiivi, mis kogu oma väljenduses vaba igasugustest egoistlistest püüetest, isiklistest huvidest.

Initsiatiivi ei tule segada iseseisvusega, rippumatusega oma tegevuses.

Initsiatiiv ei väljendu ka selles, et juhilt saadud käsk kriitika alla võetakse veel enne selle täitmisele asumist. Juhil võisid teatud käsu andmiseks samad põhjused olla, mis veel ei õigusta lugeda seda ekslikuks, ebaõigeks. Pealegi iga õige juht loeb vajalikuks enne käsu andmist teada saada oma otsekoheste kaastööliste arvamist teatud küsimustes. Alluv peab selge olema juhi tahe ja selles väljendatud tema osa, mida alluv juht peab püüdma täita kõige paremini. Alluvate algatusvõime avaldub suuremalt osalt abinõude valikus, tegevuse kooskõlastamises vastavalt vanemalt juhilt saadud ülesandele.

Kuid saadud käsk ei ole enam „puutumata pühaduseks“ käsu saajale siis, kui olukord juba muutunud ajal, mis möödunud käsu andmisest käsu täitmisele asumiseni. Kui juht peab vastutust kandma võetud otsuses, siis ta võib ja isegi peab teatama vanemale juhile enne käsu täitmist neist sündmustest ja raskustest, mis aeg leidnud muutunud olukorras. Tema peab andma vanemale juhile oma motiveeritud arvamise selle kohta.

Sarnane tuguviis aga nõuab juhilt kodanlist julgust (kuraasi), mida aga ei tohi segada sõjalise julgusega (bravuuri-ga). Ilma eelmisete ei ole mõeldav ka initsiatiiv.

*) Perrier de la Bâthie „De Descartes an Général X. . .“

Kindral Petain omas käsukirjas 17. maist 1917. tuletab meelde julguse vajadust ohvitserkonnas: „Meie ohvitserid on ülesnäidanud juba peaaegu kolme aasta jooksul heroilist vahvust, kuid siiski ei julge nad, kartes paista aradena, teatada oma ülemusele neist täitmise raskustest, milles nad ise teadlikud.

Initsiatiivi ja tema lahutatumat kaast — kodanlist julgust — ei saa õpetada juhtidele, see on kauaaegse kasvatusvili. Vähe on paberil ilutsevast initsiatiivist, temal olgu aukoht tegelikus elus. Teadliku initsiatiivini jõutakse ühise koostöötamisega, mille juures ka tarvilik, et juhid ja alluvad omas tegevuses oleksid juhitud ühistest üldistest ideedest, et nende vahel valitseks täieline üksteisest arusaamine, või õigemini, et nad mõtleksid ühiselt, omaksid ühise doktriini.

Ühise doktriini aluseks on sõjaväes eeskirjad, määrustikud. Nende õige käsitlemine nõuab aga teadlikuid, sõjaliselt arenenuid juhte, vastasel korral võib muutuda ka kõige parem lahingu-eeskiri igasuguse isikliku algatusvõime tapakirveks, mis juba rahu ajal surmab need idud, milledest peab võrsuma lahingus nii väga tarviline algatusvõime.

Määrustiku tähest täpne kinnipidamine muutub tema kuritarvituseks, mis sissejuurdudes juhtidele viib kõige kurvamate tagajärgedeni. Vanemate juhtide kohuseks peab olema nooremate tähelepanu sellele juhtimine, sarnase pahe tagajärgede selgitamine, aga mitte oma ülimalt sõjaliseks vooruseks seda lugeda, kui kõik käib täpselt määrustiku tähe järele. Tegutsedes alati täpselt määrustiku

normide järele, kaotatakse sageli silmist lõpueesmärk, mida vajalik saavutada, samuti kui see erinev olukord, milles asub tegutseja. Ükski määrustik ei suuda ette näha kuni lõpmatuseni muutlikke olukordi.

Võib olla saadaakse ka sellest sageli, aru, et see mitte alati kõige parem ei ole kui on tegutsetud ainult määrustiku kohaselt, kuid juht ei suuda vastu panna kiusatusele, sest tema käes on määrustik kergeks ja lihtsaks kontrollaparaadiks. Pealegi on kergem nõuda passiivset sõnakuulmist, kui endal süveneda asjasse. Sarnasest arusaamisest kuni formalismini on vaid samm.

Veel ühte tuleks märkida, et teadlik algatusvõime võiks leida vaba arenemist sõjaväes. Nimelt õige arusaamine isikuvärtuse mõistest.

Seni kui teadmisi ära segatakse kogemusega, ei või olla ka teadliku algatusvõime, initsiatiivi juurdumist sõjaväkke.

Kui meie kaitseväes pesitsevad veel mõned vastolud meile nii vajaliku algatusvõime arenemiseks, siis aeg sööb ka nemad sealt välja, vabastab meid neist puudustest, nagu ta juba on teinud paljudel aladel.

Meie ei ole ju sugugi nõnda konservatiivsed, kui end välja paista laseme. Oleme ümberhindamisele võtnud oma riiklises, seltskondlises elus nii mitmetki endised „pühad tõekspidamised“, et kohanda ajavaimule, elunõuetele, — ja tagajärjekalt.

Samuti kaasaegne sõjaline mõte meie kaitseväes on ümber lükanud palju endiseid väärmalaid, sammudes tervendamise rada.

H. G.

Dr. Rudolf Hanslian: „Der chemische Krieg“.

D. Buxhoevd en.

Gaasiasjanduse küsimus laieneb ja huvi tema vastu tõuseb aasta - aastalt. Meie näeme seda ilmunud kirjandusest selle küsimuse alal. Esimestel rahuaastatel peale Ilmasõda kerkis kirjanduses esile vool gaasi kui relva mahateha mitte tema taktikalisest küljest, vaid humanisuse vaatepunktist. Püüti näidata, et see relv on toores, barbaarne ja tema tarvitamine inimeste vastu on antihumaane, mida ei tohiks lubada. Gaasi,

kui relva küsimus on olnud kõneainena rahvusvahelistel konverentsidel, näiteks 1922. a. jaanuari kuus Washington'is, millest osa võtsid Ameerika, Inglise, Prantsuse, Itaalia ja Jaapani esitajad.

Alguses oli võhikute hirm ja viha gaaside vastu suur, aeglaselt raajas endale tee vastupidine vaade. Ilmusid raamatud, mis andsid ülevaate Ilmasõjas tarvitatud gaasidest, kus autorid juba püüdsid näidata, põhjenedes faktidele ja sta-

tistilistele andmetele, et gaas on küll väga mõjuv relv, kuid mitte nii barbaarne, kui temast arvatakse.

Esimene, kes sellele teele astus, oli Ameerika kindral F r i e s, toonitades mitmed korrad kõnedes ja kirjanduses, et gaas ei ole barbaarne relv. Temale järgnesid teised ja praegu leiame kõikides riikides sõjagaasi poolehoidjaid.

Praegusel ajal on väljamaal gaasiasjanduse kirjandus väga laienenud. Gaasi üle on ilmunud rohkesti raamatuid.

Nagu alati, võib ka siin gaasiasjanduse kirjanduses leida rohkesti väga häid raamatuid, kuid ka kirjanduslist prahti. Iseäranis võib seda leida Vene raamatutes, kus üksikud on väga head, teised jällegi ei kõlba kuhugile.

Saksamaal Dr. R. H a n s l i a n'ilt ilmus juba 1925. a. raamat „Der chemische Krieg“. See raamat oli kokkuvõtlik, kuid väga asjalik. Ta andis lühikese ülevaate Ilmasõjas tarvitatud gaasidest, tõi rohkesti statistilisi tabeleid liitlaste kaotustest gaasimürskude jne. läbi, andis ülevaate sõjagaaside tarvitamisest ja laiemalt käsitas kaitseküsimust gaaside vastu. Juba tolles raamatus autor tihti laseb faktidel rääkida ja sellega annab lugejale võimalust ise seisvalt otsustada. Et raamat üldse on poolehoidu leidnud, mitte ainult Saksamaal, vaid ka teistes riikides, näitab asjaolu, et raamat varsti peale ilmumist oli müüdud. Ka üldiselt on väljamaa kriitika esimese väljaande kohta väga pärtolev.

Gaasiasjanduse küsimus aga ei maga, on ilmunud uusi mõtteid, uued väited. Üksikute küsimuste puhul vaieldakse väga ägedalt, kus autorid samas küsimuses asuvad otse vastupidises arvamises. Ka H a n s l i a n pole oma esimese teosega gaasiasjanduses rahule jäänud, ta on näinud, et gaasiasjanduse küsimused on ta esimesest teosest kaugemale jõudnud, et raamat on vananenud, ja ei vasta enam praegustele nõuetele. Sellepärast on ta väljaannud uue raamatu vana nime all. Uus H A N S L I A N ilmus k. a. veebruarikuus Berliinis. Üldiselt on sisujaotus selles raamatus endine, kuid raamat on sisult tublisti rikastatud. Raamat jaguneb kolme ossa: 1) Keemilisi võitlusvahendeid Ilmasõjas. 2) Keemiliste võitlusvahendite arenemine peale Ilmasõda. 3) Suutsu ja udu tekitamine.

Raamat sisaldab ligi 400 lehekülge teksti ja lisana 111 joonestust, tabelit,

ülesvõtet. Rikastatud on raamat veel skeemidega, mis seletavad gaasitamise taktikat üksikutes lahingutes.

Raamatu esimene osa („Keemilisi võitlusvahendeid Ilmasõjas“) sisaldab 2 jagu: esimene osa („Gaasirünnak“), autor annab täieliku ajaloolise ülevaate sõjagaaside tarvitamisest Ilmasõjas, peatudes üksikasjaliselt mõningail sõjaepisoodidel, mis selgitavad ühe või teise gaasi taktilisi ja füüsilisi võimeid ja omadusi.

See jagu on rikas tabelitest, millistes tuuakse kõiksuguseid andmeid sõjagaasi asjanduses.

Huvitavamaid andmeid on tabelites gaasimürskude, miinide ja käsigranaatide kohta — eriti kaalu, mahu, sõjagaasi hulga, ainete koosseisu ja segu suhtes.

See jagu on tal, võrreldes esimese väljaandega, rikastatud näidetega Ilmasõjast, kusjuures ta annab täpsemaid andmeid tarvitatud gaasi hulga, mürskude ja miinide kohta.

Huvitavaid ajaloolisi näiteid gaasitamisest oleks mainida: 1. septembril Düünajõe forsseerimisel. Gaasimiini rünnakutest 27. oktoobril 1917. a. venelaste vastu Ozierki juures ja 24. oktoobril samal aastal itaallaste vastu Isonzo lahingus. Täpne rünnakute kirjeldus ühes andmetega laskeriitade ja moona hulga üle annab ilusa ülevaate gaasi tähtsusest neis lahingutes.

Teises jaos („Gaasikaitse“) autor annab ülevaate kaitsevahendite arenemisest liitlastel ja sakslastel.

Peatub individuaal- ja kollektiivkaitse. Gaasikaitse küsimuse autor jaotab gaasialarmi ja gaasidistsipliini küsimusteks. Gaasidistsipliini osas vaidleb ta Haber'i väite vastu, kes on öelnud: „Lõhnaval maastikul kaob inimese vahvus,“ kuid tunnistab gaaside suurt psühhilist mõju, eriti distsiplineerimata vägedes.

Huvitavaim raamatu osa on teine — „Keemiliste võitlusvahendite arenemine peale Ilmasõda“. Autor pooldab väidet, et „tulevikus keemilised võitlusvahendid üldiselt sarnanevad ilmasõjaaegsetele“. Yperiidi kohta ütleb, et see aine on praegu veel „sõjagaaside kuningas“, tähendab kõige tähtsam nende hulgas. Uutest gaasirünnakute meetoditest mainib gaasirünnakut lennukitelt ja gaaside tarvitamist tankidelt.

Ameerika ja Vene sõjanduse autorid kalduvad andma tulevases gaasisõjas liiga suurt osa lennukitele. Nad arvavad, et „kaugele ulatav“ lennuk tõrjub välja

Ajakirjanduse esitajad juhtimise- ja sidemanöövritel sept. 1927.

Alates paremalt: „Rahva Sõnalt“ h-ra Toim, „Päevalehelt“ h-ra Kesa, „Sõdurilt“ major Ahman, „Võru Teatajalt“ toimetaja h-ra Ingel, „Postimehelt“ toimetaja h-ra Tõllasepp, „Kajalt“ h-ra Anderson,

suurtüki ja saab gaasidega pommitada vast ta elulistemas tsestrumides. Dr. Hanslian ei eita lennuki tähtsust tulevases gaasisõjas, kuid hoiatab lennuki ülehindamisest, meeletuletades lennukilt heidetud pommide väikest tabavuse võimalust.

Lennukite gaasirünnaku võimalusi jaotab Hanslian kolme liiki:

1) lennukitelt gaaspommide pildumine,

2) maastiku gaasitamine vihma näol ja

3) suitsu ning udu tekitamine lennukitelt.

Kõige suurema tähtsuse ta annab gaaspommidele, kahtleb aga, kas gaaside mahapillumist vihma näol sõjas üldse saab teostada. Leheküljel 253 esineb autor väitega: „lennuki brisantpomm üksinda või huljana tarvitatud on alati samasugusest gaaspommist mõjuvam“. Kollektiivkaitse osas kirjutab Hanslian pikemalt ka küsimuse üle, mis praegusel ajal kõiki peaks rohkem huvitama ja nimelt linna elanikkude kaitse lennukite rünnaku ajal. Ka selles osas toonitab autor, et brisantpommid gaasipommidest toovad suurema ainelise kahju.

Loomade kaitse suhtes arvab Hanslian, et hobuseid tuleks tingimata kaitsta gaasi vastu. Selleks aga tuleks hobuseid juba rahuaajal harjutada maskides töötama, sest hobune heameelega ei kann maski...

Gaasi tähtsuse kohta tulevases sõjas Dr. Hanslian vaidleb nende autorite vastu, kes arvamisest, et sõjagaas tulevikus on kõige tähtsam relv. Hanslian väljendab täitsa õige mõtte, kui ta ütleb, et ei tohi unustada gaasi alluvust atmosfäärilistele oludele ja küsib, kas tulevikus mittesoodsatel ilmastikuoludel üldse ei tohita sõdida? Sõjagaasi tähtsust tuleviku sõjas hindab: „... Tuleviku sõjas pole sõjagaas mitte kõige tähtsam relv, vaid üks tähtsamatest“. Hanslian pooldab Soldani väidet, et gaas on relv, mille abil võiks tulevikus positsiooni - sõjast manööver-sõjale üle minna. Ta põhjendab oma väidet sellega, et väeosal gaasitatud maastikul on võimata viibida järgimööda mitu päeva, kuid gaasitihedad või imprigneeritud riided võimaldavad pealetungijal sarnast maastikku forsseerida. Kuid lisab, et ka siin peab silmas pidama juhust, kus taganema löödud väeosa gaasitatud maastiku läheduses

asub kaitsele ja sellega pealetungijat enast sunnib kauemat aega tegutsema temalt eneselt gaasitatud alal.

Sõjagaaside tarvitamisest laevastiku vastu ütleb Hanslian: „Keemilise relva mõju laevastiku materjali peale on väikene ja sellepärast tuleb lugeda sõjagaasi merilahingus teise järgu relvana.“

Raamatu kolmandas osas arutab Hanslian suitsude ja udude küsimust. Suitsu defineerib kui füüsiliselt ja keemiliselt segatud ainete põlemise produkti. Udu on nähtus, mis alati seotud õhu niiskusega. Seletab pikemalt suitsu ja udu tekitamist keemilisel teel. Nähtavasti on ta fosfarmürskude pooldaja. Fosfargranaati nimetab kombineeritud termiit-mürk-suitsu mürsuks. Ta annab näpunäiteid suitsude ja udude tekitamises ja kuulutades tuleviku sõjas neile suurt edu, soovib ka siin hoiduda liialdamisest.

Üksikasjalisemalt arutab küsimust — suitsude kasutamine relvliikidelt. Ilmasõja kogemustel olnud jalavägi ja tankid, mis vajasid kõige rohkem udu ja suitsu katet. Ka tulevikus selles midagi ei muutu.

Suitsude ja udude tarvitamise kohta arvab Hanslian, et sõjavägi, kes nendes töötab või neid oma poolt tarvitab, peab olema hästi distsiplineeritud. Suitsus ja udus on palju raskem orienteeruda, palju raskem, teinekord koguni võimatu, tabavat tuld avada, palju raskem sidet

pidada ja ohvitseridel palju raskem oma üksust juhtida. Distsiplineerimata sõjaväele võib suits ja udu tuua hukatuse, sest udus ja suitsus pealetungiv väeosa ei tohi teiste väeosade või relvade toetuse peale loota, samuti ta peab külma relva käsitamises olema väga kindel.

Lõpuks väidab, et materjali suhtes „vaeseleriigile peakssuitsude kasutamine tooma suurt kasu“.

Milles siis on Hansliani raamatu väärtus?

1) See on raamat, milles autor arutab kõiki küsimusi, kõiki võimalusi, millega sõjagaas on seotud, ja peatudes ka keemiatööstuse saavutustel, mida võiks kasutada sõjaasjanduses.

2) autor kirjeldab ja lahendab küsimusi väga erapooletult. Ta raamat on väga rikas teiste autorite väidetest, poolt ja vastu.

Oma rikka sisu poolest, loen selle raamatu paremaks, mis üldse sõjagaasi alal on ilmunud. Raamatu lõpul leiame gaasiasjanduse kirjanduse loetelu, millele Hanslian omas raamatus põhjeneb; loeteldud on 251 allikat, mis ilmumise aastate järele on grupeeritud. See nimestik annab meile ilusa ülevaate gaasiasjanduse kirjandusest.

Raamat on kirjutatud väga populaarselt ja võrdlemisi kerges keeles. Autor ei väsita lugejat keemia valemitega ja ei koorma nendega mittekeemiku tähelepanu.

Soome vabadusvõitlus.

VI.*)

Eelmise kirjutuse lõpul käsitlesime Soome 1918. a. kodusõja esimesi sündmusi. Mainisime seal muuseas, et valgetel õnnestas jaanuari viimaste päevade kestel peaaegu tervet Ida- ja Põhja-Soomet ning suurima osa Kesk-Soomest oma kätte võtta. See sündis muidugi üllatuste ja eristamise teel. Üllatada ja eristada oligi kerge, sest Vene väed olid eelpool mainitud provintsidest siia-sinna väikeste vahipostidena laiali pillatud ning polnud korralikku juhatust ja sidet. Ja mis puutub Soome punakaartlastesse, siis polnud neil küllalt sõjariistu selleks, et valgete mobilisatsiooni takistada ja enda kohalisi organisatsioone kaitsta.

Leidus siiski kohti, kus valged enda seljatagust puhastades tõsiselt vastupanu leidsid. Niisuguseid kohti olid Varkaude suur tööstusalev ja Kuopio linn Sis-Soomes ning Tornio ja Oulu linnad Põhja-

lahe sopis. Kõigis neis kohtades löödi korrapäraseid lahinguid. Suurim siiski Oulu äravõtmisel.

*

Oulus tungisid valged venelaste kasarmute kallale esimest korda juba 30. jaanuaril. Katse võita ebaõnnestus. Tekkis mingisugune vaheerahu, mille kestel peeti läbirääkimisi, kuigi tagajärgedeta. Linnas oli nüüd kolm sõjariistus laagrit: punakaart — umbes 700 meest, Vene sõjavägi — umbes 1000 mehe ümber ja valgete kaitseleit, milles 300 meest. Venelased ja valged pidasid omavahel läbirääkimisi allaandmise tingimuste üle; punakaartlased said aga venelastelt lisa-sõjariistu ja patrulleerisid tänavatel. Näis, et ükski neist laagritest ei usaldanud teist ja — kindral Mannerheim nõudis järelandmata nii punaste kui ka venelaste sõjariistu ja muud varustust.

Kaks päeva kestis see segane seisukord. Siis tekkis valgete ja punaste vahel äge võitlus, mis kestis vahetpidamata 2. veebruari keskpäevast kuni järgmise päeva hilise õhtuni. Teisel lahingu päeval võttis võitlusest osa ka Lõuna-Põhjamaalt

*) Eelmised artiklid käesolevast seeriast ilmusid „Sõduri“ 14/15, 16/17, 18/19, 20/21 ja 22/23 s. a. numbrites.

Vabaduse Risti kavalerid.

Veltveebel August Ustav.

Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

August Ustav sündis 16. detsemb. 1890 a. Tartu maakonnas, Kaarepere vallas. Hariduse sai sealses ministeeriumi koolis.

Vene sõjaväeteenistusse võeti 1915. a. sügisel ja määrati 178. tag. pataljoni. 1916. a. suvel viidi üle tagavara kuulipildujate rüg., ning 1917. a. juulil saadeti Austria rindele, kus osavõttis sõjategevusest sakslaste ja austerlaste vastu kuni 1917. aasta detsembrini, mil kodumaale tuli.

Eesti Vabadussõja algul astus 27. nov. 1918. a. Mustvees Eesti Kaitse-Liitu. Kaitseliiduga ja 2. jalaväe rügem. kaasateinud taganemise kuni Põltsamaani ja Tartu tagasivõtmise. Peale selle astus Kuperjanovi partisanide pataljoni, kust septembril 1919. a. üleviidi soomusrong nr. 6. peale. Võttis nimetatud väeosadega veltveebliina osa Vabadussõjas algult lõpuni. 5. okt. 1919. a. Krasnaja Repka küla juures ülesnäidatud vahvuse eest annetatud II l. 3. j. Vab. Rist. 14. apr. 1920. a. lahkus demobilisatsiooni tõttu reservi.

Peale II l. 3. j. Vab. Risti on veltv. Ustav'ile veel annetatud rahaline autasu ja Vab.-sõja mälestusmärk.

Vanem-allohvitser Johannes Zupson.

Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

Johannes Zupson sündis 13. Jaanuaril 1895. aastal Tartu maakonnas, Tähtvere vallas. Hariduse sai Tartus algkoolis.

Võeti 1915. aastal teenistusse ja määrati Kovno kindluse suurtükiväkke. Võttis sõjategevusest sakslaste vastu osa kuni 1917. a. sügiseni, kus allohvitserina üle tuli Tartu Eesti tagavara pataljoni, milles teenis kuni 23. veebruarini 1918. a.

Eesti Vabadussõja algul astus suurtükiväkke. Võttis sõjategevusest osa kogu Vabadussõja kestel, teenides I. väljasuurtükiväe divisjoni väljapatarei nr. 17-s. Ülesnäidatud vahvuse eest ülendati ta vanem-allohvitseriks ja annetati Vabariigi Valitsuse poolt II l. 3. j. Vabaduse Rist. 1920. aastal lahkus demobilisatsiooni puhul tegevteenistusest reservi.

Peale II liigi 3. järgu Vabaduse Risti on van-allohvitser Johannes Zupson'ile Vabariigi Valitsuse poolt annetatud rahaline autasu ja Vabadussõja mälestusmärk. Vene teenistusest omab ta Püha Georgi 4. j. risti.

Oulut vabastama saabunud 1500-meheline valge vägi — nii et valgete jõud linna vallutamisel ulatas 2000 meheni, kuna punaseid ja venelasi oli arvatavasti paarsada meest rohkem. Osa venelastest ei võtnud aga lahingust osa, vaid jäi erapooletuks ning andis alla veel enne valgete poolt nende kasarmu vallutamist. Viimaseid oli üle 1000 mehe. Peale nende langes valgete vangid umbes 900 punast ja hulk venelasi. Pärast lahingut võtsid valged veel hulga punaseid kinni, nii et vangide üldarv üle 2000 ulatas.

Vangide arvu ning lahingu kestvust ja ägedust silmas pidades, olid kaotused surmutes ja raskesti haavatutes siiski väikesed — kõigest 143 hinge! Ja neistki 19 eraisikut. Sõdivatest pooltest kaotasid kumbki, nii surnutena kui ka haavatutena, umbes sama palju. Venelastest sai aga

ainult üks surma ja 4 haavata. Käesolevad andmed pole täpsed ega nendesse sisaldu need mõned kümnend punased, mis valgete võitjate poolt hiljem maha lasti.

Võitluste kestel kannatas Oulu linn rängalt, sest hulk maju — peaaegu terve linnaosa — põles maha ehk kannatas valgete kahurtule all. Ainelise kahju aga tasus, vähemalt osaliselt, see rikkalik varustus, mis venelastelt valgete kätte langes. Valgete võidu moraalne tähtsus oli aga suurem, sest selle läbi murdis Põhja-Soome punaste usk oma võidusse, kadus ka venelastelt lootus lõunast endale abi saada. Tornio veel — ja siis on valge vägi terve Põhja-Soome peremees!

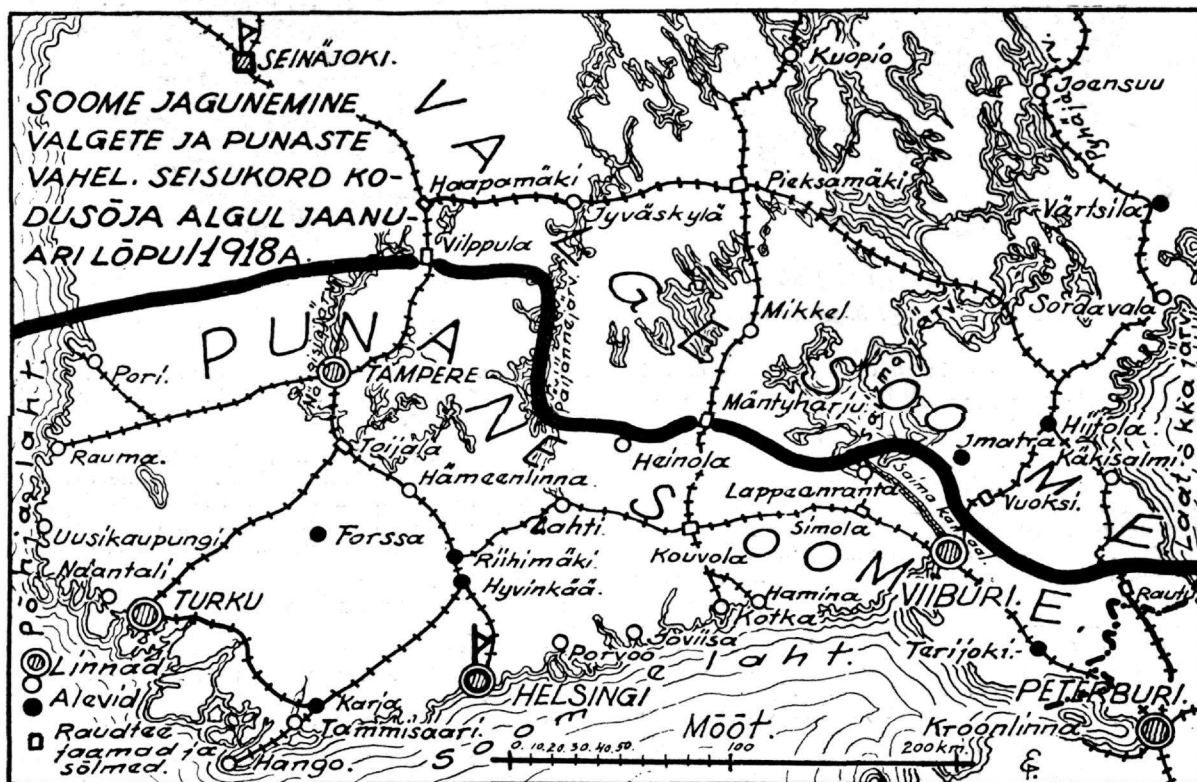
Ja Tornio langeski kolm päeva hiljem valgete kätte. Seal punased vastu ei pannud. Küll aga venelased. Viimastest sai valgete

vastu lahingus surma 30—40 meest ja vangi langes 450 sõdurit ja umbes sama palju venelasi-invalide. Varustust jäi ka valgete kätte suurel määral.

Kuopio linna ja ümbruskonna, kus ligi 1000 ümber punaseid, vallutasid valged ligi nädalapäevad kestnud lahingute järele. See oli 7. veebruaril. Umbes 700 punast langes seal vangi.

Kõvimaks — ja viimaseks — punaste kindluseks valgete vägede seljataguses osutus Mikkeli linnast põhjapoole Sise-Soomes asuv eelpool mainitud Varkaude tööstuskoht. Seal on suured laeva- ja masinatehased ning kloorivabrik. Peale nende veel teisi tööstusi. Järelikult ka palju töölisi. Kohta olid valged katsunud mitme korral vallutada, kuid et töölised olid muutnud tehase

did ja Punane Soome, kus võimul sotsialistlik revolutsiooni-valitsus ja punavägi. Raja nende kahe „riigi“ vahel algas läänes Põhjalahe saarestikus mõnikümme kilomeetrit põhjapool Pori linna ning jatkus sealt ida sihis kuni umbes 70 klm. põhjajada poole Tampere tööstuslinnast. Seal, suure Päijänte järve kaldal, pöördub piir järsult lõunapoole ja jätkub alles Heinola linna kohalt uuesti 30—50 klm. kaugusel Helsingi—Viiburi raudteeliinist kuni Lappenranta (Vilmanstrand) idapoole. Saima järvel teeb piir uue käänaku lõunaidasse ja jälgib, peaaegu täpselt, Vuokse jõe kuni Laadoga järveni. See raja Valge ja Punase Soome vahel*) oli umbes 400 klm. pikk ja mitte kunagi täiesti täpne — oli ta ju ühtlasi punaste ja valgete vaheliseks sõjaliiniks.

ühes ümbruskonnaga korrapäraseks kindluseks ning panid tugevalt vastu, siis jäi see sõja esimestel nädalatel võitmata. Alles 19. veebruaril läks kindral-major Toll suuremate jõudude ja kahurväega Varkaude tööstuskohta vallutama. See õnnestaski talle kaks päeva kestnud lahinguga, mille kestel ta kaotas 30 meest surnutena ja haavatutena. Osa vabrikuhoonetest, saeveski ja jahuveski põlesid ehk purustati granaatidega. Vangi langes üle 1200 punase — neist suur osa tööliste naisi ja lapsi. Paljud vangidest lasti maha ja vabrikutes pandi sõjaseisukord maksma.

Nüüd oli kindral Mannerheimi valge armee seljatagane Laadoga järvest kuni Põhjalaheni ja Lapimaani punastest puhas. Samuti ka venelastest. (Viimaseid oli osa saadetud oma kodumaale — suurem osa oli valgete vangilaagrites.)

*

Pärast eelpool kirjeldatud sündmuse jagunes Soome kahte ossa; nüüd oli olemas Valge Soome, kus võimul seaduslik valitsus ja kõik selle atribuudid

Kuidas see paari kuu jooksul tuhandete inimeste verega niisutatud piir Soome maa ja rahva jagas, sellest siin mõned huvitavad arvud. Veebruari algul (1918. a.), kui see piir kujunes, jäi Põhja- ja Ida (Valgesse) Soome 21 linna, 300 valda (kunta) ja umbes 1.873.000 elanikku, kes elasid 280.000 ruutkilomeetri suurusel maa-alal. Punases, s. o. Lõuna- ja Lääne-Soomes oli samal ajal 17 linna ja 204 valda ning 1.473.000 elanikku — pindala aga ainult 52.000 r.-klm. Ahvenamaa (Ahvena saarestik) ning Põhja- ja Soomelahe saarestikud on siin arvatud Valgesse Soome kuuluvateks.

Võrreldes eelolevaid arvusid selgub, et elanikkude, linnade ja maa pindala poolest oli Valge Soome kodusõja algul Punasest Soomest palju suurem ja tugevam. Kui aga võtame arvesse mõned teised asjaolud, siis tuleb Valge- ja Punase Soome vahekord peaaegu tasakaalu.

Võtame näiteks raudteed. Lõuna- ja Lääne-

*) Vaata skeem.

Soomes on võrdlemisi tihe raudteevõrk. Seal on Pori—Tampere, Turku—Toijala, Turku—Helsingi, Hango—Hyvinkää, Tampere—Riihimäki, Lappeenranta—Simola ja siis läbi Lõuna-Soome pealiini Helsingi—Viiburi—Peterburi — ning hulk lühemaid; pealiinist Soomelahe sadamatesse tulevaid haruteid, nagu Kotka, Porvoo, Loviisa, Koivisto jne. raudteed. Muidugi ka 3—4 lühikest osa raudteedest, mis tekkinud väerinnet läbistasid. Valgetele oli öieti jäänud ainult kaks pikemat raudteeliini, Tornio—Seinajoki—Haapamäki—Elisenvaara ja Nurmee—Elisenvaara—Antrea. Lisaks harud: Vaasa—Seinajoki, Kemi—Rovaniemi, Hiitola—Käiskalmi—Rautu, Antrea—Vuokseniska ning Kuopio, Kajaani ja Mikkeli raudteed. Kõik kokkuvõetult oli punaste pool umbes kaks-kolmandikku Soome raudteedest ja strateegiliselt vaadatuna olid need just kui nende sõjategevuse jaoks ehitatud. (Vaata skeem.). Vägede ja varustuse vedamine sündiski Punases Soomes ilma suurema raskuseta. Teisiti oli aga lugu Valges Soomes. Maa suure pindala tõttu oli seal olev raudteevõrk liig vähene ja väerindele viis ainult neli liini, mis peaaegu alati ülekoormatud. Ja liinid, mis väerindele viivaid raudteid ühendasid, olid liiga kaugel sisemaal, nagu näiteks Haapamäki—Savonlinna—Elisenvaara ühendustee. Strateegiliselt ei olnud siis Valge Soome raudteed punaste käes olevatega võrreldes kuigi soodsad.

Ja mis raudteede veerevasse koosseisu puutub, siis oli punastel siin suur ülekaal. Tõsi, valged olid küll juba kaua enne kodusõja algust hakanud koguma Põhja-Soome vaguneid ja vedureid — samuti nagu muudki varustust. Et aga sõda neile liig vara algas, siis sattus Soome raudteede 565-st vedurist ja 11.197-st reisija- ning 16.887-st kaubavagunist ainult umbes 95 vedurit (osa neistki parandusel), umbes 50 klassi- ja umbes 1000 kaubavagunit Valgesse Soome. Kõik teised jäid kas punastele ehk olid Ilmasõja kestel sattunud Venesse. Nii palju kui nende ridade kirjutajal teada on, ei olnud punaste pool terve kodusõja kestel kordagi puudus raudtee veerevast koosseisust. Valges Soomes selle vastu oli veduritest ja vagunitest puudus suur. Eriti veel selle tõttu, et ühendusliinid olid pikad ja mitte kõige paremas korras. Valgete pool oli ka puudus raudtee personaalist, materjalist ja töökodadest.

Teine sõjapidamise tähtis asi on tööstus ja tagavarad. Põhja-Soome, väljaarvatud Põhjamaa viljakandvad lagendikud, on tööstusest vaene. Suurtööstusi, peale metsatööstuse (mis sõja ajal tähtsusetu), oli Valges Soomes vähe. Ainult eel-pool mainitud Varkaudeni suurvabrikud, siis üks suurem saapavabrik, mõned paberivabrikud, raua- ja naha- jne. tööstused. Punases Soomes oli lugu teine. Seal oli Soome tööstuse süda, Tampere linn, täis suurvabrikuid, seal olid Turu, Helsingi ja Viiburi suurtööstused kasutada. Oli vabrikuid ja töökodasid igalt alalt ja igast kaliibrist. Ja mida kodumaalt ei juhtunud saama, seda võisid punased saada Peterburist. Ja mis tagavaradesse puutub, siis oli neid Punases Soomes suurel määral rohkem kui valgetel.

Üheks tähtsaks asjaoluks tuleb ka pidada ühendust väljamaaga. Valgetel oli ühendus üle Põhjalahe, ja mööda raudteed Tornio kaudu, Rootsi. Sealst kaudu pidasid nad ka ühendust Saksaga. Kuid kodusõja ajal jahtus valgete ja Rootsi valitsuse vahelkord. Põhjuseks muidugi Rootsi tahe säilitada oma erapooletust ja hiljem — katse valutada Ahvena saari omale. Rootsi ei olnud siis valgeid toetav seljatagune, vaid mingisugune tülikas vahejaam nende ja Saksa vahel.

Punastel oli seisukord selles suhtes parem. Seal oli suur Venemaa ja selle küljes viljarikas Siberi. Üle piiri käimiseks polnud mingisuguseid takistusi — isegi sõjaväerongid liikusid üle Rajajõe takistamata. Soomlased võisid ka oma rongidega vedada Siberist vilja Soome nii palju kui soovisid. Muidugi takistas seda ühendust hiljem Brest-Litovski rahuleping — nii palju kui see keelas venelasi Soome punastele abi andmast. Seda lepingut rikuti siiski väga palju nii ühelt kui ka teiselt poolt.

Mis puutub toitusoludesse, siis olid need kodusõja algul kumbagil pool võitlusliini sarnased. Kuid sõja kestel hakkas seisukord raskemaks kujunema. Punaste pool pikaldasemalt kui valgete pool. Punastele olid nimelt jäänud suuremad viljatagavarad ja sõja kestel said nad veel Siberist vilja juure. Leivaviljast ei olnud siis puudus väga suur. Teisi toiduaineid jätkus ka enam-vähem. Valgete pool oli aga seisukord katastroofiline. Väljamaalt saadi vilja vähe ja pärast sakslaste valgetega ühinemist mitte sugugi. Esiteks anti iga isiku kohta 7 kilo jahu tangu või vilja kuus, siis alandati see norm 6 ja hiljem veel 5 kilo peale. Vaimlise töö tegija sai ainult 3 kilo kuus ja leivakaardiga 75 grammi päevas! Puuduse suurenemisel hakati sööma seemneks jäetud vilja. Kuid paiguti polnud enam sedagi saada ja siis söödi männakoorest ehk põdrasamblast tehtud „leiba“. Kui suureks häda Valges Soomes kasvas, seda kujutab asjaolu, et Vaasa valitsus — nii nimetati Valgete valitsust sellepärast, et ta asukoht oli Vaasa linnas, andis, vastu seadust, loa raiuda maha noori männapuid, milledest „leivaks“ kõlbulikkude koort saadi. Räumida pidi maha selle tõttu, et koor oli söödud juba nii kõrgele ära, et puu pidi maha võtma enne kui koort rohkem kätte sai...

Umbes samasugune oli häda rahaga. Teatavasti vajab sõjapidamine seda, rahuaajaga võrreldes, vähemalt kolmekordselt. Soome Panga kullatagavarad — arvatavasti umbes 300 miljoni kuldmarka väärtuses — olid sõja ajal viidud Helsingist Kuopio linnas Sise-Soomes. See varandus langes valgete kätte. Peale selle oli valgetel sõja algul umbes 10 miljoni soome marga suurune „sõjakassa“. Peale selle jäi nende kätte 35 miljoni Smrk. Valge Soome pankades ning kõik Soome riigil ja erapankadel väljamaal oleva valuuta. Kuid kõik see oli vähe. Rootsi said valged 11 milj. krooni laenu ja Vaasa Pank sai loa anda välja 20 milj. Smrk. summas n. n. „Vaasa raha“. Samuti anti teistelegi pankadele ja isegi suurematele eraettevõtetele õigus anda välja raha ehk tsekk. Hiljem korraldati sisemine „Vabaduse laen“ 200 milj. Smrk. summas. Nii rabeles Valge valitsus läbi kodusõja.

Agas punased? Nende kätte jäid Soome riigipangas ja Lõuna-Soomes olevates osakondades leiduvad kaunis suured paberiraha tagavarad ja — Soome Panga rahatrükkimasinad. Varsti aga lõppes valmis raha, sest sõjapidamine nõudis 30—40 milj. Smrk. kuus, ja siis jäi järele — panna trükkimasinad käima. Kui palju punased kodusõja kestel raha trükkisid, pole teada. Kaunis palju seda igatahes oli, sest isegi Peterburi sattus seda sõja lõpul mitukümmend miljoni Smrk. Punaste käsul trükitud raha kuulutati hiljem valgete võitjate poolt maksusetaks ja koguti tagasi riigikassasse. Mingit tasu selle n. n. „Manneri raha“ eest Soome riik ei maksnud, mille tõttu tuhandeid ja tuhandeid kaotasid oma varanduse.

Eelolevas oleme lühidalt vaadeldud olukorda niisugusena, kui see kodusõja algul Valges- ja Pu-

nases Soomes oli. Kui kõik tähtsamad asjaolud arvesse võtame, siis peame tunnustama, et — jättes puhtsõjalised küsimused seekord kõrvale — Valge- ja Punase Soome eeldused, võimised ja ressursid olid üldjoontes tasakaalus. Et aga valged siiski võitsid, selleks mõjusid tegurid, mis alles kodusõja ajal ennast tunda andsid.

Ja need tegurid olid peamiselt järgmised: Rootsi sõjaväeline ja materjaalne abi valgetele, valgete pool toimepandud üldine sunniiviisiline väeteenistuse kohustus, sõjategevuses vilunud 2000 jäägri Saksast Soome tulek, Saksa sõjaväeline ja materjaalne abi (Saksa väeosad umbes 20,000 meest ja sõjalaevastik) ning raudne distsipliin — need võimaldasid valgetele võidu. Ja seda võitu kergendas saada punaste oskamatus sõjades, distsipliini puudus punases väes, nende ülemjuhataste vilumatus, Vene väe demoraliseeriv mõju, äraandlikkus (nad jätsid tihti kaitseliini lahti), omavahelised tülid sotsiaal-demokraatlikes parteis, eriti juhtide vahel, punase valitsuse nõrkus ja liig suur usk Vene abisse, mis ainult, kõige paremalgi juhtumisel, sõ-

japidamist segas ning lõpuks rasked lüüasaamised Tampere linnas ja ümbruses, mis punaste distsipliinierimata ja harjumata väes katastroofilise kabu-hirmu tekitasid.

Viies eelmises artiklis ning käesolevas, oleme tahtnud anda „Sõduri“ lugejatele läbilõike vennasrahva vabadusvõitlusest viimase viie aastakümne kestel. Oleme katsunud ka näidata need põhjused, mis õnnetu kodusõja möödapeasemataks tegid. Kokkuvõttena tahaksime veel tähendada: ilma Vene kommunistide surveta, äsituseta ja eeskujuta ei oleks Soome töölisel kunagi sõjariistus revolutsiooni teele sattunud ja — ilma sakslaste salakavala diplomaatiaga ja toetuseta ei oleks tolleaegne Soome kodanlus oma maa tööliklassiga nii üleolevalt ja südametult ümberkäinud.

Siin pole forum süüdlase küsimust arutada. Kõik, mida siin võime ütelda, on: **suured ajaloolised sündmused ja nende tõttu tekkinud olukord viisid vennasrahva verisesse, omavahelisesse võitlusesse, mis maksis kümnete tuhandete Soome patriimate poegade elu.** A. V.

Sõjakirjandust.

Militär-Wochenblatt Nr. 1.—4. (juuli 1927).

4. juulil algas „Mil. Wochenblatt“ 112. aasta-käiku. Uue aastakäigu esimene number on pühendatud ratsaväe küsimustele. Esiartiklik on piigiküsimus, mida juba warem mitmes numbris on käsitletud. Kindralmajor v. Rotberg artiklis „Kas relvastada ratsaväel piigiga või loobuda sellest?“ tuleb uuesti otsusele (ta on ka ennem kirjutanud piigi vastu. K.), et ratsaväel tuleks loobuda piigist, sest see relv segab mitte ainult suuril ratsaüksustel, vaid ka patrullidel vääriiselt tarvitada tulirelva, teeb ratsamehe kelmakalt liikuvaks, vähendab hobuse rännakvõimet, riisub kallist aega väljaõppeks, vähendades seega väljaõppe aega laskekunsti, — üldse vähendab ratsamehes temale nii tarvilikku kütivaimu ta tulevases sõjategevuses.

Artiklid: „Mõtteid ratsaväe liikuvusest“ ja „Veel kord — tankid ja ratsavägi“ käsitlevad küsimust, kuid võrra siduda ratsaväe mootorist veetavate relvadega ja vooriga. Mõõdupidamine ja otstarbekohasusetunne olevat tarvilikud, et mitte sattuda mootorilialdusse.

Kol. Blümner artiklis „Ühelajal prantslastega kindlustavad ka belglased riigipiire“ peatub võimalikul kindlustuskavadel ja näeb neis mittesõbralikku suhtumist Saksamaa vastu.

Artikkel „Türgimaa riigikaitseolud“ riigi eelarve andmetel näitab Türgi riigikaitseolude paranemist.

Artikkel „Gaasisõda“ on pühendatud Dr. Hansliani raamatule „Der chemische Krieg“; autor kriipsutab alla nimetatud raamatu erilise väärtuse omal alal.

Mil. Wochenblatt nr. 2 algab feldm. A. Urbanski v. Ostrynieczi artikliga „Juht ja alluvad“. Autor annab pedagoogilisi näpunäiteid sõduri ja üksuse väljaõppeks. Alluvate usaldus juhi vastu olevat juhtimise edukuse tähtsaimad alused. Seda tulevat võita — kauema koostööga, edukate ettevõtetega — kui lahingväljal nii õppeplatsil. Usalduse võitmine nõudvat aega ja seepärast ei tohtivat juhte sagedasti ümber paigutada.

Dr. O. Regele „Strateegia ja maade teadus“. Autor Ilmasõja näidetel kriipsutab alla maastiku tähtsuse mitte ainult taktikas, vaid ka strateegias. Eriline tähelepanu on pöördud suurte jõgedele — Maas, Marne, Aisne...

Kindralmajor v. Borries: „Argonid“ on sõjalaalooline näide võitlustest Lääne rindel.

Kol.-lt. Falkenstein „Raamistatud kompanii pealetung kindlustatud positsioonile“ on taktikaline näide sakslaste pealetungist 29. 3. 1918 Mézières ja Plessiéri rajoonis.

„Guttstadt 1807.“ Mainitud operatsioon on toodud näiteks juhi otsuse elluviimise elustilikkusest. Saksa väejuhte olevat Ilmasõjas puupeadena püüdnud teostada „kord võetud otsust“ oludega arvestamata, sellest Verduni, Yperij. t. asjatud surnumäed. Juht pidavat oskama „ka kord võetud otsust“ kohastada oludele, nagu seda tegi Napoleon a. 1807 Guttstadt juures Vene vägede vastu, muutes operatsiooni vältel oma tegevuse plaani, vastavalt olukorrale.

Kirjutus — „Kuulsus ja hilbud“ on märks „La France militaire“ ilmuva romaani „Les Hailons de la Gloire“ puhul, mille peamotiiviks olevat pealeilmasõjaaegse prantsuse ohvitserkonna vaesuse ja tõusikute külluse kirjeldus. Romaani autorilt (nähtavasti sõjaväelaselt) olevat kibedaid etteheiteid Prantsuse valitsevaile ringkondadele. „Mil. Wochenblatti“ artikli autor moraliseerib: „Prantslastele ei jõua ükski valitsus õigust teha, isegi halva ilma puhul sõimab ta valitsust“. Prantslastel olevat haiglane kirk kõike maha arvustada. Sakslane näeb selles sümptoomi prantsuse rahva kaduks.

Artikkel: „Venemaa sõjapolitiline ülevaade“ on andmeid N.-Vene sõjaväest ja poliitast oktoobrist 1926 juulini 1927.

„Mil. Wochenblatt“ nr. 3 sisaldab peamiselt õhuasjandusse puutuvaid artikleid v. Keiserilt: „Inglismaa õhu relvastused“, milles autor toob andmeid Inglismaa õhujõudude suurenemisest; nõuab, et ka Saksamaal lubataks vääriiselt organiseerida õhurelvandust. Artikkel: „Inglaste edusamm hydroaeronduses“ (merilennu alal) täiendab

eelmist. Artikkel: „Lendurite väljaõpe relva tarvitamises Prantsusmaal“ toob „La France Militaire“ andmetel näiteid, milline suur tähelepanu Prantsusmaal on pöördnud lendurite oskustele kuulilpilduja ja kahuri tarvitamise ning pommitamise lennukilt. Artiklis: „Kerged osad“ annab autor (dipl. ins. Brandt) kokkuvõtliku ülevaate kergete osade võimetest lahingtegevusel. Kergete osade peatunnuseks on nende kiire liikuvus ja suur rännakvõime. Vas-tavas tabelis annab autor võrdleva ülevaate kergete osade liikuvus- ja tegevusvõimest. Sellest tabelist leiame ka andmed ühe päeva rännakvõimest (maximum ja normaal), mis on järgmised: ratsahobune — kõrgem pingutus 80 klm., normaal 35; veohobune 80 klm. ja 35 klm.; jalgrat-tur — 150 klm. ja normaal — 80 klm., väike-tsikel — 300 ja 150 klm.; suur (korviga) tsikel — 400 ja 200 klm.; väike 4-istm. auto — 400 ja 200 klm.; suur 6-istmeline auto — 600 ja 300 klm.; veoauto — 200 ja 120 klm.; vedur-traktor — 100 ja 60 klm.; soomusauto — 200 ja 100 klm. (Tõime huvitavast artiklist eelmised arvud, kui vajalikud mitmesugustel taktikalistel kalkulatsioonidel. K.)

Artikkel „Uus Farguhar — Hill auto-maatpüss M. 27“ on samanimelise uue auto-maatpüssi kirjeldus. M. 27 on valmistatud W. Beardmore tehastes ja areng endistest tüüpidest. Ta automaati laadimine põhjeneb gaasisurve põhi-mõttel, kaal koos magasiniga 4,5 klg., pikkus 1,13 mtr., raua pikkus 619 mm., magasinis 10 padr., juurdeandava täagiga.

Major Kaiser'i artikkel — „Suurtükivägi pealetungil positsioonisõja oludes“ on märkeid Ilmasõjast tuntud kol. Bruchmülleri uue samanimelise teose „Suurtükivägi pealetungil positsioonisõja oludes“ kohta. Märkme autor leiab, et uus Bruchmülleri teos väärrib samasugust vastuvõttu, kui eelmised, sest B. tunneb raamatus käsitatavat ala kui teorias, nii praktikas ja as-jata ei hiiütud teda Ilmasõjas mitte „Bruchmül-ler“, vaid „Durchbruchmüller“ (s.o. mitte „Murdja-müller“, vaid „Läbimurdjamüller“. K.).

„Andmeid Ilmasõjas langenud saksa akadeemilisest noorsoost“. Artikkel avaldatakse ausamba püstitamise puhul langenuile 17. 7. 1927. Würzburgis. Kokku lan-genuid 16.287 meest.

„Mil. Wochenblatt“ nr. 4. esiartikliks on kindralleitnant v. Altröck'i „Pinnanälg ja pinnaraiskamine Saksamaal“. Autor näitab, et Versailles'i rahuleping oleval riisunud Saksamaalt suure pindala kui emamaal, nii koloniides. Tänapäev elab Saksamaal keskmiselt 1 klm.² 133 inimest. Umbes 120 inimest võiks end veel kaunis lahedalt elatada 1 klm.² Rahvast on rohkem kui pindala lubab. Inimesed, tundes maa-nälga, koonduvad suurtesse linnadesse ja üksikutesse maakohtadesse suuremal määral, kui seda dikteerivad ka praegused olud ja sellest osa provintsideks on liig õre rahvastik, 50—60 ümber 1 klm.² peale. Maa-näljale vaatamata ole-vat pind mitte küllalt intensiivilt haritud. Vii-mast asjaolu autor nimetab pinnaraiskamiseks. Rahva juurdekasv ei tohtivat Saksamaal vähe-neda. Toob näiteks, et 1924. a. sündis 1000 kohta: Tsehhoslovakkias 27,3; Poolas 40,0; N.-Venes 42,5; Saksamaal kõigest 20,4. Tulevik kuulub vaid suure juurdekasvuga rahvastele. Saksamaa oleval juba järel jõudmas Prantsus-maale (Prantsusmaal juurdekasv 1924 18,4). Seni kui Saksamaa pindala ei suurene, tulevat kasu-

tada käesolevat pinda kõige intensiivimalt.

„Lühike teenistusaeg ja meieaeg-ne võitlus- ning relvade areng“. Ar-tikli autor konstateerib üldist püüdu sundusliku ajateenistuse vähendamiseks. See püüd sõjaväe väljaõppe, drilli, seisukohast oleval ebaloomulik, sest meieaeg oma relvade mitmekesisuse juures nõudvat pikka õppeaega. Meieaja lahingus tuleb sõduril sageli talitada iseseisvalt, juhi otsese mõ-juta, — see nõudvat suurt distsipliini. Mõlemad eelnimetatud asjaolud nõuavad pikka sõduri ette-valmistuse aega. Ilma pikema drillita ei tulevat loota paremast patrioodist visat ja asjatundlikku võitlejat.

Dipl. ins. Brandt: „Jalaväe rügement tulevikus“. Artikkel on kirjutatud „Mil. Wochenblatt“ nr. 48/111 ilmunud artikli pu-hul rügemendi organisatsiooni kohta. Hra Brandt ei poolda nr. 48/111 esitatud rügemendi organi-satsiooni kava, sest too kava nägi ette rügemendis 60 k.k. (4 rühmas), 27 r.k. (3 igas laskur-kompaniis ja 12 klp. kompaniis), 12 suurtükki ja 1500 meest. Käesoleva „M. Wochenblatti“ artikli autor tahaks näha tulevikus suuretulejõu-list rügementi ja nimelt, et rügement 2500-mehelise koosseisu juures omaks 144 k. k. või 288 p. k. (püstol klp.), 72 r. k., 18 jalaväe suurtükki, 4 miinipildujat.

Artiklis „Sõjaväe meistermeeskonnast 1927“ autor selgitab, milline eriline tähtsus on üldsõjaväelistel spordivõistlustel. Võideldes mees mehe ja meeskond meeskonna vastu, kas-vab võidutahe, kasvab püüd tegutseda koos ja võita koos.

Artiklid: „Balkani probleem“ ja „Itaalia vägede viibimisest Albaanias“ püüavad selgitada, et Balkanil on Euroopa huvid vastolulises kokkupuutumises teravamalt kui aas-tad tagasi.

Suurriikide mõju Balkanil, eriti Albaanias, pü-sivat ülal raha abil, ostu-müügi teel. Kuid ükski „kaupleja“ ei võivat kindel olla, et ei leidu üle-pakkujat.

Kõigis neljas juulinumbris, peale eelpool ni-metatud artiklite, on lühikesi teateid maa- ja mereväest ja oma- ning välismaade sõjakirjan-duse ülevaade.

K.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

9118. 6. BERNAY, A. Der Rahmen, sein Auf-bau, seine Bedeutung für die Nachrichtenverbin-dungen d. Division im Bewegungskrieg. Charlot-tenburg, „Offene Worte“, 1926. 105 lk. skeemi-dega.

9122. 3. POSECK, M. Der Aufklärungsdienst der Kavallerie nach d. Erfahrungen d. Weltkrieges. Berlin, Mittler u. S., 1927. 87 lk.

215.93 Liit. A. Kuritegude jälgimine. Tallinn, 1927. 296 lk.

9351.93 Piip, A. Rahvusvahelise õiguse süs-teem. Tartu, „Loodus“, 1927. 373 lk.

213.93 Mets, E. Administratiiv ja finantstea-duste õpperaamat. Käsiraamat politseile. Tallinn, 1927. 663 lk.

9320.2 Rzadzowski, W. Schwimmen und Was-serspringen. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1927. 85 lk.

9366.6 Pohl, H. Luftkriegsrecht. Stuttgart, W. Kohlhammers Verlag. 48 lk.

9369.8 Ziemellatvijas un Cesu kauju pieminai 1919.—1926. Riga, 1926. 46 lk.

9307.5 Боевой устав пехоты РККА. Часть II. Ленинград, 1927. 304 lk. + 9 skeemi.

Sõjainistri käsukiri Nr. 405.

Tallinnas, 17. septembril 1927. a.

(Kindralstaap).

§ 1.

Minu käsukirja 22/23. juunist s. a. Nr. 252/sal. täitmiseks korraldatud „Juhtimise ja Side manöövrid“ lõppesid 12. septembril s. a. manöövrite üldise harutamisega Petseris.

Jälgides isiklikult manöövrite käiku koha peal kogu nende kestvuse ajal, leian, et manöövrid on hästi kordaläinud. Nad kujunesid tõsiseks suureks katseks juhtimise ja side alal ning ühtlasi tõsiseks õppuseks.

See tagajärg oli võimalik selle tõttu, et kõik manöövritest osavõtjad olid huvi ja tõsidusega asja juures, pühendades manöövrite kestvusel kogu oma jõu ainult manöövritele.

Heameelega rõhutan veel eeskujulikkust sisemist korda ja distsipliini, mis valitsesid väeosades ning ohvitseride ja sõdurite keskel manöövrite ajal. See näitab, et minu nõudmised ja soovid kindla korra ja distsipliini alalhoidmiseks on kaitseväelaste poolt omaks võetud.

Manöövritel ülesnäidatud töö, korra ja distsipliini eest tänan kõiki manöövritest osavõtnud väeosade ja üksuste ülemaid ja ühtlasi ka kõiki ohvitseri, allohvitseri ning sõdureid.

Eriti tänan manöövrite juhatajat kind-

ralstaabi kindral-major Tõrvandit, manöövrite staabi ülemat kindralstaabi kolonel-leitnant Tomberg'i, vanemat vahekohtunikku kindralstaabi kolonel Jonson'i ja „roheline poole“ juhatajat kolonel-leitnant Traksman'i manöövrite hea ettevalmistuse ja läbiviimise eest.

Eriti tänan ka „siniste poole“ juhatajat kolonel Kruusi ja tema staabi ülemat kindralstaabi major Plaksi ning „roheline poole“ tegutsenud Ratsa rügemendi ülemat major Bassen-Spiller'i, kellele õigadel lasus raske korraldav töö manöövrite ajal.

§ 2.

Manöövritel tuli ilmsiks nii positiivseid kui ka negatiivseid nähtusi juhtimise ja side alal. Väeosade ja üksuste ülemate kohuseks on manöövritel saadud kogemusi täies ulatuses ärakasutada, et kõrvaldada puudusi, mille peale manöövritel viibides mitmel puhul tähelpanu juhtisin.

Kindralstaabi ülesandeks jääb manöövrite tulemused põhjalikult läbi uurida nende tulemuste kõigekülgeks ja peatseks realiseerimiseks.

N. REEK,

Kindralstaabi kindral-major,
Sõjainister.

Kaitseväe elu.

Sõjakooli 4. lend.

29. aug., s. ü. õppeasutuste aastapäeval, laskis sõjakool välja oma neljanda lennu: Vab. Valitsuse otsusega ühendati ohvitserideks ja määrati väeosadesse 95 kadetti.

Aastapäeva traditsiooniline tseremonii peeti seekord Tondil. Juba varahommikul algas seal kibe askeldus. Paraadiplats on ilustatud, samuti on avar sõjakooli söögisaal maitserikkalt kaunistatud Eesti lipukestega, lillede ja halja kanarbikuga.

Kella 12 kogusid paraadiplatsile sõjakool, aspirantide kursus, sõjakooli patarai ja allohvitseride kool. Kell 13.05 saabusid Riigivanem J. Teemant, Sõjainister kindral N. Reek, kindralid P. Lill ja J. Tõrvand ning teisi kõrgemaid sõjaväelasi.

Peale Riigivanema kõnet, milles toonitati päeva tähtsust ja pidulikkust, kaitseväe vajadust valvelolekuks kodumaa eest ja lõpetajatele kadetidele õne ja edu sooviti, järgnes ühiselt isamaa hümn. Siis astusid õp. Ülema käsul hra Riigivanema ette lõpetajad kadetid. Riigivanem, Sõja-

minister, Õppeasutuste Ülem ja Sõjakooli Ülem suruvad nende kätt ning antakse kätte käsukiri lõpetamise kohta.

Paraadile järgnes pidulik lõuna.

3. diviisi õppekompanii 10. lend.

Õppekompanii kümnes lend algas tööd 11. aprillil s. a. 10. juunist peale asus õppekompanii laagris, Audru riigimõisas, kus on väga head töötamisvõimalused: avarad õppe- ja laskeväljad, spordi- ja mänguplatsid, ilus Doberani mets ja merirand, veetlev park ühes Orika saarega, kuulub Kirbu jõgi jne. Kompanii asus suures, mugavalt sisseseatud heinaküünis. Omal algatusel on juure ehitatud relvade puhastamisruum, puusepatöökoda, korrapidaja ohvitseri-, sõdurite poe- ja rätsepa-kingsepa töötoa ruumid, laskemoona-, lõhkeainete- ja toiduainete keldrid jne. Et ümbrus väga ilus ja mitmekesine, siis kadus ka vaba aeg nägematult. Läbisaamine kohaliku mõisavalitsusega ja rahvaga oli kõige sõbralikum. Kursuse lõpu eel olid tähtsamateks sündmusteks õppekom-

Kontroll-laskmine 3 diviisi õppekompaniis.

Istuvad: laskeinspektor kolonel Sternbeck, kompaniitülem kapten Virro ja major Kulbush.
Seisavad: ohvitserid ja üleajateenijad.

3. diviisi õppekompaniü laagri elust.

Suplemine Doberani merirannal.

panii elus: 1) kontroll-laskmine ohvitseridele ja üleajateenijatele laskeinspektori korraldusel; väe-osadest tuli õppekompanii esimesele kohale ja parimaks kaitseväge laskuriks osutus n. a. o. Karl Gustavson; 2) üleriiklised spordi- ja sõjalised võistlused, kus õppekompanii k.-klp. jagu omandas meeskondadevahelises sõjaväe viievõistluses esimese koha ja ühes sellega ka kindralstaabi ränd-auhinna; 3) õppe-rännak Vana-Vändrasse, C. R. Jakobson'i ausamba avamine Kurgjal ning rännakult tagasitulek; 4) sõjaväe laske-өлvõistlused.

10. kursuse lõpukatsed algasid komisjoni ees 27. aug. ja kestsid 3 päeva. 31. aug. oli laagriga jumalagajätmine, linnakolimine ja kursuse lõpetajate paraad kompaniiesisel platsil. Eluröõmsad, pruunikspõlenud nägudega tulevased kaitseväge nooremad juhid olid ülesrivistatud lõpetamise järjekorras: väga heade-, heade- ja rahuldavate tagajärgedega lõpetajad ning komisjoni poolt nõrkadeks tunnistatud. Ilmusid kohale di-

viisiülem kindral-major Tõnisson ja diviisi staabi-ülem kindralstaabi kolonel Parv. Diviisiülem pööras lõpetajate poole lühikese kõnega, milles tähelepanu juhtis vastutusrikka töö peale, mis ootab lõpetajaid nende uuel tööpõllul, tänas tehtud töö ja nähtud vaeva eest ja soovis õnne kaitseväge nooremate juhtide peresse astumise puhul. Eriti väga heade tagajärgedega kursuse lõpetajad ülendas diviisiülem nooremateks-allohvitserideks, väga heade- ja heade tagajärgedega — kapraliteks; rahuldavalt lõpetajad ülendust ei saanud. Komisjoni poolt tunnistati nõrkadeks 9-sa õpilast, neist kaks keskkooli lõpetajat. Lõpetajaid oli üldse 133.

Õhtuse rongiga sõitsid lõpetajad Sakala jalaväe rügemendist Viljandisse ja Valka, saadetuina kaadrist ja kaasõpilastest, kuna lõpetajad 6. jalaväe rügemendist diviisi orkestri ja kaadri saatel hiljem sammusid oma uutesse asukohtadesse.

E—dt.

Sport kaitseväes.

Sõuevõistlused mereväs.

1. ja 2. sept. s. a. peeti sõjasadamas mereväge sõuevõistlusi „admiral Pitka“ nimelise auhinna peale.

Võistlustee pikkus oli 3 kabeltovi, s. o. 300 sülda, mis kaks korda läbi sõuti.

Võistlusest võtsid osa m.-r. „Lennuki“ 2 meeskonda, m.-r. „Vambola“, t.-p. „Sulev“ ja mereväge ekipashi meeskonnad. Võistlus peeti ühe miinuse süsteemis.

Liisu läbi kohtasid esimesel päeval „Lennuki“ 1. meeskond ja „Sulev“. Kuna juba esimesel sõudmisel „Lennuk“ tunduvalt paremat aega näitab, loobub ekipash võistlusest; võidab „Lennuki“ 1. meeskond, ajaga 3 m. 0,3 sek.

2. sept. võistlevad poolfinaalis m.-r. „Vambola“ ja t.-p. „Sulevi“ meeskonnad — võidab m.-r. „Vambola“ meeskond, ajaga 3 m. 0,1 s. Teise paarina võistlevad m.-r. „Lennuki“ 1. ja 2. sõuimeeskonnad; võidab 1. meeskond, ajaga 3 m. 3,1 sek.

Samal päeval kell 15 peeti lõpuvõistlus finaali pääsenud m.-r. „Vambola“ ja „Lennuki“ 1. meesk. vahel.

Juba aegsasti tulid kohale mereväge kõrgemad juhid ja palju mereväelasi. Ei puudunud ka orkester. Raketi-signaali järele lahkuvad võistlejad esimene kord stardist. Kohale jõuab m.-r. „Vambola“ 5 sek varem võistlejast. Algab väljasõit stardist teine kord — seekord juba otsustavalt. Kohale jõuavad mõlemad peaaegu ühel ajal. võitis „admiral Pitka“ nimelise sõueauhinna m.-r. „Vambola“, keskmise ajaga 3 m. 3,6 s. Merejõudude juhataja annab isiklikult auhinna rivistunud võitjale meeskonnale üle. R. G.

Mereväge ujumisvõistlused.

24. ja 25. VIII. peeti Pirital s. s. „Kalevi“ ujumisebasseinis mereväge ujumisvõistlusi. Osavõtjate arv ulatas üle viiekümne.

Võistlused algasid 100 mtr. vabaujumisega. Tagajärjed olid:

1. Van. allohv. Arnemann t./p. „Sulev“, aeg — 1 m. 29,8 s. (uus mereväge rekord).

2. Van. allohv. Saarva, m./r. „Vambola“, aeg — 1 m. 38,9 s.

3. II. j. madrus Poola, t./p. „Sulev“, aeg — 1 m. 42,6 s.

4. Noor. allohv. Tints, mer. ekipash, aeg — 1 m. 48,5 s.

5. Komendoor Muld, m./r. „Vambola“, aeg — 1 m. 53 s.

6. Noor. allohv. Koppa, m./r. „Vambola“, aeg — 1 m. 55,5 s.

7. II. j. madr. Albo, m./r. „Lennuk“, aeg — 2 m. 00 s.

8. II. j. madrus Griin, m./r. „Lennuk“, aeg — 2 m. 02 s.

Sellele järgnes n. n. „nukupäästmine“, mis seisab selles, et võistleja peab 50 mtr. kauguselt ühe vaevalt vee peal ujuma inimesesuuruse nuku, äratooma, kusiures arvele võetakse ka riidetest lahtivõtmise aeg. Tagajärjed olid:

1. Van. allohv. Arnemann, t./p. „Sulev“, aeg — 2 m. 15,8 s.

2. Komendoor Muld, m./r. „Vambola“, aeg — 2 m. 38,9 s.

3. II. j. madrus Valb, m./r. „Lennuk“, aeg — 2 m. 39 s.

4. Noor. allohv. Koppa, m./r. „Vambola“, aeg — 2 m. 45, 5 s.

5. Van. allohv. Saarva, m./r. „Vambola“, aeg — 2 m. 47,2 s.

6. Minöör Säkk, m./r. „Vambola“, aeg — 2 m. 54,6 s.

7. Masinist Kangur, m./r. „Lennuk“, aeg — 3 m. 25,5 s.

8. Signalist Ree, m./r. „Vambola“, aeg — 3 m. 31 s.

Teateujumisest 4×50 mtr. võtis osa 5 meeskonda: 3 m./r. „Vambola“ ja 2 m./r. „Lennuki“ poolt. Tagajärjed olid:

1. M./r. „Vambola“ A meeskond, aeg — 3 m. 26 s.

2. M./r. „Vambola“ B meeskond, aeg — 3 m. 31 s.

3. M./r. „Vambola“ C meeskond, aeg — 3 m. 42,5 s.

25. VIII. võisteldi 1000 meetri ujumises. Kuigi vesi kõigest 14° R oli, võttis siiski osa 12 meest. Tulemused:

1. II. j. madrus Valb, m./r. „Lennuk“, aeg — 23 m. 14,8 s.
2. II. j. madrus Poola, t./p. „Sulev“, aeg — 23 m. 29,5 s.
3. N. allohv. Koppa, m./r. „Vambola“, aeg — 23 m. 50,3 s.
4. N. allohv. Tuulik, m./r. „Vambola“, aeg — 26 m. 03,5 s.
5. Van. allohv. Augul, m./r. „Vambola“.
6. Minöör Säck, m./r. „Vambola“.
7. II. j. madrus Perndsen, m./r. „Vambola“.
8. N. allohv. Raud, m./r. „Lennuk“.

Kuna üldine osavõtjate arv kaunis suur oli, siis otsustati lugeda igal alal 8 kohta. Punktide vahekord üksuste vahel kujunes:

1. M./r. „Vambola“ — 71 punkti.
2. T./p. „Sulev“ — 29 punkti.
3. M./l. „Lennuk“ — 27 punkti.
4. Mer. ekipash — 5 punkti.

Võistlustel viibis ka Merejõudude Juhataja mereväe-kapten Salza, kes võitjatele auhinnad isiklikult kätte andis. Suuremaid auhinde omandasid: 1) m./r. „Vambola“ — mereväe ohvitseride kogu rändauhind võitjale väeosale — hõbe ülekullatud karikas, 2) noor. allohv. Koppa — Mer. allohv. seride kogu rändauhind, kaminakell — parimale üleajateenijale — kaugemaa uujajale. A.

Vastus küsimusele.

Missugusel alusel ja määral tasutakse surnud kaitseväelaste perekondadele matmise kulud ja makstakse neile edasi surnu rahalisi tasusid?

Vabariigi valitsuse poolt 6. II. 1920. a. vastu võetud („R. T.“ nr. 26/27 — 20. a.) „ajutised kodukorra määrused valitsusasutustes töötavate ametnikkude ja tööliste haiguse korral kindlustamise kohta.“ § 22. põhjal makseti riigiteenija perekonna liigetele abiraha: kui riigiteenija teenistuses olnud rohkem kui kuus kuud — surnud teenija kahe kuu palga suuruses ning § 23. põhjal anti isikutele, kes surnu tõeliselt maha matnud — matmise kulude katmiseks, peale § 22. nimetatud summa, matmise abiraha surnud teenija ühe kuupalga suuruses. Seega kokku kolme kuu palk.

Riigikogu poolt 12. aprillil 1924. a. „Riigiteenistusest vabastamise korral palga edasimaksmise seaduse“ („R. T.“ nr. 51/52 — 24. a.) yastuvõtmisega pikendati surnu palga edasimaksmist nende perekondadele — kolme kuu peale. See seadus oli maksev kuni Riigikogu poolt 17. XII. 26. aast. uue „Riigiteenistusest vabastamise puhul palga edasimaksmise seaduse“ („R. T.“ nr. 100 — 1926. a.) vastuvõtmiseni, missuguse seadusega 12. aprillil 1924. a. vastuvõetud seadus oma maksuse kaotas.

Need seadused ja määrused olid üldiselt maksvad kõikide riigiteenijate kohta, seega ka kaitsevaelaste kohta.

Uut seadust ega määrust edasimaksetava tasu kohta ennem ei ilmunud, kuni 1-st aprillist 1927. a. maksma hakkas „Riigiteenistuse seadus“ („R. T.“ nr. 149 — 1924. a., nr. 59/60 — 1925. a. ja nr. 27 — 1927. a. § 9). Riigiteenistuse seaduse § 21 põhjal maksetakse riigiteenija surma puhul tema perekonnale kolme kuu jooksul surnu endise teenistuse järele rahalist tasu edasi.

Et viimane seadus ainult „Riigiteenistuse seaduse“ alla käivate riigiteenijate kohta maksev on („Riigiteenistuse sead.“ § 2.) ning et kaitseväe teenistuse seaduses kirjeldatud tasu äramääramata, siis tekib küsimus, missugusel alusel maksta kaitsevaelase surma puhul nende perekonnale surnu rahalisi tasusid edasi?

Selle küsimuse lahendab „Kaitsevaelaste palganormide“ (Sõmini käsukiri nr. 109 — 1927. a.) lisareeglite § 8, mille põhjal riigiteenijate kohta maksmapandavad seadused ja määrused, mis lisatasude, toetuste ja abirahade maksmist käsita-

vad, laienevad ka kaitsevägele peale sedavõrt, kui võrt need küsimused teisiti korraldatud ei ole erireeglitega.

Et kirjeldatud tasude suhtes kaitsevaelaste kohta erireeglid puuduvad, siis tuleb järelikult riigiteenistuse seaduse § 21. põhjal maksetavat tasu (mõeldav kui toetus, abiraha) kaitsevaelaste (ka üleajateenijate) kohta maksvaks lugeda. Sõmini on ka maksev „R. T.“ nr. 26/27 — 1920. a. avaldatud määruste § 23., mille põhjal matmise abiraha surnu ühe kuu palga suuruses endiselt maksta tuleb. N. K.

Sõjaväelisi teateid.

Ühest mälestussambast.

Kümme aastat tagasi püstitasid sakslased venelaste allaandmise mälestuseks Sørve Pallo riigimetsa lubjakivist ja tsemendist mälestussamba. Sammas püstitati sinna kohta, kus Sørvel asuvate Vene vägede juhataja ennast ühes oma väeosadega 18. okt. 1917. a. 2. Lothringi jalaväe rügemendi nr. 131. ülemale alla andis. Kohalikud elanikud hakkasid aga kohe mälestussammast purustama; nii pekseti kivi kivi järele samba küljest lahti ja juba sakslaste siinoleku ajal löödi samba tipus asuv tsemendist Saksa riigikotkas puruks. On järele jäänud vaid tsementtahvel, mis kannab järgmist saksakeelset pealkirja:

„An dieser Stelle übergab am 18. X. 1917. der Kommandeur der russischen Streitkräfte auf Schwörbe sich und seine Truppen dem Kommandeur der 2. Lothr. Infanterie - Rgt. Nr. 131. Hierdurch geriet die Halbinsel Schwörbe in Deutschen Besitz.“

Tähed on tahvlisse lõigatud ja roheliseks värvitud.

Et sel mälestussambal ajalooline tähtsus ei puudu, siis tuleks vähemalt tahvel hävinemise eest kaitsta. — s.

Inglise sõduri 10 käsku.

Inglise kuningliku tankide korpuse kuukiri „The Royal Tank Corps Journal“ toob oma k. a. augustikuu numbris (nr. 100) Inglise sõduri 10 käsku. Et need käsud omapärased ja huvipakkuvad, siis rooma nad allpool tõlkes:

1. Kui sa vahipostil seisad, siis pead sa hüüdega peatama kõiki isikuid, kes sulle lähenevad.
2. Sina ei pea mitte saatma kellelegi mõnda gravüüri või pilti õhulaevast, mis taeva all len-

dab, ega postikaarti mõnest tankist, ega mõnda joonistust allveelaevast.

3. Sina ei pea mitte tarvitama „pühendamata kõneviit“, väljaarvatud erakorralistel juhusel, sest sarnasel juhul võib sulle seltsimees vastu nägemist lüüa või petrooleumi sinu teesse kallata...

4. Pea mees, et sõduri nädal koosneb seitsmest päevast. Kuus päeva pead sa tööd tegema ja seitsmendal päeval võid teha kõiki oma isiklikke töid.

5. Austa oma kuningat. Hoia oma püss õlitatult ja taba märki, sest ainult siis võivad sinu elupäevad pikad olla ka seal maal, kus vaenlane sind varitseb.

6. Sina ei pea mitte varastama oma seltsimehe varandust.

7. Sina ei pea mitte surnuks lööma — aega.

8. Sina ei pea mitte oma söögikatlakest habemeajamise vahukausina valesti tarvitama.

9. Sina ei pea mitte valet tunnistama oma seltsimeeste vastu.

10. Sina ei pea mitte ihaldama oma seersandi, kaprali või staabi-majori kohta, vaid täida oma kohust, ja sa võid oma vastupidavuse jõu tõttu tõusta feldmarssali kõrge auastmeni.“

Ingliskeelest E. M.

Prantsusmaa suurendab sõjalaevastikku.

Prantsuse parlamendi poolt hiljuti lubatud krediididega ehitatakse lähema kahe aasta jooksul üks 10.000-tonniline ristleja, 3 hävitajat, 4 miiniristlejat, 5 suurt- ja 4 väikest allveelaeva ja 9 abilaeva. Valitsuse poolt nõutud, kuid parlamendi poolt veel mitte lubatud on krediidite täiendava laevaehitusprogrammi teostamiseks, mis ette näeb veel 13 laeva ehitamise, nende hulgas üks suur ristleja ja 6 suurt hävitajat. Kuna krediidid lubamine parlamendi poolt on kindel, on mereminstreerium teinud korralduse eeltööde algamiseks laevade ehitamiseks.

Viimase 4—5 aasta jooksul on Prantsuse sõjalaevastik suurenenud 74 lahingüksuse võrra, nimelt on ehitatud: 6 ristlejat 8.000 ja 10.000 tonnili, 9 hävitajat (destroyerit) 2500 tonnili, 22 miinipaati, 18 esimeseklassi- ja 12 teiseklassi allveelaeva, 2 miinilaeva ja üks ujuv baas hüdroplanelde.

Kogu sõjalaevastiku ehitamise kava teostamisel suureneb Prantsuse sõjalaevastik ümarguselt 300.000 tonni võrra.

Oma sõjalaevade ehitamise kõrval täidavad Prantsuse laevaehitustehased veel ka teiste riikide tellimisi. Balti riikidest on peale Lätimaa, kelle poolt Prantsusmaalt telliti teatavasti 2 allveelaeva ja 2 traalerit, Prantsusmaalt sõjalaeva tellinud ka Poola. Käesoleval aastal lastakse vette Poolamaa jaoks ehitatud 2 miiniristlejat, mõlemad 1548 tonniliised ja üks 950-tonniline allveelaev. J.

Rahvasteliit saab õhulaevastiku.

Rahvusvahelisel õhusõidu konverentsil Londonis võeti vastu otsus, et Rahvasteliidu käsutuses peab olema suurem arv lennumasinaid, et äkiliste konfliktide puhul, mis võivad tekkida riikide vahel ja välja kutsuvad sõjahädaohu, Rahvasteliidu tegelased võiksid kohe kohale sõita.

Nüüd on asutud seda otsust ellu viima. Genfi lähedal asuvast Cointraine aerodroomist kuulutatakse osa eksterriitoriaalseks ja antakse Rahvasteliidu käsutusse. Rahvasteliidu lennumasinad kannavad erilisi tunnismärke ja kõik liitu kuuluvad riigid on kohustatud neile andma toetust.

Rahvasteliidu kulud suurenevad iga aastaga. 1928. a. eelarve on 24,8 milj. kuldfranki, kuna see 1927. a. oli 24,5 ja 1926. a. — 22,9 milj. kuldfranki.

J.

Liitlaste sõjaline kontroll Ungaris kaotatakse.

Rahvasteliidu peasekretäri poolt teatati Ungari valitsusele, et liitlaste sõjaline kontroll Ungaris kaotatakse. Sellekohane otsus on tehtud liiduriikide saadikute konverentsil. Budapestis asuva sõjakontrollkomisjoni ettekande järele, milles teatatakse, et Ungari on täitnud kõik Trianoni rahu- lepinguga enda peale võetud desarmeerimise nõuded.

J.

Määramisi Leedu sõjaväes.

Kolonel Plechavitshius nimetati presidendi dekreediga uueks kindralstaabi ülemaks kolonel Daukantase asemele, kes sai sõjaministriks. Kolonel Plechavitshius mängis juhtivat osa kevadel Leedu toime pandud riigipöördes.

Senine Leedu sõjaminister kolonel Merkis nimetati presidendi dekreediga Meemeli ringkonna kuberneriks. 3. sõjaringkonna ülem kindral Ladõga, kes varem oli kindralstaabi ülemaks, vabastati sõjaväe teenistusest.

Soome.

Soome torpeedopaat „S 2“ hukkumise põhjus.

Teatavasti hukkus paari aasta eest Põhjalahel tormis Soome torpeedopaat „S 2“ ühes kõige meeskonnaga. Laev leiti läinud aastal ja tõsteti üles. Põhjas oli see täiesti kummuli. Ülestõstes murdus laeva kere. Nüüd lamab vrakk lammutamisel Reposaarel, Pori linna välisadamas.

Seni oli teadmata, kuidas „S 2“ hukkus, kas katlate plahvatuse, või mõne muu põhjuse pärast. Lammutamisel tuli aga ilmsiks, et laeva teine propelleri võll oli tormis murdunud ja pärast murdumist hakkas laev ühe propelleri jõul käima ringi ning sattus muidugi külge lainete vastu. Hiiglalaine aga keeraski laeva kummuli ja uputas selle.

Soome laevastiku propaganda-manööver.

Augustikuu lõpul korraldati Hamina saarestikus Soome kaitseliidu ja rannalaevastiku vaheline propaganda-manööver. Laevastik esitas vaenlast, kes tahab dessanti Hamina läheduses maale saata. Saarestikku ja maad kaitses kaitseliidu mootorlaevastik ja kaitseliidu maaväe osad. Manööver oli huvitav katse, mis näitas, et kiiresti liikuvad kaitseliidu vabatahtlikud mootorpaadid, milledest suurimad varustatud kuuliplidujate, väikeste kahurite ja torpeedodega, on tõsine vastane saarestikku tungivale vaenlase laevastikule.

Soome sõjaajakirjandus.

Ülevaade juulist — augustini 1927.

N.n. „kergem osa“ Soome sõjaajakirjandusest, s.o. armee ja kaitseliidu üldised, kohalised ja eriväe- osade häälkandjad, on suvekuudel käsitlenud peaaesialikult elu laagrites, manöövreid nii merel, järvedel, kui ka maal, spordivõistlusi ja teisi „jooksvaid“ asju. Soodsad ilmad möödunud suvel olidki kaitsväe suvise elu jaoks ja heade tagajärgede saavutamiseks just kui loodud. Kaitseliidu üldhäälkandja „Hakkapeliit“ jätkub admiral G. von Schoultzi artikkel-seeria sõjalaevastikkude arenemisest. Puhtsõjandust esitav, nagu näiteks „Suomen Sotilasaikakausikirja“ ja „Sana

ja Miekka" käsitlevad — suvisest ajast hoolimata — sõjateaduslikke ja sõjapolitilisi küsimusi. Esiteks nimetatud neist toob oma viimases numbris kaks pikemat artiklit: „Kriitilised momendid saksa strateegilise parema tiiva liikumisest läbi Belgia ja Prantsusmaa Marnele“ ja „Saksa 1. armee ülesanne strateegilise parema tiiva pealetungil läbi Belgia ja Prantsusmaa Marnele“. Samas numbris käsitletakse ka maastikuõpetust sõja- ja allohviterikoolides, ning küsimust: „Kas ei tuleks varustada sõjavägi uute püssidega?“ Viimane küsimus on Soomes juba pikemat aega arutusel olnud. Praegused tarvitusel olevad end. Vene 3-liini püssid pole nimelt metsades liikudes sugugi praktilised (nad on liig pikad) ja pealegi pole nad laskmiseks küllalt tabavad. On kõnelnud ka, et harilikkude püsside asemel tuleks võtta tarvitusele pool-automaatpüssid, mis kõige kohasemad Soome maastikus, kus laskekaugused väiksed. Seni kui nii kaugele jõutakse, tuleks vene püssid lühendada karabiinideks. — „Sana ja Miekka“ käsitleb peaaesialikult sõjapolitilisi ja ajaloolisi küsimusi. Eriti palju ohverdab ta ruumi Vene sõjaväeliste korralduste selgitamisele.

Soome uus kaitseväge eelarve.

Soomes on esimest korda eduskunnale esitatud sotsialistilise valitsuse eelarve. See on mitmeti senistest lahkumisev. Eriti kaitseministeeriumi suhtes. Eelarvet lähemalt silmitsedes, pamine tähele!

Kulude eelarve on suurenenud umbes 270 miljoni marka (1 Smk. = 10 Emk.), kuna tollitulu on arvatud umbes 300 milj. marka senisest vähemaks. Et eelarvet tasakaalu viia, ilma

riigi tagavarakapitali puudutamata ja võlga tege-mata, on valitsusel olnud vaja teha sügavale ula-tavaid kärpimisi. Eriti on need kärpimised aset leidnud kaitseministeeriumi eelarves. Seni olid kaitseministeeriumi kulud 574 miljoni marka. Nüüd on ette nähtud kaitsekuludeks ainult 410,3 milj. mk. Vähendus 163,7 milj. marka. Vähendu-sed kaitsekulude arvel on sündinud eeskätt kaitseleidu arvel, mille senine toetus, 42 milj. marka, on täiesti eelarvest ära jäetud. Sõjaväe tootluskulud on arvatud senistest 9 milj. marka vähemaks, kütte, valgustus- jne. kulud vähendatud 1,5 milj. marka ja samasuguseid, kuigi väikse-maid kärpimisi on tehtud mitmel muul alal, näi-teks on varustuse eelarves endisega võrreldes 3 milj. marka vähem. Eelarvet on suurendatud üleajateenijate ja allohviteride ning teiste ala-mate teenijate palkade arvel 4,2 milj. marka, len-nuväe kulud 2,15 milj. marka jne. teisi vähemaid suurendusi.

Kaitseväge kulude kärpimine, eriti kaitseleidu toetuse ärajätmine, on äratanud ajakirjanduses ja kaitseväge ning kaitseleidu ringkondades elavat mõttevahetust. Sotsialistid tegid läinud talvel ettepaneku, kaotada kaitseleit praegusel kujul ja moodustada selle asemele kaitseleitlastest sõjaväe vabatahtlik reserv. Seaduse eelnõu lükatil aga edasi ja võeti käesoleval sügisel uuesti arutusele. Nüüd imestatakse, et mispärast ei ole valitsus omapoolt esitatud uuenduse jaoks summe eelarvesse võtnud. Eduskunnas tuleb ka uuesti arutusele samuti sotsialistide poolt esitatud ja edasi lükatud väeteenistusaja lühendamise seaduse eelnõu. Need kaks eelnõud mõjuvad suu-resti eelarvesse, mis arvatavasti esitatud kujul eduskunnas läbi ei lähe.

Eesti kirjanduse bibliograafiline ülevaade.

Bernhard Linde.

(Järg.)

3) Hugo Raudsepp. Sinimandria. Komöödia 15 pildis. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus, 1927. a. 141 lhk., hind 225 mk.

Lõdvalt üksteisega seotud pildid, mis püüa-vad tõendada seda tõsiasja, et romantilise toi-mega kirjaniku loodud luuleilm pole kaugeltki selline nagu autor enesele on ette kujutanud ja kui autor ise sattub sellesse oma loodud maa-ilma, siis käib ta käsi seal enamkui halvasti. Üldiselt aga jätab see näidend kaunis keskpä-rase, kohati koguni toorevõitu mulje, vähemalt lugedes, kuid vaevalt võiks ka loota sellele suurt menu laval. Fantastika ja reaalsuse üksteisega läbipõimimine pole kaugeltki õn-estunud.

4) Joel Lehtonen. Putkinotko. Kut-jutus laisast viinahangeldajast ja kohtlasest härrast. Tõlkinud Konst. Vanik. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus, 1926. a. 401 lhk., hind 375 m.

Huvitavaim Soome kirjanduse viimaste aas-tate toode, mis Soomes nii suurt tähelepanu äratas. Autor kirjeldab selles suures tiheda kirjaga köites (Soomes ilmus teos kahes köi-tes, kokku üle 700 lhk.) torpari elu ühte ai-nust päeva, algades varase hommikuga ja lõ-petades sama päeva kesköögga. Teeb seda aga nii köitvalt, et kirjeldused ja kujutused ei ole kaugeltki venitatud ega igavad, vaid kisivad põnevusega kaasa ka lihtsama lugeja, paku-

des tõsist kunstilist mõnu nautijale. Väarikas teos, mis peaks olema igas raamatukogus, isik-likus kui ka avalikus.

5) Richard Roht. Maa. Romaan. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus, 1927. a. 320 lhk., hind 300 marka.

Kahtlemata mõjub see romaan, mis on mõeldud sama autori romaani „Kurgsoo“ jä-tkuna, pea väärilisena algusele, mis on õigu-sega nimetatud parimaiks teoseks Rohti rohke-arvulises ja lopsakas toodangus. Selles ei ole nõnda palju reaalsuse ja kunsti tõdedele vas-tusilmi löövet võltsi, nagu paljudes teistes Rohti romaanides ja novellides. Ajaviite nõu-dega üksi esinevale lugejale on Rohti teosed alati head. Nõudlikumat rahuldub vähemalt osaltki juba kõnealune romaan.

6) Karl Ehrmann. Linnutee. Luu-letused. Autori kirjastus. K.-ü. „Looduse“ pea-ladu, Tartus, 1926. a. 79 lhk., hind?

Nooruri esikteos. Autor on siin-seal ajakir-janduses varem esinenud lühikeste arvustus-likkude kirjutustega ning sellega vist ongi seletatav, miks selle teose ilmumisel arvustus oli õige terav raamatu ja ka autori vastu. Pundustest hoolimata jätvavad need luuletused siiski kaugeltparema mulje kui paljude teiste nooruride omad, kuigi selle ainsa teose järele lõpuliku ja võnkumatu otsuse tegemine enam

kui raske oleks. Oma õnnestunud kaaneilustusega siiski meeldiv raamat.

7) Koguteos „Aktatsioon II“. „Aktisiooni“ kirjastus, Tartus, 1927. a. 84 lhk., hind 200 marka.

Sisaldab A. Antsoni, O. Arpi, K. Kaaveri, Meeritsa ja Mälki töid. Väga erinevad laadi ja iseloomuga kaastöölised, kuigi üldsuun tahab olla sotsialistlik, vähemalt luulelises osas, kuna jutustavat proosat esitav Mälk on täitsa tuglaselik ja tema looming on täitsa apoliitiline, isegi ilma selgema ühiskondliku põhjata. Siiski meie noorurite tänapäeva koguväljaannete kahekolme liikmelises peres näiliselt püsivam ja ühtlasi ka ilmekam algatus, mis väärib tähelepanu kõigi kirjandusesõprade keskel.

8) Emile Faguet. Kuidas lugeda? „Sõnavara“ kirjastus, Tartus, 1927. a. 142 lhk., hind 150 marka.

Väga vajaduslik raamat kõigile, kel on soov süveneda loetavasse. See, pea kõigisse kultuurkeeltesse tõlgitud teos annabki väärtuslikke näpunäiteid, kuidas just lugema peab, et hiljem võimalik oleks loetud kasutada oma vaimlise inimese täiendamiseks. Kahjuks on tõlgitud see raamat ilma, et oleks tehtud vajaduslikud täiendused eesti lugejale, tuues osagi näiteid meie oma kirjandusest, mis oleks lihtsamale lugejale annud veelgi selgema pildi. Aga sellestki hoolimata ei tohiks see raamat puududa üheski avalikus raamatukogus.

9) Hella Vuolijoki. Udutagused. Jutustus. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus, 1927. a. 185 lhk., hind?

Teine trükk jutustusest, mis omal ajal ilmunud avaldas segast ilmet, mis koosnes mingist perekondlikkudest mälestustest ja ilukirjandusest. Siis pakub teos inimliku dokumendina läinud sajangu elust Viljandi jõukamast päristalust ja selle muredest huvitavat just

meie kultuurajaloole teatud murdeajajärgu meeoludest autori kohati huvitavast vaatevinklist.

Hallo! Härra kapten,
kuhu nüüd?

„Tervist, härra major, ruttan rätsepale, vaja hooajaks uus suurvorm tellida.

— „Suurepäraline, siis olen parajal ajal jaole juhtunud, sest juba kaua imellen Teie hästiistuvaid mundreid, ja pidin küsima, kus asub too meister, kes sarnaseid kunstiteoseid, kui Teie seljas olev välisvorm, valmistab?“

— „Kas Teie siis veel ei tea, et kõige soodsamalt valmistab vormi- ja erariideid Suurel Brokusmäel Nr 6 asuv era- ja vormiriide rätsep Joh. Vahter. Töö on ilus, tellimised täidetakse kiirelt ja hinnad kui loodud meie palkadele.“

Pidage aga aadress hästi meele
Suur Brokusmäel nr. 6,
vormi- ja erariide rätsepp

Joh. Vahter.

Momente vastaspoole („roheliste“) kujutamisel juhtimise ja side manöövritel. . . .

Joonist. leitn. R. H.

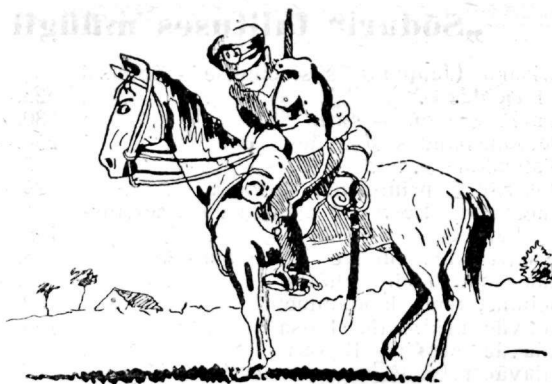

„Kus asub 3. kompanii?!“
Praegu just läks üle mäeharja!

Teadaanne! ... Minu rühm nikastas kell 07.29 jala. Edasilükkuda ei saa. Teadaannet ärasaata ei saa. Jään Teie korraldusi ootama. (Allkiri.)

Üksinda... Kuule Juku, kui mina nüüd peaks jalastuma, siis jääd mind ilusti ootama, pea meele, et praegusel ajal teil enam hoidjaid ei ole. — Kui vilistan, siis tule galopis võimalikult varjatult järele.

Pane mulle nüüd veel mätas pähe ja poe ise minu pudelisse, siis oleme vähemalt seegi kord rahuloldavalt moondunud!

„Kuhu Teie roomate?“ — 2-se pataljoni juure, härra major!

„Miks siis supp ühes on?“ — H-ra major, 2-se pataljoni kahe päeva toit!

„Tead Jüri, kui nüüd pataljoni ülem rivist välja langeb, jääd sina tema asetäitjaks ja mina — pataljoniiks!“

Kuidas telefon töötab?!

Hästi, härra kapten, ainult juhed on veidi sassis: ühendus vaenlasega. Kui helistan, — saadab põrgu ja nüüd lubas koguni pealetungida!

„Sõduri“ talituses müügil olevate raamatute nimekiri.

Arisaka (Jaapani) süsteemilise vintpüssi kirjeldus	25.—	Laske-eeskiri jalaväe relvadele, II vihk	50.—
Aja kaotus on — surm	30.—	Lahing tankide toetusel	150.—
Betoonasjandus sõjaväes	250.—	Lennuasjandus	150.—
Distsipliin	75.—	Lisa sõjaministri käsukirja nr. 85 juure	10.—
Doktriinid, printsiibid, meetodid	25.—	Lewis'i (K. K.) lasketakistused	10.—
Diagramm: Eestlaste ajalugu ühes seletus-tabelitega	195.—	Moraal ja sõda	40.—
Eeskiri ratsahobuste ratsastamiseks	65.—	Määrused spordivõistlusteks kaitseväes	45.—
Gaasisõda meie oludes	40.—	Merevägi vabadussõjas	120.—
Hobune, tema hindamine	30.—	Määrused sõjamängude korraldamiseks	45.—
Jalaväe määrustik, I osa	100.—	Madseni tabelid nr. 1	15.—
Jalaväe eeskiri, II osa	100.—	Madseni tabelid nr. 2	25.—
Jalaväe relvade materjaalosa K. K. Madsen	60.—	Nurgamõõtja bussoli ja stereotoru tarvi-tamine	65.—
Jalaväe relvade materjaalosa 9 mm. püsitol „Browning“	40.—	N. Reck: Juhi otsus ja selle kujunemine	60.—
Jalaväe jagu	30.—	Postkaardid „Paala lahing“	3.—
inglise 18-n. kiirlaskja suurtüki materjaal osa	70.—	Postkaardid „Võitjate tagasitulek“	3.—
Juhatused käsigranaatide pildumiseks	10.—	Propaganda	60.—
Käsigranaadid	60.—	Positsioonid, välikindlustustööd	60.—
Kaitseväe distsiplinaar karistuste seadus	35.—	Parandused ja täiendused k. k. „Lewis'i“ juure	1.—
Koostöö lennuki ja jalaväe vahel	35.—	Raamatute nimestik sõdurite raamatu-kogudele	115.—
Kultuur selgitustöö meetodika käsiraamat	50.—	Ratsasõidu õpetus	50.—
Kõnd	20.—	Raske kahurväe rivi määrustik	40.—
Kehaline kasvatus — võimlemismängud	25.—	Sõjaväe tervishoid	165.—
I vihk	25.—	Sõda ja õigus, sõda ning seadus	50.—
Kehaline kasvatus — võimlemismängud, II vihk, liidu jalgpall	35.—	Sportala registreerimise kaardid	2.—
Korv- ja võrkpalli määrustik	35.—	Suusatamine	50.—
Kergejõustik	35.—	Silmamõõduline plaanistamine	35.—
3 jalaväe rügemendiga vabadussõjas	55.—	Suurtükivägi	25.—
Kahurväe tegevus lahingus	60.—	Soomusrongide diviis vabadussõjas	200.—
Kahur ja tõkkesõidu õpetus	30.—	Soomusautod ja nende kasutamine lahingus	120.—
		Soome kaitseküsimus	120.—

A. E. G.

EESTI ELEKTRI SELTS P. V.

Tallinn, Raekoja pl. 4. Telef. 15-90, 27-51.
Tartu, Küüni tänav 3. Telefon 4-91.

A. E. G. Tallinna ja Tartu ladudest ning A. E. G. Berliini tehastest:

- A. E. G. dünaamod ja generaatorid igas suuruses.
- A. E. G. elektrimootorid kõigi voolu süsteemide jaoks ning igas suuruses.
- A. E. G. voolu lugejad.
- A. E. G. amper- ja voltmeetrid.
- A. E. G. igasugu mõõtmis- ja kontrollaparaate.
- A. E. G. transformaatorid igas suuruses.
- A. E. G. elektriga veevarustuse sisseseaded.
- A. E. G. elektri kütte- ja soendusaparaadid nagu: triikraud, ahjud, keedunõud jne.
- A. E. G. väiketurbodünaamod meiereide jne. valguse otstarbeks.
- A. E. G. kirjutusmasinad.
- A. E. G. valgustuse ja jõu sisseseadete materjalid, nagu igasugused elektri juhed, kaablid, lüliljad, kaitse patronid, kaitse elemendid, isoleertorud, armatuurid jne.
- A. E. G. ventilaatorid, puurmasinad, kreissaed, sepääsaside ventilaatorid jne.

Elektrilambid „OSRAM“. Kõik elektri tarbenõud majanduse, põllumajanduse ja tööstuse otstarbeks.

Hinnakirjad ja eelarved maksuta.

Kõige uuemat kirjandust
sõjateaduse alal

Saksa ja Vene keeles on
meil kohe pärast ilmumist
ladus.

Suur valik
raadiokirjandusest.

Nimekirjad saadame nõud-
mise peale hinnata kätte.
Tellimised ja järelepärimi-
sed täidetakse kiires kor-
ras.

Kluge & Ströhm

raamatukauplus

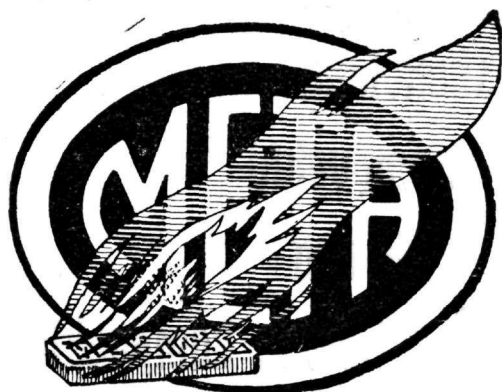
Asutatud 1813. a.

Tallinn, Pikk tän. 9. Kõnetr. 20-46.

ALATI VÄRSKE!

TAIMEVOI JA OLI TEHASED
A/s - EXTRAKTOR -
TALLINN, TELLISKIVIT.21.KONETR.29-03.

Sõjaväelased, spordimehed, turistid!
Uus kuiv põletisaine

Meta ja Metanõud,

iga turisti, sportlase, sõjaväelase jne.
truu sõber,

sest tema ei plahvata, põleb ka niiskelt, alati
puhas ja käepärast. Supi-, munade-, tee-,
kohvi-, soojaveekeetmiseks, küpsetamiseks,
lokikäärde ja lastepiima soendamiseks jne.

Päevatagavara vestitaskus.
1000 korda parem teistest põletisainetest.

Saadaval:

A.-S. EPHAG'is, Tallinnas,

Harju 41. — Narva m. 42.

Pole ammugi enam saladuseks,
et

**anoodi- ja tasku-
lambi patareid**

URANIA

on tunnustatud parimaiks.

Saadaval igas korralikus elektri- ja
segakauba äris üle terve kodumaa.

A.-S.
„EPHAG”
 TALLINN.

Harju tän. 41, Narva mnt. 42.

Kemikaalid — arstlised ja tehnilised. Arstlised rohuained, sidumise materjalid, arstiriistad. Mineraalveed ja soolad, loomulikud. Kirurgia kummist teosed. Kosmeetika ja parfümeeria ained, valmistatud oma laboratooriumis ning kuulsa v ä l j a m a a firmade omad. Toaleti ja majapidamise vahendid. Taimed, arstlised ja tehnilised. Vürtsid, värvid j.n.e. j.n.e.

„EPHAG” hambapasta
 Eau de Cologne

Lux

taskulambi patareid tuntud
 headuses saadaval igalpool

Lux

patareid on VI Eesti näitus-
 messil kroonitud I. auhinnaaga.

Eesti-Poola petrooleumi ühisus

EESTIPOLMIN

Poola Riigi Naftasaaduste vabrikute
 peasesitus Eestis.

Soovitab

esimesest allikast odavate hindadega
 kõiksugu naftasaadusid tsisternides
 ja vaatides:

**mootori naftat, bensiini,
 masina-, mootori-, auto-
 ja tsilindri õlisid
 ja teisi naftasaadusid.**

Firmal on oma osakonnad Tartus,
 Pärnus, Viljandis, Narvas, Rakveres
 ja Kuresaares.

Tallinn, Müürivahe 16, uks A

Kõnetraat 14-95 ja 15-64.

Shokolaad

Kompvekid

Halvaa

Halvaa kompvekid

Biskviit

Pränikud j. n. e.

J. M. GINOVKER

Tallinn.

Moodsad mööblid mis Teid rahuldavad!

*

Soovitame omast laost:

Magamistoa-
Söögitoa-
Kabineti-
Saali-
Nahk-

mööblid.

Palume külastada meie
ladu vabriku juures.

*

Mööblivabrik
A.-S. „Massoprodukt“

S. Tartu mnt. nr. 61-d, telefon 18-96.

G. HEINMANN

Kondiitriäri ja kohvik

S. Karja tän. 4, kõnetr. 20-47.

Väljaspool võistlust:

Tordid

Koogid

Küpsised

Oma tööstuses valmistatud **Shokolad**

Hinnad mõõdukad.

En gros

En detail

H. O. WALDMANN

Tallinn, Raekoja plats nr. 16.

Konetraat 9-11.

Spetsiaal kaubad:

Kohvi kõik tarvitatavad sordid: toores, kauaaegse vilumusega asjatundja poolt kõrvetatud, on igapäev saadaval.

Tee vanema ja suurema Moskva ühisuse „Wassili Perlov ja Pojad“ kõik sordid.

Paberossid ja tubakad kõikide suurema te tehaste saadused vabriku hindadega.

Peale selle:

Suhkur, jahu, riis, kakao, kompvekid, shokolaad, kõiksugu maitseained veini ja likööri ekstraktid ja seebid.

Kodumaa veinid ja liköörid.

Kõige odavam ostukoht kõigile.

En gros

En detail

Saku õlletehas A.-S.

Õlu ja mõdu

Pealadu:

Tallinn, S. Kloostri 10/12

Kõnetr. 17-48.

A.-S. Balti puuvilla ja Sindi kalevi vabriku ladu

Talinnas, S. Karja tän. nr. 13.

**Kõnetr.: Juhatus 24-66; üldine 2-41; Kalevi jaosk. 31-02;
Arveosakonna 31-38**

Igasugu pleekimata puuvillariide müük, nagu: bjas, sarge, mitkal, barni, marled, lõimed ja vatt kui ka lina- ja purjeriie.

Samuti müüb ladu ka vabrikus ümbertöötatud (pleegitud) mitmesuguses headuses pesuriidet ning rikkalikus mustrite väljavalikus igatseltsi blusi- ja kleidiriideid kui ka satääni, põlleriideid ja pearätikuid.

Kalevi osakonnas suures väljavalikus igatseltsi villast riidet, odavamad ja kõige kallimat, samuti ka villaseid tekkisid ja suurrätikuid.

Peale selle

**Eesti niidimanufaktuuri õmblusniit
kõigis numbrites.**

— Müük ainult suurel arvul. —

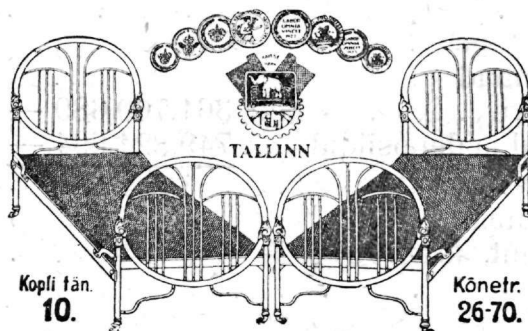
ED. MÖLLERSON'i

raudvoodi ja traatvõrgu tehas Tallinnas,

valmistab oma tehases:

Raudvoodeid:

reform- ja
vedrumad-
ratsitega.

Kopli tän.
10.

Kõnetr.
26-70.

Madratsid:

reform, vedru,
karva ja mere-
rohust.

Traatvõrke

$\frac{1}{4}$ "—4" silma suurus, igasugu pikkuses ja laiuses.

Kopli tänav 10, Tallinn.

Kõnetraat 26-70.